

Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet

2018

Publikationen finns att ladda ner som
kostnadsfri PDF från Skolverkets webbplats:
skolverket.se/publikationer

ISSN: 1103-2421
ISRN: SKOLV-R-472-SE

Omslagsbild: Maskot Bildbyrå AB
Skolverket, Stockholm, 2018

Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet

2018

Innehåll

Sammanfattning	6
1. Inledning	13
1.1 Skolverkets uppdrag	14
1.2 Disposition	14
1.3 Övergripande om yrkesutbildningar inom skolväsendet	14
2. Yrkesutbildning inom gymnasie- och gymnasiesärskola	18
2.1 Elevolymmer och utbildningsutbud	19
2.2 Skolverkets rapporter	26
2.3 Skolverkets insatser	28
2.4 Kvalitetsgranskningar från Skolinspektionen	37
3. Yrkesutbildning inom vuxenutbildningen	43
3.1 Elevolymmer och utbildningsutbud	44
3.2 Skolverkets rapporter	45
3.3 Skolverkets insatser	52
4. Rapporter och insatser som rör yrkesutbildning inom både gymnasieskolan och vuxenutbildningen	57
4.1 Skolverkets rapporter	57
4.2 Skolverkets insatser	58
5. Statsbidrag för yrkesutbildning	63
5.1 Statsbidrag inom gymnasie- och gymnasiesärskola	63
5.2 Statsbidrag inom kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna	67
5.3 Statsbidrag inom gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna	72
6. Vad behövs för att främja den fortsatta utvecklingen?	75
Bilaga 1. Förteckning över Skolverkets uppdrag i nom yrkesutbildningsområdet under 2017–2018	84
Bilaga 2. Redovisning om Rådet för dansarutbildning och dansarutbildningen	88

Sammanfattning

I denna redovisning avrapporteras två uppdrag som Skolverket fick i regleringsbrevet 2017. Redovisningen ger dels en samlad redovisning och analys av myndighetens insatser och uppdrag inom yrkesutbildningsområdet, och bedömningar av vad som behövs för att främja den fortsatta utvecklingen av yrkesutbildningarna. Redovisningen innehåller även en redovisning av uppdraget om insatser för att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft.¹

Det finns många olika typer av yrkesutbildningar. Inom skolväsendet finns yrkesutbildning på gymnasieskolans nationella yrkesprogram, på program som avviker från de nationella programmen, på vissa av gymnasieskolans introduktionsprogram, på yrkeskurser inom kommunal vuxenutbildning (komvux) på gymnasial nivå, på gymnasiesärskolans nationella program samt på yrkeskurser inom särskild utbildning för vuxna (särsvux) på gymnasial nivå. Redovisningen omfattar inte yrkesutbildningar utanför skolväsendet, såsom yrkeshögskole-, arbetsmarknads- eller högskoleutbildningar.

I redovisningen ges en översikt av de uppdrag som Skolverket fått de senaste två åren samt vilka insatser som myndigheten genomfört under samma period. Intentionen är att redovisningen ska vara en samlad och sammanfattande källa över Skolverkets arbete på området sedan föregående redovisning.

Nedan beskrivs Skolverkets bedömningar och därefter ges en kortfattad bild över elevutveckling och sysselsättning efter avslutade studier, Skolverkets insatser, uppdrag och rapporter samt statsbidrag från de senaste två åren. Även Skolinspektionens granskningar på yrkesutbildningsområdet omnämns.

Yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft

När det gäller kvaliteten på yrkesutbildning anser Skolverket fortsatt att de bedömningar som lyftes i myndighetens tidigare redovisning av utvecklingen inom yrkesutbildningsområdet från 2016 är angelägna.² Yrkesutbildning är ett område med många olika insatser och statsbidrag. Skolverket vill poängtera vikten av långsiktighet. De olika statsbidragen har stor betydelse för huvudmännens beslut att starta eller utveckla olika yrkesutbildningar och bidragen kan ha inverkan på såväl utbildningarnas kvalitet som deras attraktionskraft för eleverna.

Utifrån redovisningen har Skolverket identifierat ett antal områden som bedöms angelägna för yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft. Dessa områden är lärarförsörjning, samverkan mellan skola och arbetsliv, utbildningens förmåga att möta behoven hos utrikesfödda elever, studie- och yrkesvägledning samt praktisk arbetslivsorientering.

Ett stort rekryteringsbehov av yrkeslärare framöver

Rekryteringsbehovet av yrkeslärare, i förhållande till dagens lärarkår, väntas bli mycket stort. Det finns dock idag undantag från kraven på legitimation och behörighet för att undervisa i yrkesämnen, vilket underlättar rekryteringen. Samtidigt skulle ett legitimationskrav kunna bidra till att höja yrkeslärarnas status och förbättra rekryteringsläget på lång sikt.

¹ Detta uppdrag redovisas på s. 28–29.

² Skolverket (2016), *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*. Rapport 442.

Insatser för arbetsmiljön och långsiktiga satsningar på kompetensutveckling är viktiga för att säkra tillgången på behöriga lärare. Statliga satsningar på lärarlönelyft och karriärsteg omfattar inte vuxenutbildningen, vilket försvårar rekryteringen av yrkeslärare till komvux och särsvux. Skolverket anser att satsningar på att stärka utbildningens kvalitet och läraryrkets attraktionskraft, så långt som möjligt, ska omfatta alla skolformer.

En utmaning med att få yrkesverksamma att påbörja en yrkeslärarutbildning är att de redan är etablerade på arbetsmarknaden, vilket gör att det kan vara ekonomiskt svårt att börja studera. Skolverket anser att det är viktigt att satsningar på fler och mer flexibla vägar in i läraryrket fortsätter och att de ekonomiska förutsättningarna för de yrkesverksamma som påbörjar en yrkeslärarutbildning behöver ses över.

Samverkan mellan skola och arbetsliv är viktigt för yrkesutbildningens kvalitet

De nationella programråden utgör ett viktigt forum för dialog mellan Skolverket och branscherna på nationell nivå för att utveckla utbildningarna utifrån arbetsmarknadens behov. Skolverket avser därför att fortsätta utvecklingsarbetet med de nationella programråden.

Samverkan med det regionala och lokala arbetslivet är av stor betydelse för yrkesutbildningen. Arbetslivet i regionen är en viktig samverkanspart och resurs för skolorna. Regional samverkan behövs för att kvalitetssäkra utbildningarnas innehåll mot arbetsmarknadens behov, att ordna apl-platser och att se till att det finns ett väldimensionerat utbud av yrkesutbildningar. Regionala programråd kan fungera som en mellanhand mellan skola och arbetsgivare, men en mer systematisk regional organisation vore främjande för yrkesutbildningarnas kvalitet.

Arbetsplatsförlagt lärande (apl) av hög kvalitet är ett viktigt inslag i yrkesutbildningen. Den enskilde läraren bär ofta ett stort ansvar för att hitta apl-platser till sina elever, planera och följa upp apl-perioden och ska även betygssätta kurser där apl har ingått.

Relationen mellan lärare, handledare och elev är betydelsefull och det behövs ett gemensamt ansvar för det arbetsförlagda lärandet mellan huvudmän, skolornas aplansvariga och arbetsplatser. Det saknas enligt Skolinspektionens granskning alltför ofta strukturerade rutiner och system kring förberedelser, innehåll och uppföljning av elevernas lärande på apl.³ Detta innebär att eleverna inte får likvärdiga förutsättningar och möjligheter för att utveckla sitt yrkeskunnande ute på arbetsplatser. Skolverkets bedömning är därför att huvudmän och rektorer i högre utsträckning behöver se till att apl inkluderas i det systematiska kvalitetsarbetet.

Skolverkets apl-utvecklarutbildning syftar till att deltagare ska kunna stödja och utveckla den egna skolans systematiska kvalitetsarbete om apl och samverkan med arbetsplatser. Skolverkets utbildningar för handledare och apl-utvecklare är fortsatt viktiga insatser för att höja kvaliteten i apl.

---

3 Skolinspektionen (2016), *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning*. Dnr 2015:3299.

Möjligheterna att få börja en yrkesutbildning behöver stärkas för personer med bristande kunskaper i svenska

Utrikesfödda personer har blivit en större elevgrupp i alla skolformer och även inom yrkesutbildningarna. För personer med bristande kunskaper i det svenska språket kan det finnas många olika hinder för att delta i kommunal vuxenutbildning. Kommunen ska individuellt bedöma om en sökande är behörig till en viss utbildning och i det ingår att bedöma om den sökande har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁴ Tidigare undersökningar har dock visat att det förekommer att kommuner ställer upp språkkrav för deltagande i kommunal vuxenutbildning, på grundläggande eller gymnasial nivå. Sådana mer eller mindre formaliserade språkkrav riskerar att leda till att det inte görs en individuell prövning av elevens faktiska förutsättningar och att personer som därför haft förutsättningar att delta i utbildningen utestängs. Huvudmän och rektorer måste i högre grad säkerställa att det görs en individuell prövning av de faktiska förutsättningarna att delta i en utbildning för personer med bristande kunskaper i svenska, samt möjliggöra för dem med behov av en yrkesutbildning att få börja en sådan så snabbt som möjligt.⁵

En välfungerande studie- och yrkesvägledning är betydelsefull

Det kan vara svårt för den enskilde att själv skapa sig en uppfattning om vilka yrken som finns och som kan vara möjliga att inrikta sig mot genom ett yrkesprogram. En välfungerande studie- och yrkesvägledning kan vägleda ungdomar och tydliggöra möjligheterna vid yrkesval, förändrade önskemål kring yrkesval och kan hjälpa till att arbeta mot befintliga myter gentemot yrkesutbildningar. Idag finns stora skillnader i kvalitet på och tillgång till studie- och yrkesvägledning och dessutom är det en svag statlig styrning av verksamheten. Skolverket har ett pågående uppdrag att stärka kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen. Dessutom pågår en utredning för att utveckla studie- och yrkesvägledningen. Skolverket bedömer att studie- och yrkesvägledningen behöver stärkas och att det är viktigt att det pågående arbetet för att förbättra studie- och yrkesvägledningen fortsätter. Skolverkets fortbildningsinsatser och utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning är pågående ansträngningar för att förbättra den befintliga studie- och yrkesvägledningen.

Prao kan öka elevernas intresse för yrkesprogram

Från och med höstterminen 2018 blir det obligatoriskt för huvudmän att anordna praktisk arbetslivsorientering, prao, för elever i årskurs 8 och 9 i grundskolan. Om prao inte kan anordnas på en arbetsplats kan eleven istället delta i undervisning på ett yrkesprogram i gymnasieskolan. Den praktiska arbetslivsorienteringen ger elever kunskaper om arbetslivet inför kommande studie- och yrkesval. Prao skulle därför kunna få fler elever att bli intresserade av, och välja en yrkesutbildning.

⁴ 20 kap § 20 skollagen.

⁵ Skolverket (2018), *Redovisning av uppdrag om hinder för individer med bristande kunskaper i svenska språket att delta i utbildning inom kommunal vuxenutbildning*. Dnr 2018:626.

Skolverkets bedömningar

- Regeringen behöver fortsätta utveckla flexibla vägar in i läraryrket och bör se över de ekonomiska förutsättningarna för de yrkesverksamma som påbörjar en yrkeslärarutbildning.
- Regeringen bör så långt som möjligt inkludera alla skolformer i satsningar för att stärka utbildningens kvalitet och läraryrkets attraktionskraft.
- De nationella programråden utgör ett viktigt forum för dialog mellan Skolverket och branscherna för att utveckla utbildningarna utifrån arbetsmarknadens behov. Skolverket avser därför att fortsätta utvecklingsarbetet med de nationella programråden.
- Huvudmän behöver intensifiera sin regionala samverkan. Det finns behov av mer lokalt och regionalt samarbete, mellan kommuner, skolor och arbetsgivare respektive mellan utbildningsformer, när det gäller anordnande av yrkesutbildningar och genomförande av både det arbetsplatsförlagda lärandet (apl) och lärlingsutbildning.
- Huvudmän och rektorer behöver i högre utsträckning se till att apl inkluderas i det systematiska kvalitetsarbetet.
- Huvudmän och rektorer behöver se till att den berörda skolpersonalen har förutsättningar att planera, stödja och följa upp det arbetsplatsförlagda lärandet.
- Huvudmän och rektorer måste i högre grad säkerställa att det görs en individuell prövning av de faktiska förutsättningarna att delta i en utbildning för personer med bristande kunskaper i svenska.
- Huvudmän behöver säkerställa att även utrikesfödda kan påbörja en yrkesutbildning så snabbt som möjligt.
- Skolverket bedömer att det är viktigt att myndigheten fortsätter att göra insatser för att utveckla studie- och yrkesvägledningsområdet. Insatserna kan baseras på vad som kommer fram i den pågående utredningen men också Skolverkets egna iakttagelser i samband med det aktuella uppdraget att stärka kvaliteten inom studie- och yrkesvägledning.

Elevutveckling och etablering

Lsåret 2017/18 läste 33 procent av eleverna på gymnasieskolans nationella program ett yrkesprogram. På kommunal vuxenutbildning (komvux) läste nästan 37 procent av eleverna en yrkeskurs under 2017.

De tre största yrkesprogrammen inom gymnasieskolan har stor övervikt av män. Dessa program är el- och energiprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet samt fordons- och transportprogrammet.

Fler elever går en yrkesutbildning

Antalet förstaarselever på yrkesprogrammen har ökat med 2 procent mellan 2016/17 och 2017/18. Barn- och fritidsprogrammet var det yrkesprogram som hade störst ökning. Restaurang- och livsmedelsprogrammet och hotell- och turismprogrammet fortsatte däremot att tappa elever. Andelen av förstaarseleverna på gymnasieskolans nationella program som går ett yrkesprogram har dock minskat med 5 procentenheter sedan läsåret 2011/12.

När det gäller andelen förstahandssökande⁶ till yrkesprogram på gymnasieskolan ökade dessa inför läsåret 2017/18 för första gången sedan gymnasiereformen 2011. Bland eleverna med ett yrkesprogram som förstahandsval är den generella trenden dock att behörigheten minskar.

När det gäller komvux så har antalet elever över tid varierat, framför allt till följd av statliga satsningar som kunskapslyftet 1997–2002 och den pågående satsningen på yrkesvux. År 2017 var antalet elever på yrkeskurser i komvux 86 000, en ökning med 7 000 elever jämfört med året före. Omräknat till helårsstuderande fanns 2017 drygt 44 000 elever på yrkesutbildningar inom komvux.

Många arbetar ett år efter avslutad yrkesutbildning

I en rapport som undersöker vad ungdomarna som avslutade gymnasieskolan med examen 2013/14 gjort efter gymnasieskolan konstateras att de yrkesprogram med högst andel med etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter gymnasieskolan var fordon- och transportprogrammet (54 procent), bygg- och anläggningsprogrammet (54 procent), samt vård- och omsorgsprogrammet (52 procent). De yrkesprogram med lägst andel med etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter gymnasieskolan var hotell- och turismprogrammet (32 procent), naturbruksprogrammet (31 procent) och hantverksprogrammet (28 procent).⁷

När det gäller komvux hade hälften av de elever som läst en längre utbildning med yrkesinriktning, motsvarande minst ett års heltidsstudier, en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter studierna. Om andelen med osäker eller svag ställning inkluderas kan det konstateras att 87 procent hade en anknytning till arbetsmarknaden. Motsvarande andel bland elever som läst en kortare yrkesutbildning (mellan ett halvt år och ett års yrkesstudier) var 76 procent.⁸

Skolverkets insatser och uppdrag på yrkesutbildningsområdet

Skolverket har genomfört och har en rad pågående insatser inom yrkesutbildningsområdet. Skolverket arbetar löpande med de nationella programråden och Lärlingscentrum. Skolverket har även pågående fortbildningsinsatser inom studie- och yrkesvägledning.

Andra insatser som genomförts sedan våren 2016, till och med första halvåret 2018, inriktade mot yrkesutbildning inom gymnasieskolan är:

- insatser för att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft,
- uppdraget om sammanhållna yrkesutbildningar i gymnasieskolan,
- försöksverksamheten med branschskolor,
- jämställdhet i arbetsplatsförlagt lärande i Norden, samt
- det stödmaterial som tagits fram för att utveckla introduktionsprogrammet yrkesintroduktion.

6 Med förstahandssökande avses elever som har ett visst program som sitt första val.

7 Skolverket (2017), *Vad ungdomar gör ett år efter gymnasieskolan Gj 2011*. Dnr 2017:809.

8 Skolverket (2017), *Uppdrag om uppföljning av sysselsättning efter avslutade studier inom kommunal vuxenutbildning*. Dnr 2017:1587.

Två av insatserna har varit riktade specifikt mot gymnasiesärskolan, dessa är konferensserier för gymnasiesärskolan samt uppdraget om etablering för elever med intellektuell funktionsnedsättning.

När det gäller arbetet inom komvux är arbetet med projektet Regiovux och arbetet med regionalt yrkesvux två stora insatser under redovisningsperioden. Skolverket har även tagit fram förslag på nationella yrkespaket inom gymnasial vuxenutbildning.

Andra insatser inom komvux som redovisas i rapporten är stödmaterial för språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i yrkesutbildning och arbetet med fortbildning om validering. Även valideringsdelegationen, Nordiskt nätverk för vuxnas lärande och de samarbeten med andra myndigheter och arbetet som sker med EU-verktyg som EQAVET och ECVET och som på Skolverket benämns som NRY, Nationellt referenscentrum för yrkesutbildning, omnämns kort i redovisningen.

Ytterligare insatser och aktiviteter som redovisas i rapporten är:

- utbildning för handledare och kvalitet i det arbetsplatsförlagda lärandet (apl),
- försöksverksamhet med yrkesprov,
- insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare,
- entreprenörskap i skolan,
- stödmaterial för förarutbildning, samt
- nya ämnen och kurser.

Skolverkets rapporter

För gymnasieskolans del har fyra rapporter om yrkesutbildning publicerats av Skolverket under perioden. Alla fyra har anknytning till statistiska uppgifter, två rapporter handlar om etablering efter gymnasieskolan. Dessa beskriver bland annat att det är många som får arbete inom de branscher de utbildat sig för inom ett år efter fullföljd utbildning. En annan av rapporterna beskriver vilka kurser som elever som nästan tog examen hade svårast att få godkända betyg på. Den fjärde rapporten är en sammanfattande uppföljning av gymnasieskolan.

Inom den kommunala vuxenutbildningen finns fem publicerade rapporter sedan våren 2016 till och med första halvåret 2018:

- Skolverket har på uppdrag av regeringen gjort en uppföljning av utvecklingen i regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux). Intervjuerna tyder på att det finns utmaningar i matchningen av utbildningsutbudet på lokal nivå och efterfrågan på arbetskraft på den regionala nivån. Uppföljningen visar vidare att det finns ett stort behov av utbildning i svenska för invandrare (sfi) i kombination med yrkesvux för nyanlända. Uppföljningen visade också att det råder osäkerhet bland de samverkande kommunerna om hur medfinansieringen kan hanteras.
- I redovisningen av insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna för 2016 beskrivs att samverkan mellan kommuner har utvecklats och att det gör att kommuner bättre kan tillhandahålla efterfrågade utbildningsplatser än tidigare. Kommunföreträdare beskrev samtidigt en problematik med begränsad tillgång till och oönskad konkurrens bland tillgängliga utbildningsanordnare.

- Uppföljning av sysselsättning efter avslutade studier inom komvux.
- Skolverket har enligt regeringsuppdrag utrett förekomsten av lärcentra, vilka behov dessa fyller och effekterna av verksamheterna för målgruppen. Skolverket bedömde att kommuner genom lärcentra och liknande verksamheter kan främja genomströmning i utbildning och matchning på arbetsmarknaden.
- Skolverket har redovisat omfattningen av och orsaken till eventuella hinder för individer med bristande kunskaper i svenska språket att delta i utbildning inom komvux. En rad hinder identifierades för elever med bristande kunskaper i svenska språket att delta i annan kommunal vuxenutbildning än sfi. Dessa hinder utgörs bland annat av förekomst av språkkrav, lärarbrist, brister i flexibilitet och individanpassning, stödbehov som inte tillgodoses, brister i samverkan mellan olika aktörer och otillräckliga ekonomiska resurser.

Dessutom har en rapport som handlar om införande av yrkesprov publicerats under 2017. Skolverket bedömde att det behövdes en fortsatt utredning och en försöksverksamhet för att undersöka om ett införande av yrkesprov skulle vara möjligt och önskvärt för all yrkesutbildning på gymnasial nivå samt för att undersöka om det är möjligt att ta fram yrkesdelprov som kan leda till anställningsbarhet. En försöksverksamhet med yrkesprov har därefter inletts.

Många statsbidrag inom yrkesutbildningsområdet

I rapporten ges en översikt av de statsbidrag som Skolverket handlägger inom yrkesutbildningsområdet. Skolverket hanterade 2018 totalt tio statsbidrag inom yrkesutbildningsområdet med varierande syfte och omfattning. Översikten inkluderar alla olika statsbidrag inom området som utbetalats under perioden sedan den senaste samlade redovisningen av yrkesutbildningsområdet publicerades hösten 2016. Därför redogörs även för statsbidrag som inte längre är sökbara men som varit det under den aktuella perioden.

Skolinspektionen har granskat yrkesutbildningar i gymnasieskolan

Skolinspektionen har under redovisningsperioden gjort tre granskningar kopplade direkt till yrkesutbildningarna i gymnasieskolan. Skolinspektionen har kommit fram till att huvudmän och rektorer kontinuerligt behöver följa upp hur mycket stöd eleverna får av sina lärare och agera med fler metoder när det inte fungerar. Skolinspektionen har vidare konstaterat att ämnesövergripande samverkan mellan lärare inte är ett etablerat arbetssätt och att lärare vanligen arbetar ensamma med sina kurser.

I den tredje granskningen har Skolinspektionen pekat på att huvudmän och rektorer behöver ta ansvar för att skolorna i samråd med representanter för det lokala arbetslivet hittar strategier för ett starkare lokalt programråd och en planering med tydliga målsättningar. Skolinspektionen menar att arbetslivsanknytning och samverkan med det lokala arbetslivet behöver vara en del av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete.

1. Inledning

1.1 Skolverkets uppdrag

Skolverket har i uppdrag att lämna en samlad redovisning och analys av myndighetens insatser och uppdrag inom yrkesutbildningsområdet.

Uppdraget har getts i myndighetens regleringsbrev och lyder som följer.⁹

Statens skolverk ska lämna en samlad redovisning och analys av myndighetens insatser och uppdrag inom yrkesutbildningsområdet. Myndighetens samverkan med de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning ska framgå. Det ska även framgå vilka åtgärder som myndigheten bedömer behövs för att främja den fortsatta utvecklingen av yrkesutbildningens kvalitet och den fortsatta utvecklingen av yrkesutbildningens attraktionskraft för unga kvinnor och män. I arbetet med uppdraget ska Skolverket beakta Statens skolinspektions granskningar. Uppdraget ska redovisas senast den 16 oktober 2018.

Denna rapport utgör Skolverkets fjärde redovisning av regeringsuppdraget och omfattar, till skillnad från tidigare rapporter som publicerades under perioden 2014–2016, en redovisning som sträcker sig över två år. Rapporten utgör även en redovisning av uppdraget om insatser för att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft. Detta uppdrag, som också getts i regleringsbrevet, lyder:

Statens skolverk ska genomföra insatser för att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft. Uppdraget ska genomföras i dialog med WorldSkills Sweden och de nationella programråden. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 16 oktober 2017 respektive i Skolverkets samlade redovisning inom yrkesutbildningsområdet senast den 16 oktober 2018.

Redovisningen omfattar yrkesutbildningar i gymnasie- och gymnasiesärskolan samt inom kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. Redovisningen omfattar inte yrkesutbildningar utanför skolväsendet, såsom yrkeshögskole-, arbetsmarknads- eller högskoleutbildningar.

Rapporten ger en översikt av de uppdrag som Skolverket fått de senaste två åren samt vilka insatser som myndigheten genomfört under samma period. Redogörelsen avser främst perioden maj 2016–april 2018 eftersom denna rapport tar vid där den föregående slutade. Många av insatserna som Skolverket redogjorde för i 2016 års rapport pågår fortfarande och därför upprepas en del av det som nämnts i tidigare rapport. Där det är relevant, t.ex. i redogörelsen för olika statsbidrag, återges även arbete och utveckling längre bakåt i tiden. Intentionen är att redovisningen ska vara en samlad och sammanfattande källa till information och kunskap snarare än att den ska läsas från pärm till pärm.

⁹ Regeringsbeslut 2016-12-20 (U2016/05615/S). *Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Statens skolverk.*

1.2 Disposition

I detta kapitel ges en övergripande beskrivning av yrkesutbildningarna inom skolväsendet.

I kapitel 2 beskrivs utvecklingen av respektive insatser, uppdrag och rapporter om yrkesutbildning inom gymnasieskola och gymnasiesärskola. En redovisning av insatser inom Skolverkets uppdrag att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft återfinns i avsnitt 2.3. I kapitlet redovisas även myndighetens arbete med de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning. Statens skolinspektions granskningar som har bedömts relevanta för uppdraget redovisas i avsnitt 2.4.

I kapitel 3 redovisas utvecklingen av respektive insatser, uppdrag och rapporter om yrkesutbildning inom skolväsendets vuxenutbildning. Kapitel 4 innehåller de rapporter och insatser som rör både gymnasie- och vuxenutbildning.

Kapitel 5 innehåller uppgifter om Skolverkets statsbidrag på yrkesutbildningsområdet, både sådana som fortfarande ges och sådana som har funnits under de senaste två åren.

Analys och åtgärdsförslag kring vad som kan behövas för att främja den fortsatta utvecklingen av yrkesutbildningens kvalitet och den fortsatta utvecklingen av yrkesutbildningens attraktionskraft återfinns i kapitel 6.

Till rapporten bifogas även två bilagor. Bilaga 1 är en förteckning över Skolverkets uppdrag inom yrkesutbildningsområdet. Bilaga 2 är en redovisning om Rådet för dansarutbildning och dansarutbildningen.

1.3 Övergripande om yrkesutbildningar inom skolväsendet

Inom skolväsendet finns yrkesutbildning på gymnasieskolans nationella yrkesprogram, på program som avviker från de nationella programmen, på vissa av gymnasieskolans introduktionsprogram, på yrkeskurser inom kommunal vuxenutbildning (komvux) på gymnasial nivå, på gymnasiesärskolans nationella program samt på yrkeskurser inom särskild utbildning för vuxna (särsvux) på gymnasial nivå.

Gemensamt för yrkesutbildningarna är att de ska leda till arbete efter utbildningen eller – beträffande yrkesinriktade introduktionsprogram – att eleverna kan bli behöriga till ett nationellt yrkesprogram. Gemensamt är också att arbetsplatsförlagt lärande (apl) ska eller får vara en del av utbildningarna. Med apl menas det lärande som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan.¹⁰ I övrigt är yrkesutbildningarna inom skolväsendet av delvis olika karaktär. De nationella programmen i gymnasieskolan är relativt stora och standardiserade utbildningar. Övriga yrkesutbildningar inom skolväsendet ska uttryckligen vara flexibla och individanpassade. Gymnasiesärskolan har dock en given programstruktur.

---

¹⁰ 1 kap. 3 § gymnasieförordningen (2010:2039) och 2 kap. 26 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning.

Yrkesutbildningar inom gymnasieskolan

Sedan gymnasiereformen 2011 finns det tolv nationella yrkesprogram.¹¹ Alla program utom vård- och omsorgsprogrammet har flera olika inriktningar. Elever på yrkesprogram kan välja att genomgå sin utbildning i huvudsak skolförlagt, med minst 15 veckor arbetsplatsförlagt lärande, eller i form av lärlingsutbildning, vilket innebär att minst hälften av utbildningen är arbetsplatsförlagt från och med det läsår eleven påbörjar lärlingsutbildning.¹²

Efter tre års försöksverksamhet infördes hösten 2011 lärlingsutbildning som en alternativ väg till en gymnasieexamen på ett yrkesprogram. Elever kan välja att studera som gymnasial lärling och det innebär att utbildningen till största delen ska bestå av apl, från det år som eleven påbörjar lärlingsutbildningen.¹³ Andelen lärlingar har ökat kontinuerligt sedan 2011. Det statsbidrag som arbetsgivare som tar emot lärlingar kan erhålla reducerades 2016 från totalt 57 500 kronor per år och lärling till 47 500 kronor. Andelen lärlingar har trots detta fortsatt öka.

För varje yrkesprogram finns ett *nationellt programråd* som Skolverket ansvarar för. Dessa fungerar som forum för dialog mellan Skolverket och representanter från arbetslivet.¹⁴ Ett nationellt programråd finns även för vidareutbildning i form av ett fjärde år på teknikprogrammet. Syftet med dessa råd är bland annat att yrkesutbildningarna bättre ska motsvara arbetslivets behov.¹⁵ Skolverkets arbete med de nationella programråden beskrivs vidare i avsnitt 2.3.

Det ska också i gymnasieskolan finnas ett eller flera *lokala programråd* för samverkan kring yrkesprogram mellan skola och arbetsliv. Hur denna samverkan ska organiseras och vad de lokala programrådets uppgifter ska vara är inte närmare reglerat.¹⁶ För övriga yrkesutbildningar inom skolväsendet finns inga bestämmelser om nationella eller lokala programråd.

Vilka gymnasieutbildningar som erbjuds av kommuner och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till önskemålen hos ungdomarna i kommunen. Hemkommunen ska även se till att alla behöriga ungdomar erbjuds ett allsidigt urval av nationella program och inriktningar.¹⁷

Huvudmän kan ansöka om att göra ett nationellt program till en riksrekryterande utbildning.¹⁸ Detta innebär att elever från hela landet kan söka till utbildningen på samma villkor. Utbildningen kan bli riksrekryterande om det finns en nationell efterfrågan på de kunskaper och färdigheter som utbildningen ger och om det finns ett nationellt intresse av att kunna rekrytera elever från hela landet till en utbildning.¹⁹ Det finns även särskilda varianter, en särskild variant är en utbildning som avviker från de nationella programmen. Utbildningarna kan ha särskilda förkunskapskrav och antagningsprov.

11 De nationella programmen framgår av bilaga 1 till skollagen (2010:800).

12 4 kap. 12 § gymnasieförordningen (2010:2039).

13 16 kap. 11 § skollagen (2010:800).

14 10 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

15 Prop. 2008/09:199, 49. *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.*

16 1 kap. 8 § gymnasieförordningen (2010:2039). I propositionen som föregick reformen framgår att uppgifterna t.ex. kan vara att bistå huvudmännen när det gäller apl samt att medverka vid utformning och bedömning av gymnasiearbeten i samband med yrkesexamen, se prop. 2008/09:199. *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.*

17 15 kap. 30 § och 16 kap. 42 § skollagen (2010:800).

18 5 kap. 14 § gymnasieförordningen (2010:2039).

19 5 kap. 12 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Av gymnasieskolans fem introduktionsprogram har programmen ”programinriktat individuellt val” och ”yrkesintroduktion” särskilt fokus på yrkesutbildning. Yrkesintroduktion avser att ge elever en yrkesinriktad utbildning som underlättar för dem att etablera sig på arbetsmarknaden eller för att börja studera på ett yrkesprogram. Den yrkesinriktade utbildningen på programmet ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande eller praktik. Introduktionsprogrammet ”programinriktat individuellt val” syftar till att elever som inte är behöriga ska uppnå behörighet till ett visst yrkesprogram och avsikten är att de så snart som möjligt ska kunna antas till det programmet.²⁰

Yrkesutbildningar inom gymnasiesärskolan

Gymnasiesärskolan är fyraårig och vänder sig till ungdomar med utvecklingsstörning.²¹ En reformering av gymnasiesärskolan genomfördes 2013 och syftade bland annat till att eleverna skulle bli bättre förberedda för arbetslivet.

Sedan 2013 finns det inom gymnasiesärskolan nio nationella program som alla är yrkesinriktade.²² Utbildningen på dessa program ska innehålla minst 22 veckors apl.²³ Det finns även i gymnasiesärskolan möjlighet att gå utbildningen som lärling, med mer än hälften av utbildningen förlagd till en eller flera arbetsplatser.²⁴

I skollagen framgår att huvudmännen för gymnasiesärskolan ska samverka med samhället i övrigt, men det finns inga bestämmelser om nationella och lokala programråd motsvarande de som finns för gymnasieskolan.²⁵ I propositionen som föregick 2013 års gymnasiesärskolereform framhöll regeringen att samverkan med arbetslivet bör ske inom ramen för befintliga programråd för gymnasieskolan. På den lokala nivån ansåg regeringen dock att det behövs en bredare samverkan med fler aktörer än den som sker inom lokala programråd. Regeringen lyfte fram att Arbetsförmedlingen har ett särskilt uppdrag att samverka med skolan och att lokal samverkan även sker inom ramen för lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.²⁶

Liksom för gymnasieskolan ansvarar varje kommun för att ungdomarna i kommunen som tillhör gymnasiesärskolans målgrupp erbjuds utbildning av god kvalitet. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål. När det gäller utbildning på nationella program ska hemkommunen se till att alla behöriga ungdomar erbjuds ett allsidigt urval av program och inriktningar.²⁷ Också inom gymnasiesärskolan kan huvudmän ansöka om att ordna särskild variant och utbildningar med egna examensmål.²⁸

---

20 Från och med läsåret 2019/20 ersätts programinriktat individuellt val av programinriktat val. Introduktionsprogrammet kommer då även att syfta till att eleven ska kunna uppnå behörighet till ett högskoleförberedande program.

21 18 kap. 2 § skollagen och 19 kap. 17 § skollagen (2010:800).

22 De nationella programmen framgår av bilaga 3 till skollagen (2010:800).

23 4 kap. 12 § gymnasieförordningen (2010:2039).

24 19 kap. 10 § skollagen (2010:800).

25 18 kap. 3 § skollagen (2010:800).

26 Prop. 2011/12:50. *En gymnasiesärskola med hög kvalitet.*

27 18 kap. 27 § skollagen och 19 kap. 34 § skollagen (2010:800).

28 5 kap. 1–6 §§ gymnasieförordningen (2010:2039).

Yrkesutbildningar inom den kommunala vuxenutbildningen

Kommunerna har skyldighet att tillhandahålla kommunal vuxenutbildning (komvux). Komvux omfattar grundläggande nivå, gymnasial nivå samt utbildning i svenska för invandrare. Utgångspunkten ska vara den enskildes behov och förutsättningar. Den som fått minst utbildning ska prioriteras.²⁹

I de allra flesta fall är det kommuner som är huvudmän för vuxenutbildningen. I ett fåtal fall är ett landsting huvudman. Kommuner kan anordna utbildningen i egen regi eller upphandla sin utbildning av andra utbildningsanordnare, t.ex. privata utbildningsföretag, studieförbund eller folkhögskolor.

Inom vuxenutbildningen finns kurser i yrkesämnen som motsvarar de kurser som ges i gymnasieskolan. Yrkesutbildning inom komvux kan ske i enstaka kurser eller som sammanhållna yrkesutbildningar.

Utbildningen vänder sig först och främst till personer som saknar hela eller delar av en gymnasial utbildning. Huvudregeln är att en person kan söka till komvux från och med 1 juli det år hen fyller 20 år. Behörig är också den som är yngre än 20 år men som slutfört en gymnasieutbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan eller likvärdig utbildning och uppfyller övriga behörighetsvillkor.³⁰

En vuxen som saknar grundläggande behörighet till högskolan eller yrkeshögskolan har rätt att delta i vuxenutbildning på gymnasial nivå för att uppnå sådan behörighet. Den som har uppnått grundläggande behörighet till högskolan eller yrkeshögskolan har rätt att delta i utbildning för att uppnå särskilda behörigheter.³¹

Kommuner som anordnar kommunal yrkesutbildning för vuxna i samverkan kan få statsbidrag inom ramen för regionalt yrkesvux.³² För att få statsbidrag ska minst tre kommuner samverka i planering och genomförande av utbildningen. Dessutom ska de samverkande kommunerna själva finansiera lika många utbildningsplatser inom samma utbildning som de får statsbidrag för.³³ På sammanhållna yrkesutbildningar ska minst 15 procent av undervisningstiden ske i form av apl.³⁴ Yrkesutbildningen kan också utföras som lärlingsutbildning. Då ska minst 70 procent av undervisningen ske i form av apl.³⁵ Mer information om detta och övriga statsbidrag inom yrkesutbildningsområdet finns i kapitel 5.

Yrkesutbildningar inom särskild utbildning för vuxna

Inom särskild utbildning för vuxna finns kurser i yrkesämnen som motsvarar de kurser som ges i gymnasiesärskolan.³⁶ I likhet med vad som gäller för komvux är det kommunerna som ska tillhandahålla utbildning.³⁷ Det finns inga bestämmelser om vilka kurser kommunerna ska erbjuda, men även för denna skolform ska kommunerna sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.³⁸ Apl kan förekomma inom utbildningen, men tiden för apl är inte reglerad.³⁹

29 20 kap. 2–4 §§ skollagen (2010:800).

30 20 kap. 20 § skollagen (2010:800).

31 20 kap. 19–19b §§ skollagen (2010:800).

32 Förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

33 20 § förordning (2016:937) om regionalt yrkesvux.

34 5 § förordning (2016:937) om regionalt yrkesvux.

35 11 § förordning (2016:937) om regionalt yrkesvux.

36 21 kap. 4 § skollagen (2010:800).

37 21 kap. 3 § skollagen (2010:800).

38 21 kap. 13 § skollagen (2010:800).

39 2 kap. 27 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning.

2. Yrkesutbildning inom gymnasie- och gymnasiesärskola

I det här kapitlet beskrivs utvecklingen av respektive insatser, uppdrag och rapporter om yrkesutbildning inom gymnasieskola och gymnasiesärskola.

En redovisning av insatser inom Skolverkets uppdrag att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft återfinns i avsnitt 2.3.

I kapitlet redovisas även myndighetens arbete med de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning. De av Statens skolinspektions granskningar som har bedömts relevanta för uppdraget redovisas i avsnitt 2.4.

Sammanfattning

Inför läsåret 2017/18 ökade andelen förstahandssökande⁴⁰ till ett yrkesprogram i gymnasieskolan för första gången sedan gymnasiereformen 2011. Bland eleverna med ett yrkesprogram som förstahandsval är samtidigt den generella trenden att behörigheten minskar.

Lsåret 2017/18 läste 33 procent av eleverna på gymnasieskolans nationella program ett yrkesprogram. De tre största yrkesprogrammen har stor övervikt av män. Dessa program är el- och energiprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet samt fordons- och transportprogrammet.

Andelen av eleverna i år 1 på gymnasieskolans nationella program som går ett yrkesprogram minskade från 38 procent läsåret 2011/12 till 33 procent 2017/18, en minskning med 5 procentenheter. Antalet förstaårselever på yrkesprogrammen har ändå ökat med 2 procent mellan 2016/17 och 2017/18. Barn- och fritidsprogrammet var det yrkesprogram som hade störst elevökning. Restaurang- och livsmedelsprogrammet och hotell- och turismprogrammet fortsatte däremot att tappa elever.

Av de 26 644 elever som påbörjade ett yrkesprogram hösten 2014 var det 72 procent som genomförde gymnasieskolan på 3 år och tog examen våren 2017. Bland nybörjarna på yrkesprogrammen läsåret 2012/13 var det 70 procent som tog examen efter tre år, 74 procent efter fyra och 75 procent efter fem år.

Det finns en stor variation mellan de olika yrkesprogrammen när det gäller hur många som har läst in grundläggande behörighet. Den totala andelen elever som slutfört ett yrkesprogram med examen och grundläggande behörighet har legat stabilt mellan 40–41 procent åren 2014–2017.

De yrkesprogram med högst andel med etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter gymnasieskolan var fordon- och transportprogrammet (54 procent), bygg- och anläggningsprogrammet (54 procent), samt vård- och omsorgsprogrammet (52 procent). De yrkesprogram med lägst andel med etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter gymnasieskolan var hotell- och turismprogrammet (32 procent), naturbruksprogrammet (31 procent) och hantverksprogrammet (28 procent).

Hösten 2017 gick det ungefär 6 100 elever i gymnasiesärskolan, vilket var en ökning med tre procent från föregående läsår. De nationella program som har flest elever i gymnasiesärskolan är hotell, restaurang och bageri samt administration, handel och varuhantering.

---

40 Med förstahandssökande avses det program till vilket en elev i första hand sökte.

Skolinspektionen har gjort tre granskningar kopplade direkt till yrkesutbildningarna under redovisningsperioden för det här uppdraget. De har kommit fram till att huvudmän och rektorer kontinuerligt behöver följa upp lärarstödet och agera med fler metoder när det inte fungerar. Skolinspektionen har vidare konstaterat att samverkan mellan lärare inte är ett etablerat arbetssätt och att lärare vanligen arbetar ensamma med sina kurser. Skolinspektionen framhöll åtta framgångsfaktorer när det gäller att skapa helhet och sammanhang för eleverna där samverkan förefaller vara ett ledord.

I en granskning har Skolinspektionen pekat på att huvudmän och rektorer behöver ta ansvar för att skolorna i samråd med representanter för det lokala arbetslivet hittar strategier för ett starkare lokalt programråd och en planering med tydliga målsättningar. Arbetslivsanknytning och samverkan med det lokala arbetslivet behöver vara en del av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete.

Skolverket har genomfört och har en rad pågående insatser inom yrkesutbildningsområdet. I detta kapitel beskrivs de insatser som riktar sig till gymnasie- eller gymnasiesärskolan specifikt. Skolverket har även haft i uppdrag att genomföra insatser för att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft. Uppdraget har genomförts i dialog med WorldSkills Sweden och de nationella programråden och redovisas i detta kapitel.

Övriga insatser som redogörs i kapitlet är arbetet i de nationella programråden, det arbete Lärlingscentrum bedriver, fortbildningsinsatser inom studie- och yrkesvägledning, uppdraget om sammanhållna yrkesutbildningar i gymnasieskolan, försöksverksamheten med branschskolor, jämställdhet i arbetsplatsförlagt lärande i Norden, konferensserier för gymnasiesärskolan, uppdraget med etablering för elever med intellektuell funktionsnedsättning samt det stödmaterial som tagits fram för att utveckla introduktionsprogrammet yrkesintroduktion.

2.1 Elevolymer och utbildningsutbud

Sökande till yrkesprogram läsåret 2017/18

Inför läsåret 2017/18 ökade andelen förstahandssökande till ett yrkesprogram jämfört med föregående år⁴¹. Det är första gången andelen ungdomar med ett yrkesprogram som förstahandsval ökat sedan gymnasiereformen 2011. Bland eleverna med ett yrkesprogram som förstahandsval är samtidigt den generella trenden att behörigheten minskar.

Av kvinnorna sökte 30,8 procent i första hand ett yrkesprogram framför ett högskoleförberedande program, motsvarande bland männen var 42,7 procent. Totalt var det 37,1 procent som valde ett yrkesprogram i första hand, medan 62,9 procent valde ett högskoleförberedande program. Föregående läsår var motsvarande andelar 36,3 respektive 63,7 procent.

Inför läsåret 2017/18 hade 387 ungdomar tekniskt fjärde år som förstahandsval. Av dessa var 57 kvinnor, vilket motsvarar 15 procent.

---

41 Skolverket (2018), *PM – Sökande och antagna till gymnasieskolan läsåret 2017/18*. Dnr 2017:557.

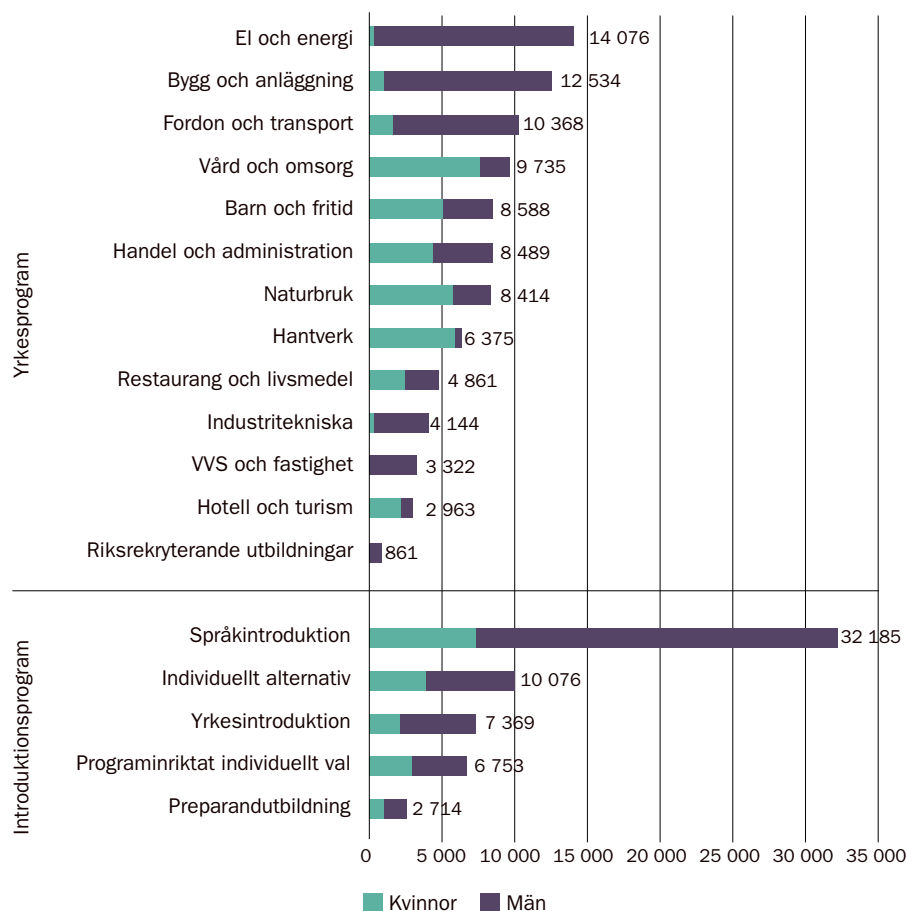
Elever på yrkesprogram läsåret 2017/18

Det gick totalt 288 800 elever på ett nationellt program läsåret 2017/18.

⁴² Av dessa läste 94 700 (33 procent) på ett yrkesprogram, 38 000 kvinnor och 56 700 män. Antalet elever som går lärlingsutbildning i gymnasieskolan uppgick hösten 2017 till nästan 10 900 elever, vilket motsvarade 11 procent av eleverna på yrkesprogrammen. Av dessa var 62 procent män. Under 2015 och 2016 uppgick motsvarande antal till cirka 8 300 respektive 9 600.

På yrkesprogrammen går det fler män än kvinnor, men det är stora skillnader mellan de olika yrkesprogrammen. De tre största yrkesprogrammen är el- och energiprogrammet (14 100 elever), bygg- och anläggningsprogrammet (12 500 elever) samt fordons- och transportprogrammet (10 400 elever). Alla tre har stor övervikt av män (97, 91 respektive 83 procent). Hantverksprogrammet (6 400 elever) och vård- och omsorgsprogrammet (9 700 elever) är de två yrkesprogram som har störst andel kvinnor (94 respektive 79 procent). Handels- och administrationsprogrammet och restaurang- och livsmedelsprogrammet har av yrkesprogrammen jämnast könsfördelning. På båda dessa program är cirka 54 procent kvinnor och 46 procent män.

Diagram 2.1. Antal elever på yrkesprogram (samt riksrekryterande utbildningar med egna examensmål) samt introduktionsprogram läsåret 2017/18, per program och kön.

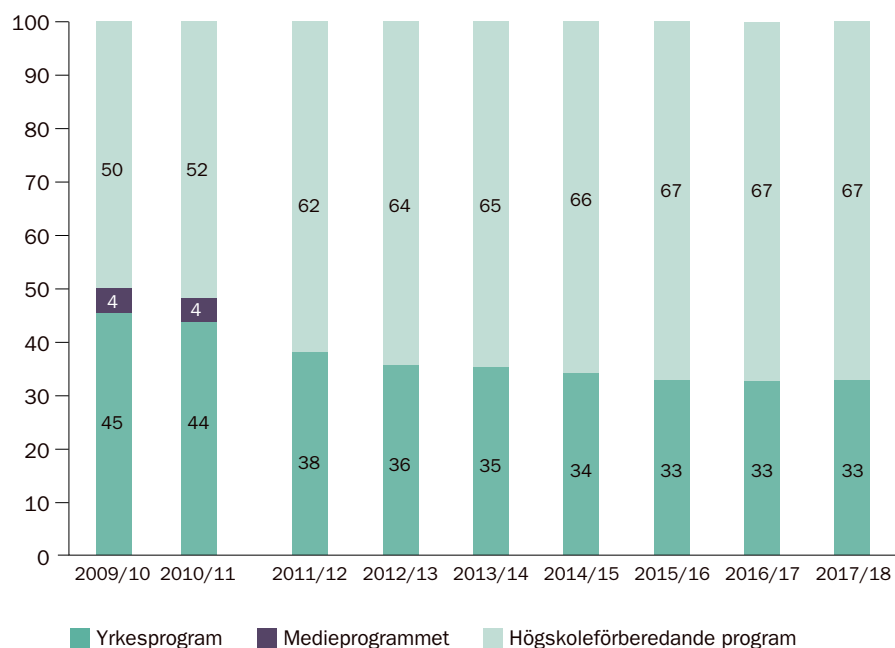

42 Skolverket (2018), *PM – Elever i gymnasieskolan läsåret 2017/18*. Dnr 2017:812.

Förstaårselever på yrkesprogram

Andelen förstaårselever som gick ett yrkesprogram – av alla förstaårselever på ett nationellt program i gymnasieskolan – minskade från 38 procent läsåret 2011/12 till 33 procent 2017/18, en minskning med 5 procentenheter. För kvinnor minskade andelen förstaårselever från 33 procent läsåret 2011/12 till 27 procent 2017/18 och för män från 43 till 38 procent.⁴³

Diagram 2.2. Andel (procent) av eleverna i år 1 på gymnasieskolans nationella program läsåren 2009/10–2017/18.*

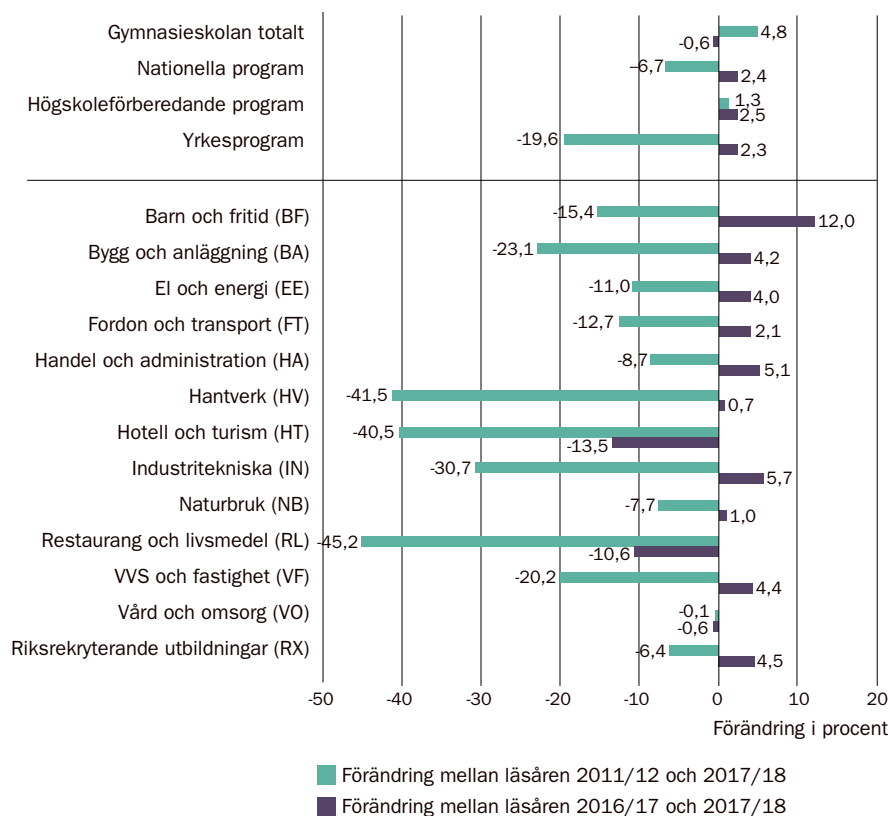
* Läsåret 2011/12 infördes Gy2011. I diagrammet räknas riksrekryterande utbildningar som yrkesprogram. I högskoleförberedande program ingår IB och Waldorf. Medieprogrammet särredovisas. Specialutformade program utan anknytning till ett nationellt program har exkluderats.

De program som procentuellt har tappat flest elever sedan 2011/12 i år 1 är restaurang- och livsmedelsprogrammet (45 procent), hotell- och turismprogrammet (41 procent) och hantverksprogrammet (42 procent). De två förstnämnda programmen har dessutom tappat elever i jämförelsen mellan 2016 och 2017, med 11 respektive 13 procent.

Bortsett från restaurang- och livsmedelsprogrammet och hotell- och turismprogrammet så ökar nästan alla övriga program i jämförelse med förra läsåret, vilket bidrar till att antalet elever som går år 1 på ett yrkesprogram ändå har ökat något, vilket åskådliggörs i diagram 2.3. Barn- och fritidsprogrammet har störst elevökning mellan 2016 och 2017, 12 procent. Vård- och omsorgsprogrammet är i stort sett oförändrat vad gäller elevantal i år 1, både på lång och kort sikt.

⁴³ Dessa uppgifter avser endast yrkesprogrammets andel relativt alla *nationella* program och inkluderar således inte elever som går ett introduktionsprogram.

Diagram 2.3. Procentuell förändring av antalet elever år 1 på yrkesprogram mellan läsåren 2011/12 och 2017/18 samt 2016/17 och 2017/18.

Pendling över kommungränser

Totalt pendlade 43 procent av eleverna på yrkesprogrammen över kommungränsen, men hur vanligt det är att pendla skiljer sig mellan olika program. Detta speglar till viss del förekomsten av gymnasieprogram i kommunerna. På naturbruksprogrammet och på riksrekryterande utbildningar med egna examensmål var det vanligast för eleverna att pendla mellan kommuner, 73 respektive 65 procent av dessa elever gick i gymnasieskolan i en annan kommun än hemkommunen hösten 2017.

Närmare hälften av eleverna på fordons- och transportprogrammet, 47 procent, pendlade över kommungränsen trots att det programmet är ett av de vanligast förekommande programmen (förekommer i 147 av 290 kommuner). Även hantverks- och hotell- och turismprogrammen har många elever som pendlar över kommungränsen, 57 respektive 48 procent av eleverna pendlade över kommungränsen. Industri tekniska programmet var det yrkesprogram med lägst andel elever som gick i en gymnasieskola utanför hemkommunen, 31 procent av eleverna hösten 2017.

Fjärde tekniskt år

Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år startade som försöksverksamhet i och med den reformerade gymnasieskolan 2011. Från och med läsår 2015/16 ingår utbildningen permanent i den ordinarie gymnasieskolan. Genom att läsa det fjärde året på teknikprogrammet får eleven en gymnasieingenjörsexamen.

Läsåret 2017/18 gick sammanlagt 449 elever det fjärde tekniska året vilket var en minskning med cirka 17 procent från föregående läsår. Av dessa 449 elever var 60 kvinnor (13 procent).

Riksrekryterande utbildningar med egna examensmål

Sammanlagt gick 861 elever på riksrekryterande utbildningar med egna examensmål 2017/18. Av dessa var 741 män (86 procent) och 120 kvinnor (14 procent). Flygteknikutbildning var den i särklass största riksrekryterande utbildningen bland elever i gymnasieskolan 2017/18 och även den största av dessa utbildningar bland män. Totalt 429 elever gick flygteknikutbildning, varav 391 var män. För kvinnor var den vanligaste riksrekryterande utbildningen yrkesdans med inriktning modern nutida dans. Totalt 61 elever gick yrkesdansutbildning, varav 46 var kvinnor.⁴⁴ Antalet elever på riksrekryterande utbildningar med egna examensmål har varit relativt stabilt över tid.

Introduktionsprogram

Totalt gick cirka 59 000 elever på introduktionsprogrammen läsåret 2017/18, 30 procent kvinnor och 70 procent män. I särklass störst av introduktionsprogrammen var språkintrouktion med drygt 32 000 elever. På de introduktionsprogram med särskilt fokus på yrkesutbildning, yrkesintroduktion och programinriktat individuellt val, gick det totalt omkring 7 400 elever (31 procent kvinnor och 69 procent män) respektive cirka 6 800 (46 procent kvinnor och 54 procent män) elever läsåret 2017/18.

Betyg och studieresultat i gymnasieskolan våren 2017

Examen inom tre år

På både högskoleförberedande program och yrkesprogram har andelen elever som tar examen inom tre år ökat för varje år sedan 2014, det första året som en årskull tog examen från den reformerade gymnasieskolan.⁴⁵ På högskoleförberedande program tog 77 procent av eleverna examen inom tre år 2017 jämfört med 74 procent år 2014. Av de 26 644 elever som påbörjade ett yrkesprogram hösten 2014 var det 72 procent som genomförde gymnasieskolan på 3 år och tog en examen våren 2017. Motsvarande andel 2014 som tog examen var 67 procent av eleverna. En förklaring till att fler tar examen är att fler elever klarar kursen matematik 1.

På samtliga yrkesprogram är det en högre andel elever som tar examen inom tre år 2017 jämfört med 2014. Industritekniska programmet är fortsatt det yrkesprogram där högst andel elever, 78 procent, tagit examen inom tre år 2017. Även el- och energiprogrammet (75 procent), bygg- och anläggningsprogrammet (74 procent) samt VVS- och fastighetprogrammet (73 procent) har förhållandevis hög andel med examen inom tre år. De yrkesprogram som har förhållandevis låga andelar elever med examen inom tre år är hantverksprogrammet, där 68 procent av eleverna tog examen, samt fordons- och transportprogrammet, där 69 procent av eleverna tog examen inom tre år.

⁴⁴ För att läsa mer om dansutbildningarna se bilaga 2.

⁴⁵ Skolverket (2017), *PM – Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2017*. Dnr 2017:1340.

Tabell 2.1. Andelen elever med examen inom tre år redovisade på startprogram.

	Andel elever med examen			
	Startår 2011/ examen 2014	Startår 2012/ examen 2015	Startår 2013/ examen 2016	Startår 2014/ examen 2017
Gymnasieskolan totalt	63,4	65,2	65,2	66,0
Högskoleförberedande program	73,8	75,5	75,8	76,8
Yrkesprogram	66,6	69,9	70,8	71,8
Barn och fritid	63,9	65,8	66,6	70,7
Bygg och anläggning	72,3	74,9	73,3	74,1
El och energi	68,2	71,6	74,5	74,5
Fordon och transport	61,3	65,6	65,2	68,9
Handel och administration	63,6	69,0	67,2	69,8
Hantverk	65,7	68,0	70,9	68,3
Hotell och turism	68,1	72,2	71,9	69,1
Industritekniska	69,6	72,3	78,7	77,7
Naturbruk	65,6	71,0	72,4	71,4
Restaurang och livsmedel	62,9	66,2	68,7	71,2
VVS och fastighet	71,6	69,0	73,7	73,4
Vård och omsorg	66,0	68,6	68,1	69,9
Riksrekryterande utbildningar	61,8	74,4	71,3	77,1
Introduktionsprogram	5,2	6,7	5,6	6,9
Programinriktat individuellt val	23,0	28,6	26,8	29,7
Yrkesintroduktion	2,7	4,4	5,2	6,6

På yrkesprogrammen är skillnaderna mellan andelen kvinnor och män som klarat examen förhållandevis liten jämfört med de högskoleförberedande programmen. Av nybörjarna på yrkesprogram i år 1 hösten 2014 fick 72,1 procent av kvinnorna examen inom tre år jämfört med 71,5 procent av männen. Samtidigt finns flera program där en större andel män tar examen. På de fyra mansdominerade yrkesprogrammen bygg- och anläggningsprogrammet, el- och energiprogrammet, fordons- och transportprogrammet samt VVS- och fastighetsprogrammet är det män som i högre utsträckning än kvinnor tagit examen inom loppet av tre år. Störst skillnad mellan könen på yrkesprogrammen återfinns på handels- och administrationsprogrammet där 75 procent av kvinnorna tog examen inom tre år jämfört med 62,2 procent bland männen.

Bland nybörjarna på yrkesprogrammen läsåret 2012/13 var det drygt 70 procent som tog examen efter tre år, 74 procent efter fyra år och 75 procent efter fem år. På högskoleförberedande program var det 76 procent som tagit examen efter tre år, 81 procent efter fyra år och 82 procent efter fem år. Även om yrkesprogrammen och de högskoleförberedande programmen har olika examensfrekvens efter tre år är mönstret för hur stora andelar elever som ”tillkommer” med examen efter fyra och fem år likartat.

Grundläggande behörighet på yrkesprogram

Elever på yrkesprogram har möjlighet att läsa in grundläggande behörighet. Våren 2017 var det totalt 23 561 elever som gick ut med examen från ett yrkesprogram. Av dessa har 40 procent lämnat gymnasieskolan med en grundläggande behörighet. Andelen elever som slutfört gymnasieskolan med yrkesexamen och grundläggande behörighet har legat stabilt mellan 40–41 procent åren 2014–2017.

Det finns en stor variation mellan de olika yrkesprogrammen när det gäller hur många som har läst in en grundläggande behörighet. Vård- och omsorgsprogrammet och barn- och fritidsprogrammet är yrkesprogram där förhållandevis många elever med examen läst in grundläggande behörighet, 70 respektive 62 procent. Det yrkesprogram där lägst andel av eleverna med examen läst in grundläggande behörighet är fordons- och transportprogrammet, där 11 procent av avgångseleverna var behöriga att söka vidare till universitet och högskola.

Genomsnittlig betygspoäng

Den genomsnittliga betygspoängen för samtliga 26 762 elever som slutförde yrkesprogram med examen eller studiebevis om minst 2 500 poäng våren 2017 var 13,1 (13,8 för kvinnor och 12,7 för män). Det är en ökning jämfört med föregående läsår.

Elever som går naturbruksprogrammet har högst genomsnittlig betygspoäng (14,0). Lägst betyg har elever som läst VVS- och fastighetsprogrammet (12,6). Det fanns inget yrkesprogram våren 2017 där eleverna hade högre genomsnittlig betygspoäng än på något högskoleförberedande program.⁴⁶

Utökat program

En elev kan läsa ett utökat program, och läser då fler kurser än vad som normalt ingår i gymnasiestudierna på ett nationellt program (2 500 poäng). Generellt är det vanligare att elever på yrkesprogram läst utökade program.

Våren 2017 hade 41 procent av eleverna som fullföljt sina studier på ett yrkesprogram (med examen eller studiebevis om minst 2 500 poäng) läst ett utökat program, jämfört med 27 procent av eleverna på högskoleförberedande program.⁴⁷ Högst andel elever som läst utökat program var på det industritek-niska programmet. På det programmet slutförde 62 procent av eleverna gymnasieskolan med ett utökat program våren 2017. Även på naturbruksprogrammet och el- och energiprogrammet hade en hög andel av eleverna läst ett utökat program, 57 respektive 44 procent.

⁴⁶ Den genomsnittliga betygspoängen i Gy 2011 beräknas följande sätt. För varje kurs multipliceras kurspoängen med betygspoängen (kurserna är viktade enligt följande: F=0, E=10, D=12,5 C=15, B=17,5 och A=20) varpå dessa produkter summeras. Denna summa divideras sedan med summan av kurspoängen. Kurser som markerats som utökade ingår inte i beräkningen. Inte heller gymnasiearbetet ingår i beräkningen eftersom denna kurs endast betygssätts med F eller E. Den genomsnittliga betygspoängen omfattar elever som läst en fullständig gymnasieutbildning om 2500 poäng och fått betyg i samtliga kurser. Elever som läst reducerat program ingår inte i beräkningen.

⁴⁷ Skillnaden mellan könen är liten, det var 41,2 procent av kvinnorna och 40,8 procent av männen som läst utökat program.

Elever i gymnasiesärskolan läsåret 2017/18

Antalet elever i gymnasiesärskolan ökade 2017/18 för första gången på flera år. Det läsåret gick det ungefär 6 100 elever i gymnasiesärskolan, vilket var en ökning med tre procent från föregående läsår. Inom gymnasiesärskolan fanns 44 lärlingar under våren 2017, en ökning från 16 lärlingar år 2015 och 34 lärlingar år 2016.

Av alla elever i gymnasiesärskolan gick 56 procent på nationella program och 44 procent på individuella program. De nationella program som hade flest elever var hotell, restaurang och bageri samt administration, handel och varuhantering.

2.2 Skolverkets rapporter

Vad gör ungdomar efter gymnasieskolan?

Hösten 2017 publicerade Skolverket för första gången uppgifter om vad ungdomar gör ett år efter att de lämnat gymnasieskolan Gy 2011.⁴⁸ Huvudfokus är alltså på de ungdomar som avslutade gymnasieskolan 2013/14.⁴⁹

I rapporten undersöks hur många av ungdomarna som har en etablerad, osäker eller svag ställning på arbetsmarknaden, hur många som studerar på högskola eller universitet, övriga studier med CSN-stöd, respektive hur många som varken arbetar eller studerar.⁵⁰ Rapporten beskriver att:

- Det är vanligare att ha en etablerad ställning på arbetsmarknaden bland ungdomar som hade fullföljt yrkesprogram med examen jämfört med de som hade fullföljt utan examen.
- De yrkesprogram med *högst* andel med etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter gymnasieskolan var fordon- och transportprogrammet (54 procent), bygg- och anläggningsprogrammet (54 procent), samt vård- och omsorgsprogrammet (52 procent). De yrkesprogram med *lägst* andel med etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter gymnasieskolan var hotell- och turismprogrammet (32 procent), naturbruksprogrammet (31 procent) och hantverksprogrammet (28 procent).
- Ungdomar med examen från ett yrkesprogram arbetade i hög utsträckning inom de branscher de utbildat sig för. Ungdomar med etablerad ställning på arbetsmarknaden och examen från vård- och omsorgsprogrammet arbetade i högst utsträckning inom den bransch de hade utbildat sig för. År 2015 arbetade 9 av 10 i vård- och omsorgsbranschen. Även ungdomarna med examen från bygg- och anläggningsprogrammet eller från industritekniska programmet arbetade i hög utsträckning inom den bransch de utbildat sig till, med 75 procent i byggindustrin respektive 72 procent i tillverkningsindustrin.

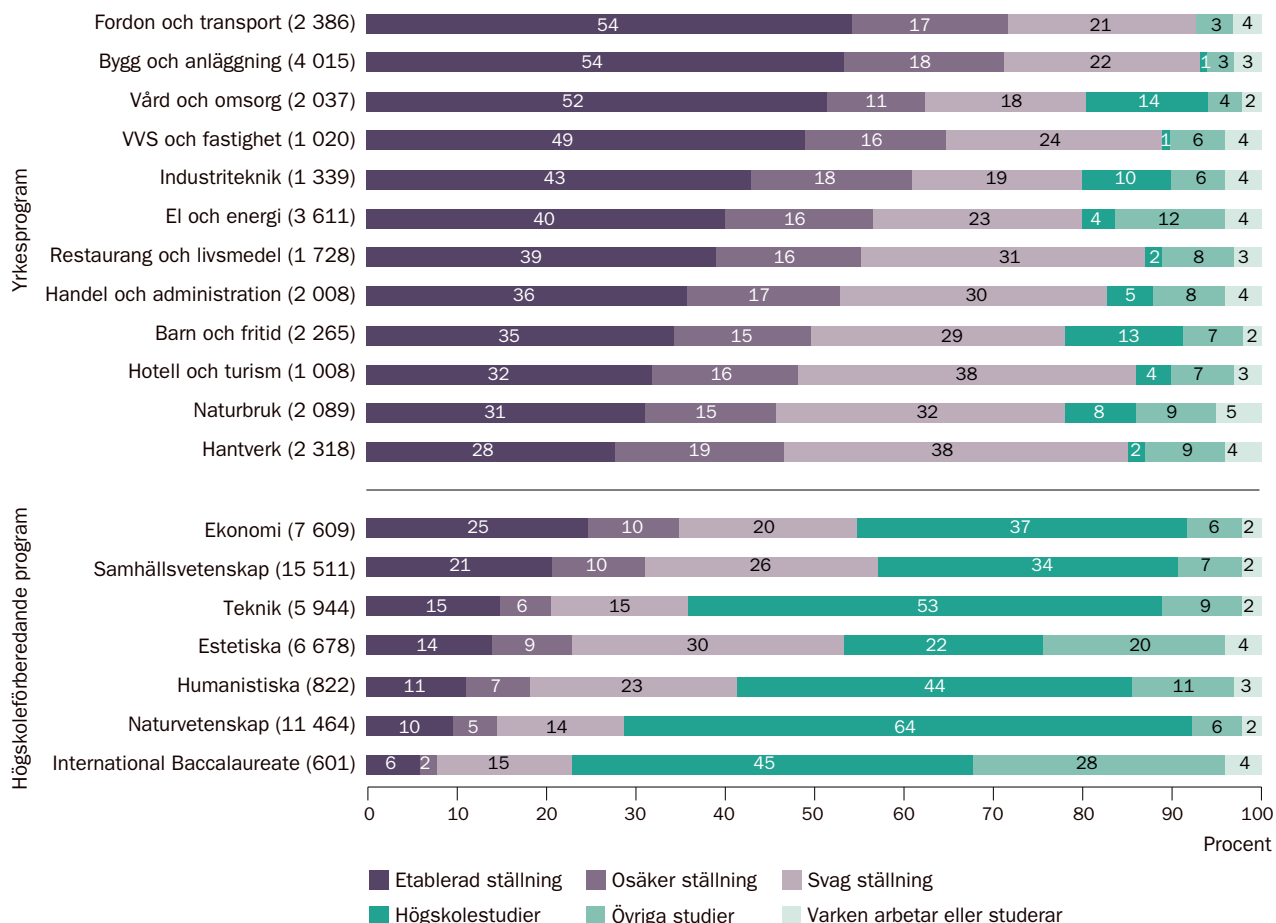
48 Gy 2011 är den nya läroplan för gymnasieskolan som infördes 2011 och som ersatte den tidigare läroplanen Gy 2000. Gy 2011 innebar bland annat en tydligare uppdelning mellan högskoleförberedande och yrkesförberedande program.

49 Skolverket (2017), *Vad ungdomar gör ett år efter gymnasieskolan Gy 2011*. Dnr 2017:809.

50 Med etablerad ställning på arbetsmarknaden avses individer med en arbetsinkomst på minst 187 100 kr, sysselsatt enligt sysselsättningsregistrets definition i november månad 2015, inga händelser som indikerar arbetslöshet och inga händelser som indikerar arbetsmarknads-politiska åtgärder som inte är att betrakta som sysselsättning. För övriga definitioner se bilaga 1 i Skolverket (2017), *Vad ungdomar gör ett år efter gymnasieskolan Gy 2011*.

- Vård- och omsorgsprogrammet samt barn- och fritidsprogrammet var de yrkesprogram med högst andel högskolestuderande, 13–14 procent av de eleverna studerade på högskola ett år efter examen.

Diagram 2.4. Etableringsstatus ett år efter gymnasieskolan per program. Ungdomar som har fullföljt gymnasieskolan med examen läsåret 2013/14.

Ungdomar som slutfört en gymnasial lärlingsutbildning får i hög utsträckning arbete, och ofta inom den bransch de utbildat sig för. Det visar Skolverkets uppföljning av lärlingars etablering på arbetsmarknaden, som bygger på en enkätundersökning till alla ungdomar som våren 2015 avslutade en gymnasial lärlingsutbildning.⁵¹ Svar från 1 182 ungdomar insamlades och 86 procent av dessa hade ett arbete ett och ett halvt år senare. Tre av fyra arbetade inom den bransch som de utbildat sig i.

Vilka kurser är svårast för yrkesprogrammets gymnasieelever?

Att ha en gymnasieexamen är viktigt för ungdomars möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Som tidigare beskrivits har elever som fullföljt ett yrkesprogram med examen en starkare ställning på arbetsmarknaden jämfört med de

⁵¹ Skolverket (2017), *Uppföljning av lärlingars etablering på arbetsmarknaden*. Dnr 2017:226.

som lämnat utan examen. Elever som lämnar gymnasieskolan utan examen får istället ett studiebevis.

I rapporten ”Nära examen” undersökte Skolverket inom vilka kurser det var vanligast att eleverna inte hade fått ett godkänt betyg bland de elever utan gymnasieexamen som hade ett studiebevis om minst 2 000 godkända gymnasiepoäng.⁵²

På yrkesprogrammen var 75 procent av eleverna med ett studiebevis nära examen underkända i minst en kurs med godkäntkrav.⁵³ Det är i kursen matematik 1a som flest av yrkesprogramseleverna med studiebevis nära examen blivit underkända, 31 procent av eleverna hade inte klarat godkänt betyg. Den näst vanligaste kursen att få underkänt i var engelska 5, 25 procent av eleverna med studiebevis nära examen klarade inte godkänt betyg i den kursen.

Uppföljning av gymnasieskolan 2018

Denna uppföljning har under senare år gjorts årligen och redogör för utvecklingen av gymnasieskolan sedan införandet av Gy 2011. I den senaste rapporten redovisas läsåret 2011/12 till och med läsåret 2017/18.⁵⁴ Respektive program kommenteras i rapporten med synpunkter från programråd och Skolverkets referensskolor.

I uppföljningen konstateras bland annat att:

- Tre fjärdedelar av eleverna i grundskolans årskurs 9 har tillgång till samtliga av gymnasieskolans nationella program. Antingen genom att de bor i en kommun där programmen finns eller att programmen finns i en kommun inom pendlingsavstånd från hemmet.
- För första gången har elever som har slutfört gymnasieskolan enligt Gy 2011 kunnat följas upp efter avslutade studier. Att lämna gymnasieskolan med examen leder i större utsträckning till en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år senare för elever som har läst ett yrkesprogram.
- Andelen elever som söker till ett yrkesprogram ökar för första gången sedan införandet av Gy 2011. Behörigheten hos de sökande har däremot sjunkit med 4,1 procentenheter för yrkesprogrammen.

2.3 Skolverkets insatser

Uppdrag att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft

I regleringsbrevet för 2016 fick Skolverket i uppdrag att, i samband med yrkesutbildningens år, genomföra insatser för att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft.⁵⁵ Uppdraget genomfördes i dialog med WorldSkills Sweden och de nationella programråden. Vidare fick Skolverket i regleringsbrevet 2017

52 Skolverket (2017), *Nära examen – En undersökning av vilka kurser elever med studiebevis saknar godkänt i för att få examen*. Rapport 461.

53 För att få gymnasieexamen från ett yrkesprogram ska elever ha 2 500 betygsatta poäng varav 2 250 ska ha lägst betyget E, det vill säga godkända betyg. Eleven ska ha ett godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk 1, engelska 5, matematik 1a, gymnasiearbetet samt i programgemensamma kurser om 400 poäng.

54 Skolverket (2018), *Uppföljning av gymnasieskolan*. Dnr 2018:712.

55 Regeringsbeslut 2015-12-18 (U2015/05928/S) *Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Statens skolverk*

ett fortsatt uppdrag att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft.⁵⁶ Inom ramen för uppdragen har Skolverket genomfört ett antal insatser som syftar till att öka attraktiviteten för yrkesutbildningar och därmed öka antalet elever på yrkesprogrammen.

Skolverket har byggt vidare på den gymnasievalskampanj som drivits sedan 2013 med huvudfokus på webbplatsen www.gymnasieinfo.se. Under 2016 skedde detta i samarbete med WorldSkills Sweden genom att insatserna kompletterar och stärker varandra. Det gäller i första hand filmerna i kampanjen "Din talang" som både Skolverket och WorldSkills Sweden står bakom.⁵⁷

Under 2016 deltog Skolverket i Yrkes-SM och Yrkes-EM samt åtta gymnasie-mässor med monter. Temat för Skolverkets deltagande var "Yrkesutbildning – ett smart val". I Skolverkets monter fanns VR-spelet "Gymnasievalen". Skolverket hade också information om gymnasieprogrammen översatt till ett stort antal språk.

Genom aktiviteten "Talangjakten" gav Skolverket under 2016 landets alla elever i årskurs 8–9 en möjlighet att ta del av Yrkes-EM i Göteborg. Talangjakten var en film- och fototävling med utmaning att dokumentera yrken i närområdet och koppla dem till gymnasieskolans yrkesprogram. 425 bidrag skickades in.

Skolverket startade under 2017 en gymnasievalskampanj som utgår från nio myter om gymnasievalet. Myterna togs fram i en workshop i april 2017 med elever i årskurs 8–9, där elevernas egna erfarenheter formade underlaget till de nio myter som gymnasievalskampanjen baseras på. Även Skolverkets statistik och en undersökning från Ungdomsbarometern utgjorde underlag till kampanjen.

Myterna i kampanjen bemöttes med fakta under hashtaggen #gymnasie-myntologin i sociala medier och på Skolverkets webbplats gymnasieinfo.se. Kampanjen avsåg att slå hål på en rad fördomar om att yrkesprogrammen skulle ge sämre utvecklings- och utbildningsmöjligheter än de högskoleförberedande programmen. Syftet var att få fler ungdomar att välja yrkesprogram som i många fall kan erbjuda arbetstillfällen efter utbildningen. Kampanjens syfte överensstämde väl med Skolverkets instruktion att bidra till att trygga den nationella kompetensförsörjningen och underlätta elevers etablering på arbetsmarknaden samt att myndigheten ska främja utvecklingen av yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft.

Kampanjens nav var Skolverkets webbplats gymnasieinfo.se. Kampanjen visades som reklam på bio och i sociala medier, både via annonser och genom så kallade influencers (bloggare och youtubers). Kampanjen pågick fram till april 2018. Under 2018 bygger Skolverket vidare på #gymnasie-myntologin. Under våren 2018 deltog Skolverket med #gymnasie-myntologin i Yrkes-SM med monter, seminarier och en särskild satsning på gymnasiesärskolan. Inför hösten 2018 planeras ytterligare en kampanj i samband med gymnasievalet. Kampanjen kommer att innefatta bland annat annonsering och monter på sex olika gymnasie-mässor och utskick till skolor.

---

56 Regeringsbeslut 2016-12-20 (U2016/05615/S). *Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Statens skolverk.*

57 Kampanjen "Din Talang" går att ta del av på webbplatsen www.dintalang.se.

Nationella programråd

Sedan år 2010 ansvarar Skolverket för de nationella programråden för yrkesutbildning.⁵⁸ Råden utgör forum för dialog mellan Skolverket och arbetslivet. Det finns 13 nationella programråd, ett för varje yrkesprogram och ett för teknikprogrammets fjärde år. Ledamöterna utses av Skolverket och är representanter från arbetslivet med kunskap om programmens yrkesområden, till exempel som ansvariga för utbildnings- eller kompetensförsörjningsfrågor inom en arbetslivsorganisation eller myndighet.

Skolverket leder programrådets arbete, upprättar dagordning, och är ordförande vid rådens möten. Det övergripande syftet med programråden är samarbete på nationell nivå kring gymnasial yrkesutbildning och arbetsmarknadens behov. Programråden diskuterar och ger råd till Skolverket i många olika frågor som berör yrkesutbildning. Nedan sammanfattas Skolverkets arbete med de nationella programråden under perioden maj 2016 till april 2018.

I och med den mandatperiod som påbörjades hösten 2016 har det inrättats nya kriterier för ledamöter, där ett mångfaldsperspektiv ingår. Det har också införts möjligheten att ha ersättare till ledamöterna. Nya mötesformer, programrådskonferenser och arbetsmöten, har också etablerats i innevarande mandatperiod. Sedan maj 2016 har det genomförts åtta programrådskonferenser. Varje år genomförs fyra programrådskonferenser och flera arbetsmöten. Under 2018 ingår 26 adjungerade utbildningsledamöter i programråden. En skolledare och en yrkeslärare från samma skola har nominerats in i var och ett av de tretton råden.

Skolverket arbetar kontinuerligt med samverkan med andra myndigheter och delegationer. Till programrådskonferenserna har sedan maj 2016 bland andra Arbetsförmedlingen, Skolinspektionen, Universitets- och högskolerådet och Valideringsdelegationen bjudits in till för att berätta om sina verksamheter, vilket sedan har diskuterats på det efterföljande programrådsmötet. Sedan hösten 2016 sitter ledamöter från Arbetsförmedlingen, Myndigheten för yrkeshögskolan och Tillväxtverket med i programråden. Redan sedan tidigare finns det ledamöter som arbetar på Transportstyrelsen, Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) i programråden.

I och med att Sverige sedan flera år tillbaka befinner sig i en högkonjunktur, så är arbetskraftsbristen liksom kompetensbehovet stort inom de allra flesta yrkesområden. Detta är något som programråden har lyft upprepade gånger och som skapat många diskussioner om attraktivitet till yrkesutbildningar. Råden har också diskuterat hur gymnasieskolan och vuxenutbildningen förhåller sig till både yrkeshögskolan och arbetsmarknadsutbildningar.

Under den senaste mandatperioden har Skolverket arbetat med synpunkter från råden angående kvaliteten i gymnasial yrkesutbildning. Frågan om kvalitet spänner över ett stort fält och kan inkludera allt från yrkeslärares och handledares individuella kompetens, via skolans och företagens utrustning, till branschcertifieringar och högskolebehörighet.

Skolverket har erhållit ett bidrag från EQAVET för att utveckla kvalitetskulturen inom gymnasial yrkesutbildning. Under 2018 används detta för att genomföra studieresor med programråden till olika EU-länder där program-

---

⁵⁸ 10 § förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

rådens ledamöter och undervisningsråden möter skolor som kommit långt i sitt arbete med kvalitet och kvalitetsmätning av yrkesutbildning. Samtliga ledamöter och ersättare bjuds in till dessa resor, och cirka hälften av ledamöterna kommer att kunna delta. Hittills har tre studieresor genomförts, till Slovenien, Tjeckien och Kroatien. Under hösten 2018 kommer ytterligare två länder att besökas: Frankrike och Nederländerna. Inom samma projekt kommer det också att genomföras en så kallad Peer Learning Activity, där representanter från EU-länder besöker Myndigheten för yrkeshögskolan, en yrkesutbildning samt deltar på programrådskonferensen i september 2018.

Flertalet programråd har arbetat med dels egeninitierade förändringar i ämnesplaner, programstrukturer och i viss mån yrkesutgångar, dels med uppdragsstyrda förändringar. Bland dessa finns till exempel förslag på förändringar i antalet inriktningar på barn- och fritidsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, hotell- och turismprogrammet, naturbruksprogrammet samt restaurang- och livsmedelsprogrammet. För hantverksprogrammet föreslås yrkesutgångarna förändras.

Trots en viss ökning av andelen elever som väljer att studera på yrkesprogram, så är råden för hotell- och turismprogrammet och restaurang- och livsmedelsprogrammet fortsatt bekymrade över den nedgång i antalet elever som skett sedan 2011. Varken Skolverkets generella kampanjer för yrkesutbildning eller arbetslivets egna tycks ha fått genomslag vilket bekymrar råden.

Sedan SKL och fackförbundet Kommunal kommit överens om att det ska vara möjligt att bli såväl vårdbiträde som undersköterska inom vård- och omsorgsprogrammet, så har det nationella rådet för detta program arbetat vidare med att se över vilka ämnen och kurser som ska ingå inom dessa yrkesområden.

Rådet för det industritekniska programmet och VVS- och fastighetsprogrammet har arbetat med att utveckla programmets kursutbud. Industritekniska programmet har därefter förstärkts med kurser inom programmering och VVS- och fastighetsprogrammet har fått två nya kurser i sprinklerteknik.

Skolverket har haft en löpande dialog med rådet för fordons- och transportprogrammet om behovet att klargöra vad som gäller när förarutbildning sker integrerat i undervisningen samt om vilka insatser som har behövts för att främja nationell likvärdighet, öka kunskapen om vilka regelverk som ska följas i samband med förarutbildning samt för att främja hög kvalitet i utbildningen.

Skolverket har haft en löpande samverkan med rådet för fordons- och transportprogrammet, samt rektorer, lärare, branschorganisationer och företag, för att ta fram nya kurser till fordon- och transportprogrammets inriktning karosseri och lackering. Behovet av de nya kurserna (småreparationer – lackering och småreparationer – karosseri) uppkom av att det har blivit allt vanligare med småreparationer inom karosseri och lack. Skolverkets bedömer att kurserna kommer att göra eleverna mer attraktiva för framtida arbetsgivare.

Lärlingscentrum

På uppdrag av regeringen bedriver Skolverket Lärlingscentrum. Enligt uppdraget ska Lärlingscentrum:

1. stimulera anordnandet av gymnasial lärlingsutbildning genom insatser riktade till huvudmän, arbetsgivare och branschorganisationer,
2. främja ungdomars intresse för gymnasial lärlingsutbildning,

3. ge stöd och råd till huvudmän, branschorganisationer, arbetsgivare bland annat när det gäller att organisera utbildning på arbetsplatser, anordna handledarutbildning, utforma utbildningskontrakt samt i fråga om uppföljning, kvalitetssäkring och dokumentation av det arbetsplatsförlagda lärandet, och
4. stimulera samverkan mellan skola och arbetsliv, särskilt regionalt, för att säkra att arbetslivets behov beaktas vid utformningen av utbildningarna.

Lärlingscentrum har under 2017 haft två regionala och en nationell lärlings-samordnare som stöttat huvudmän med utveckling av lärlingsutbildning och lärlingsanställningar. Lärlingssamordnarna har arbetat konsultativt mot huvudmän, branscher och arbetsgivare för att främja samverkan mellan skola och arbetsliv.

Under 2017 har Lärlingscentrum arrangerat tio konferenser för huvudmän i form av nätverksträffar, webinarer samt regionala och nationella lärlingskonferenser. Det har även organiserats studiebesök för erfarenhetsutbyte mellan skolor. Dessa insatser har riktats mot huvudmän som vill starta lärlingsutbildning både inom gymnasie- och gymnasiesärskolan men även inom vuxenutbildningen. Insatserna har även riktats till huvudmän som har lärlingsutbildning och som vill utveckla metoder för kvalitetssäkring av utbildningen samt komma igång med lärlingsanställningar.

Lärlingscentrum har också arbetat tillsammans med Västsvenska Handelskammaren med initiativet Svensk gymnasielärling, som innebär att lärlingen får lön under utbildningstiden. Lärlingscentrum har inom ramen för satsningen startat ett pilotprojekt för att kunna följa utvecklingen av Svensk gymnasielärling och har stöttat de skolor och arbetsgivare som ingår i pilotprojektet. Inom ramen för uppdraget har Lärlingscentrum medverkat som experter i en rad informationsinsatser till arbetsgivare och arbetsmarknadens parter. Ett företag ska på uppdrag utveckla metoder för uppföljning av lärlingars lärande i samband med projektet. Metodutvecklingen fokuserar på tre centrala frågor; (1) lärlingars lärande, (2) bedömning av lärlingars prestationer och (3) lön till lärlingar.

Lärlingscentrum har initierat forskning i samarbete med Stockholms universitet som handlar om att utveckla metoder för och studera kunnande-i-handling och på så vis kunna urskilja vad lärlingen egentligen lärt sig på arbetsplatsen. Genom en pilotstudie med rubriken "Yrkeskunnande i praktiken" ska en forskargrupp förbereda och utveckla en forskningsansökan till Vetenskapsrådet och planering av ett större projekt som syftar till att studera yrkeskunnandet så som det kommer till uttryck i handling. Resultatet ska bestå av en forskningsöversikt, fallbeskrivningar samt en projektansökan.

Skolverket deltar aktivt i European Alliance for Apprenticeships (EAfA). EU:s myndighet för yrkesutbildning, CEDEFOP, gör en tematisk översikt där Sveriges gymnasiala lärlingsutbildning beskrivs, både från skolor, branscher och arbetsgivarnas perspektiv. Rapporten kommer att publiceras i oktober 2018.

Antalet elever i lärlingsutbildning har stadigt ökat i Sverige. Samtidigt har många diskussioner förts om hur en svensk lärlingsutbildning skulle kunna se ut. Flera konstruktiva förslag har presenterats från branschföreträdare, forskare, arbetsgivare och intresseorganisationer. Initiativ har också tagits där till exempel Västsvenska handelskammarens initiativ Svensk gymnasielärling har samlat många skolor och arbetsgivare på kort tid.

Under våren 2018 har Skolverkets Lärlingscentrum därför sett ett behov av att samla de olika parter som företräder skolor, arbetsgivare och arbetstagare och som på olika sätt engagerat sig frågan om hur yrkesutbildningen i lärlingsform kan utformas i Sverige. En arbetsgrupp har bildats och består av representanter från LO, Svenskt Näringsliv, Myndigheten för yrkeshögskolan, handelskammare samt Småföretagarnas Riksorganisation. Arbetet ska landa i en rapport som uttrycker organisationernas gemensamma positioner.

Fortbildningsinsatser inom studie- och yrkesvägledning

Skolverket har i uppdrag att stärka kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen med särskilt fokus på att öka kunskapen om arbetsmarknadens villkor och att motverka könsstereotypa studie- och yrkesval.⁵⁹ Insatsen ska också stärka det kompensatoriska inslaget i skolans verksamheter och Skolverket ska inom uppdraget anordna fortbildning för studie- och yrkesvägledare.

Skolverket erbjuder inom ramen för uppdraget utbildningspaketet skola-arbetsliv, en processutbildning på samverkan mellan skola och arbetsliv samt hur studie- och yrkesvägledning kan integreras i undervisningen som hela skolans ansvar. Perspektiv som tas upp är arbetsmarknadskunskap, normkritisk vägledning, motivation, jämlikhet och språk- och kunskapsutvecklande arbetsätt kopplat till studie- och yrkesvägledning i undervisningen. Samarbete kring insatsen finns med Arbetsförmedlingen, som presenterar regionala förutsättningar på arbetsmarknaden. Sammanlagt har 2 529 lärare, vägledare och skolledare från 361 verksamheter eller skolor deltagit i 34 utbildningspaket från maj 2016 till maj 2018. Utbildningspaketet har genomförts i 18 av Sveriges 20 landsting/regioner.

Även studie- och yrkesvägledarens roll som processledare i verksamheten behöver stärkas. Tillsammans med Mälardalens högskola har Skolverket tagit fram en särskild utbildningsinsats riktad till studie- och yrkesvägledare och deras skolledare. Utbildningen har genomförts på 18 orter, med totalt 252 deltagande studie- och yrkesvägledare och 181 deltagande skolledare under 2017 och 2018.

Skolverket har också från maj 2016 till maj 2018 erbjudit 23 kurser i form av uppdragsutbildningar på olika lärosäten. Under 2017 genomfördes två utbildningsdagar för personal inom särskolans skolformer. Därutöver har stödmaterial tagits fram, om studie- och yrkesvägledning i undervisningen på grundskolan och i gymnasieskolan samt en exempelsamling om att integrera vägledning i undervisningen.

---

⁵⁹ Skolverkets regleringsbrev för 2017 och 2018. Uppdraget slutredovisas i mars 2019.

Skolverket deltar också i ett forum för myndighetssamverkan inom studie- och yrkesvägledning,⁶⁰ i ett nationellt forskarnätverk⁶¹ samt medverkar på konferenser och seminarier som anordnas av andra enheter på Skolverket eller av externa organisationer.

Skolverkets utvärderingar visar att rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare som deltagit i Skolverkets insatser anser att de har varit givande och att insatserna har bidragit till att stärka både lärare och studie- och yrkesvägledare i sina yrkesroller. Ökad studiemotivation och måluppfyllelse hos eleverna är resultat som har nämnts i utvärderingarna för utbildningspaketet. Det är också Skolverkets bedömning att kännedomen om studie- och yrkesvägledningens möjligheter har ökat bland rektorer och i viss mån bland beslutsfattare. Medvetenheten har ökat hos de som deltagit i Skolverkets utbildningsinsatser men för en jämlik skola behöver detta säkras på en strukturell nivå.⁶²

Sammanhållna yrkesutbildningar i gymnasieskolan

I april 2017 fick Skolverket ett uppdrag om att se till att de sammanhållna yrkesutbildningar som föreslås för regionalt yrkesvux även kan tillämpas inom gymnasieskolans introduktionsprogram där så är lämpligt.⁶³ De sammanhållna yrkesutbildningarna ska även kunna fungera som påbyggbara utbildningspaket som stegvis kan leda till gymnasieexamen. Skolverket ska stödja och stimulera huvudmännens arbete med att förbereda de sammanhållna yrkesutbildningarna inom gymnasieskolans introduktionsprogram och även stimulera samverkan mellan gymnasieskolan och vuxenutbildningen när det gäller sammanhållna yrkesutbildningar.

De nationella yrkespaketen ska:

- bestå av de kurser vars innehåll motsvarar de kunskaper som krävs på arbetsmarknaden,
- vara en snabbare väg ut till arbetslivet,
- kunna användas inom gymnasieskolans introduktionsprogram där så anses lämpligt, samt
- fungera som påbyggbara utbildningspaket som stegvis kan leda till gymnasieexamen.

Skolverket bedömer att det är särskilt lämpligt att tillämpa yrkespaket inom ramen för introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, med anledning av att det är det introduktionsprogram som har yrkesutbildning som huvudsakliga syfte och att programmet kan utformas för en grupp elever. Programmet har ingen nationellt fastställd struktur eller längd och den reglering som finns om vad utbildningen ska och får innehålla är översiktlig. Detta ger huvudmannen

---

60 Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet, Universitets- och högskolerådet, Malmö universitet, Sveriges kommuner och landsting, Stockholms universitet, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Umeå universitet, Myndigheten för yrkeshögskolan och Skolinspektionen, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

61 Forskarnätverket karriärutveckling och vägledning (KAV) <http://kav-net.se/>.

62 Skolverket (2018), *Skolverkets årsredovisning 2017*.

63 Regeringsbeslut 2017-04-20, *Uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar i gymnasieskolan*, (U2017/1930/GV).

för utbildningen stora möjligheter att utforma utbildningar utifrån lokala förutsättningar, elevernas behov och i samverkan med det lokala arbetslivet.

Det kan i vissa fall även vara möjligt att integrera yrkeskurser i språkintröduktion, men det är huvudmannen som avgör om det ska finnas en beskrivning av vilka språkliga förkunskaper som krävs för att kunna gå på yrkesintroduktion.

Försöksverksamhet med branschskolor

Mellan 2018 och 2023 pågår en försöksverksamhet med branschskolor.⁶⁴ Försöksverksamheten syftar till att stärka tillgången på yrkesutbildad arbetskraft på gymnasial nivå. Branschskolorna ger elever större möjligheter att välja yrkesutbildningar inom branscher där det finns goda möjligheter till arbete.

Branschskolorna kan ta emot elever från hela landet och tar över delar av en elevs utbildning efter att ett avtal slutits mellan huvudmannen för den skola där eleven går och branschskolan. Kopplat till försöksverksamheten finns ett statsbidrag som huvudmän kan söka för att skicka sina elever till en branschskola.⁶⁵

En branschskola ska erbjuda utbildning som:

- har högre efterfrågan på arbetsmarknaden än det finns antal personer med rätt kompetens,
- har ett lågt antal elever inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning,
- är svår att tillhandahålla för huvudmän på grund av att den kräver särskilda lokaler, material, utrustning eller att elevgrupperna är små, och
- rekommenderas av en branschorganisation eller har ett etablerat samarbete med flera arbetsgivare inom det yrkesområdet,

För att få vara en branschskola ska skolan ha förutsättningar att följa de föreskrifter och regler som gäller för utbildningen. Skolverket har utsett tio stycken branschskolor.⁶⁶ Urvalet av branschskolor till försöksverksamheten har gjorts efter samråd med Arbetsförmedlingens analysavdelning och med stöd av de prognoser över nuvarande och framtida bristyrken som Arbetsförmedlingen tagit fram. I vilken utsträckning utbildningar mot yrkesområdet tillhandahålls idag har också vägts in. Vidare har hänsyn tagits till att försöksverksamheten ska spridas över olika branscher.

Jämställdhet i arbetsplatsförlagt lärande i Norden

Med stöd av Nordiska Rådet genomförs tillsammans med Finland, Åland, Island och Norge ett idé- och erfarenhetsutbyte om jämställdhetsarbetet i yrkesutbildning bland skolor och arbetsplatser med fokus på apl. Projektet

⁶⁴ Lag (2015:571) om försöksverksamhet med branschskolor.

⁶⁵ 6 § förordning (2017:623) om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän.

⁶⁶ De tio branschskolorna är: Curt Nicolin gymnasiet AB Finspång, Elteknikbranschens Utbildnings- och utvecklingscenter ETG Nyköping, Falu kommun, Göteborgs Tekniska College GTC, Göteborg, Hvilan Utbildning AB, Åkarp, PVF Yrke & utbildning AB, Katrineholm, Skellefteå Kommun, Stiftelsen Installatörernas Utbildningscentrum, Katrineholm, Stockholms byggtekniska gymnasium, Utbildningsförvaltningen Göteborgs Stad.

kartlägger ländernas nuvarande insatser, forskning och erfarenheter och ska lyfta fram goda exempel, identifiera framgångsfaktorer och utifrån dem ta fram verktyg för förändring till skolor och arbetsplatser. Under 2018 genomförs fyra nordiska mötesplatser för projektet, den första var i Stockholm den 30 januari. De nationella programråden har bjudits in och informerats om syftet med projektet, de kommer även att ta del av resultatet och sprida det i sina branschorganisationer. Resultatet med goda exempel, verktyg och metoder kommer att presenteras i mars 2019.

Konferensserier för gymnasiesärskolan

Skolverket har genomfört konferensserierna ”lärande i gymnasiesärskolan” och ”rektorsdialogen” hösten 2017 i Göteborg, Malmö och Stockholm. Dessa har syftat till att implementera den reformerade gymnasiesärskolan och riktat sig till lärare och rektorer i gymnasiesärskolan. Konferenserna har haft särskilt fokus på apl, lärling och övergången från gymnasiesärskola till arbetsliv. Liknande konferenser genomfördes i samband med den nya gymnasiesärskolans införande.

Etablering för elever med intellektuell funktionsnedsättning

Skolverket har i regleringsbrevet 2018 fått ett uppdrag att, i samråd med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Myndigheten för delaktighet, ta fram och genomföra en informations- och fortbildningssatsning med fokus på att minska de etableringssvårigheter som unga med intellektuell funktionsnedsättning möter på arbetsmarknaden samt på det stöd från olika myndigheter som dessa ungdomar kan få. Uppdraget ska redovisas till regeringen 2021.⁶⁷

Inom uppdraget arbetar Skolverket med att:

- anpassa befintliga insatser inom apl, studie- och yrkesvägledning och Lärlingscentrum i syfte att förstärka gymnasiesärskoleperspektivet och bidra till en fortsatt implementering av läroplanen för gymnasiesärskolan,
- utarbeta en insats med fokus på att minska etableringssvårigheterna för elever med intellektuell funktionsnedsättning, samt
- genomföra en informationssatsning.

En kartläggning av de pågående insatser där detta perspektiv behöver framträda tydligare eller adderas har genomförts. Under hösten 2018 kommer ett flertal konferenser och workshops att genomföras, både i Skolverkets regi och där Skolverkets medarbetare deltar i externa sammanhang. Från sen höst 2018 och under våren 2019 påbörjas fler aktiviteter, bland annat följande:

- En webbkarta ska utarbetas för att visa på hur utbildningen och ett omgivande stöd kan se ut för elever som är inskrivna i gymnasiesärskolan.
- Fortbildning för skolpersonal.
- Riktad information för att tydliggöra rätt till extra anpassningar och särskilt stöd i praktik, apl och lärlingsutbildning.

---

⁶⁷ Regeringsbeslut 2017-12-18 (U2017/05037/S). *Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Statens skolverk.*

Stödmaterial för att utveckla introduktionsprogrammet yrkesintroduktion

Skolverket har under 2017 utarbetat tre stödmaterial i form av publikationer och filmer om introduktionsprogram inom gymnasieskolan:

- Plan för utbildningar på introduktionsprogram.
- Dokumentera yrkeskunskaper från introduktionsprogrammet yrkesintroduktion.
- Yrkesintroduktion av varierande längd – modeller för att organisera utbildningen.

Stödmaterialen har utvecklats för att stödja huvudmän och verksamheter i arbetet med att styra introduktionsprogrammets riktning och syfte. Målgrupper för insatsen är huvudmän, rektorer, lärare och annan personal.

Hittills har insatserna bestått av framtagande och spridning av stödmaterial samt workshops och konferenser där dessa presenterats. Dessutom har Skolverket haft en konferensserie med fokus på styrning av introduktionsprogrammen, huvudsakligen kopplad till språkintröduktion och nyanlända elever.⁶⁸ Det fortsätta arbetet kommer att bestå av att sprida dessa dokument samt stödja vid implementering.

Insatsen har genomförts inom ramen för regeringsuppdraget om att utveckla introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, och pågick mellan 2013–2016.⁶⁹ I samband med detta genomförde Skolverket djupintervjuer med 13 ungdomar som studerat på yrkesintroduktion och som efter utbildningen gått ut i arbete. Utifrån de intervjuade ungdomarnas upplevelse av yrkesintroduktion identifierar Skolverket några framgångsfaktorer. Det handlar om en kombination av praktiskt arbete, där eleverna förstår nyttan med utbildningen, och individanpassning, där relation mellan lärare och elev respektive handledare och elev är av betydelse och att eleverna ges möjlighet att systematiskt växa in i sin praktik och sitt kommande yrkesutövande.

2.4 Kvalitetsgranskningar från Skolinspektionen

Skolinspektionen har under redovisningsperioden gjort tre granskningar kopplade direkt till yrkesutbildningarna i gymnasieskolan. Skolinspektionen har kommit fram till att huvudmän och rektorer kontinuerligt behöver följa upp hur mycket stöd eleverna får av sina lärare och agera med fler metoder när det inte fungerar. Skolinspektionen har vidare konstaterat att ämnesövergripande samverkan mellan lärare inte är ett etablerat arbetssätt och att lärare vanligen arbetar ensamma med sina kurser.

I den tredje granskningen har Skolinspektionen pekat på att huvudmän och rektorer behöver ta ansvar för att skolorna i samråd med representanter för det lokala arbetslivet hittar strategier för ett starkare lokalt programråd och en planering med tydliga målsättningar. Skolinspektionen menar att arbetslivsanknytning och samverkan med det lokala arbetslivet behöver vara en del av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete.

68 Skolverket (2018), *Skolverkets årsredovisning 2017*.

69 Regeringsbeslut 2013-05-30 (U2013/3681/GV). *Uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion*.

Lärarstöd och arbetsformer i gymnasieskolans yrkesprogram

Denna granskning innehåller resultatet efter Skolinspektionens oanmälda besök på 47 gymnasieskolor i mars 2016.⁷⁰ På varje skola följde inspektören elever på något av följande fem yrkesprogram: barn- och fritidsprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet, el- och energiprogrammet, fordons- och transportprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet. Sammanlagt observerades 205 timmar undervisning.

Skolinspektionens oanmälda kvalitetsgranskning ger en ögonblicksbild av hur undervisningen på yrkesprogrammen såg ut en vanlig dag på ett stort antal skolor. Utöver en kartläggning av förekomsten av de tre arbetsformerna helklassundervisning, grupparbete och individuellt arbete, bedömde Skolinspektionen hur mycket lärarstöd eleverna fick i respektive arbetsform.

Huvudresultatet i fyra punkter

- Helklassundervisning och individuellt arbete var de två vanligaste arbetsformerna. Helklassundervisning förekom vid 45 procent av den totala observerade undervisningstiden, individuellt arbete vid 39 procent och grupparbete vid 16 procent av undervisningstiden. Denna fördelning motsvarar den fördelning mellan arbetsformer som identifierats i både Skolinspektionens tidigare granskningar och i tidigare forskning.
- Majoriteten av eleverna får ett aktivt lärarstöd men i mer än en fjärdedel av den totala observerade undervisningen finns problem. Det bristande lärarstödet tar sig till exempel uttryck i att eleverna inte förstår vad det är de ska göra, hur de kan få hjälp eller hur de kommer att bli bedömda. Det förekommer också att elever kan komma och gå utan att det är motiverat och utan att läraren reagerar.
- Graden av lärarstöd var som lägst då eleverna hade individuellt arbete. I nästan 40 procent av de observerade förekomsterna av individuellt arbete fick eleverna lärarstöd endast i ganska eller mycket låg grad. Det förekom till exempel att elever i långa stunder sysselsatte sig med icke-undervisningsrelaterad användning av mobiler eller datorer, utan att detta uppmärksammades av läraren. Det var också vanligt med störningar på grund av sena ankomster samt att elever kom och gick utan att läraren reagerade, trots att den aktuella uppgiften skulle lösas på plats i klassrummet. Många elever uppgav senare vid intervju att de vid det individuella arbetet inte förstod syftet med arbetsuppgiften eller vad de skulle göra.
- Undervisningen på vård- och omsorgsprogrammet samt el- och energiprogrammet utmärkte sig negativt genom en låg grad av lärarstöd. För elever på vård- och omsorgsprogrammet var graden av lärarstöd låg i alla tre arbetsformer som förekom i undervisningen. För eleverna på el- och energiprogrammet var det individuellt arbete som utmärkte sig negativt. Av alla fem granskade yrkesprogram var det eleverna på el- och energiprogrammet som bedömdes få lägst grad av lärarstöd vid individuellt arbete.

---

⁷⁰ Skolinspektionen (2016), *Lärarstöd och arbetsformer i gymnasieskolans yrkesprogram*. Dnr 2015:5842.

Skolinspektionens tre slutsatser utifrån granskningen

- Risken för att eleverna får sämre lärarstöd är högre vid individuellt arbete än vid helklassundervisning och grupparbete.

Enligt Skolinspektionen beror detta sannolikt på att en framgångsrik tillämpning av arbetsformen individuellt arbete ställer höga krav på hur skolan utformar undervisningen och lärarstödet till eleverna. Även om tanken är att de ska arbeta självständigt, behöver alla elever bland annat veta syftet med uppgiften och vad det är de ska göra. Eleverna behöver även känna till hur de kan få hjälp om de kör fast, hur de kan utmana sig om de snabbt blir klara samt hur läraren sedan kommer att bedöma deras arbete. Skolinspektionens erfarenhet i både kvalitetsgranskning och i tillsynen av gymnasieskolans yrkesprogram att bristande lärarstöd ofta innebär att sådan tydlighet och struktur saknas.

- Lektioner med lågt lärarstöd präglas av likartade brister, oavsett arbetsform.

Det låga lärarstödet kan enligt Skolinspektionen delvis förklaras av att enskilda lärare ibland brister i lektionsplanering och pedagogiskt ledarskap i klassrummet. Men bristerna speglar troligtvis mer övergripande svagheter i skolans verksamhet. Systematiska rutiner för att undervisningens kvalitet och elevernas närvaro följs upp och analyseras är till exempel huvudmannens och rektorns ansvar. Det är också huvudmannen och rektorn som har det övergripande ansvaret för studiero och skolans ordningsregler.

- Huvudmän och rektorer måste kontinuerligt följa upp lärarstödet och agera med fler metoder när det inte fungerar.

De fall av bristande lärarstöd som Skolinspektionen observerade orsakas inte i första hand av att ansvariga rektorer beskriver att de saknar kunskap om hur det ser ut i skolans undervisning. Många intervjuade rektorer förvånas till exempel inte av de fall av lågt lärarstöd som inspektörerna beskriver. Flera rektorer uppger att de erbjuder handledning eller kompetensutveckling till lärare där de har kännedom om att lärarstödet ibland är lågt. Det finns också rektorer som i första hand skuldbelägger eleverna, till exempel genom att konstatera att gymnasieskolan är frivillig. Rektorer, och i förlängningen huvudmän, måste dock enligt Skolinspektionen ha bättre system för att inhämta kunskap om hur undervisningen genomförs i klassrummen. Huvudmän och rektorer måste systematisera denna kunskap och omsätta den i lämpliga åtgärder som också följs upp och utvärderas. Skolinspektionen rekommenderar att huvudmän möjliggör för rektorer att använda sig av ett brett spektrum möjliga åtgärder, till exempel kollegial samverkan, specialpedagogiska insatser samt kompetensutveckling och handledning för enskilda lärare.

Samverkan för bättre arbetslivsanknytning

Skolinspektionens granskning av yrkesutbildningarna restaurang- och livsmedelsprogrammet och hantverksprogrammet visade att samverkan mellan skola och arbetsmarknad behöver utvecklas för att säkerställa att elevernas yrkesutbildning håller en god kvalitet.⁷¹ Rektorer med ansvar för yrkesprogram behöver

---

71 Skolinspektionen (2016), *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning*. Dnr 2015:3299.

enligt Skolinspektionen ta ett större övergripande ansvar i arbetet med de lokala programrådets innehåll och det arbetsförlagda lärandet (apl) och även införliva det i skolans systematiska kvalitetsarbete.

Granskningen omfattade femton skolor, åtta med kommunal huvudman och sju med enskild huvudman. Skolinspektionen samlade underlag till granskningen genom intervjuer med elever i år 3, yrkeslärare, rektorer, elevernas handledare på arbetsplatser samt branschföreträdare från de lokala programråden.

Granskningens huvudfrågor var om yrkesprogrammet har en organiserad samverkan med det lokala arbetslivet, om eleverna får läsa kurser inom programfördjupningen som är utvecklade i samråd med det lokala arbetslivet och med hänsyn till utbildningens mål samt om innehållet i elevernas apl är sammansatt i samråd med det lokala arbetslivet och på ett sätt som gynnar elevens utveckling mot ett relevant yrkeskunnande.

Granskningen visade på att de lokala programråden inte utgör aktiva forum för samverkan mellan skolan och arbetslivet för utvecklingen av yrkesutbildningarna. Många aktörer i det lokala arbetslivet väljer att inte delta i programrådet. Rektorns och lärarnas informella nätverk eller andra lokala branschforum spelar ofta en viktigare roll i utvecklingen av yrkesutbildningen än programrådet.

Rektorns engagemang och ledarskap i programrådet varierar. I ungefär hälften av skolorna var det i praktiken yrkeslärare eller samordnare som ansvarar för programrådet. Arbetslivets representanter i programråden saknade kunskap om att skolan bör samråda med dem om exempelvis utformningen av det arbetsplatsförlagda lärandet (apl) och programfördjupningen.

Flertalet skolor i granskningen hade inte en systematisk planering för den del av utbildningen som förläggs till arbetsplatser. Det saknades alltför ofta strukturerade rutiner och system kring förberedelser, innehåll och uppföljning av elevernas lärande på apl. Detta innebär att eleverna inte får likvärdiga förutsättningar och möjligheter för att utveckla sitt yrkeskunnande ute på arbetsplatser. Samverkan med arbetslivet, arbetslivsanknytning och/eller det arbetsplatsförlagda lärandet fanns beskrivet i ungefär en tredjedel av de granskade skolornas dokumenterade kvalitetsarbete.

Eleverna på de granskade programmen uppgav att de har tillgång till relevanta apl-platser med bra handledare. De var också överlag nöjda med det de får möjlighet att lära sig på arbetsplatserna. Granskningen visade samtidigt att det finns flera centrala utvecklingsområden kring arbetslivsanknytningen och samverkan mellan skolan och det lokala arbetslivet som behöver stärkas – områden som är viktiga för att ge eleverna bästa möjliga förutsättningar för inträdet i arbetslivet.

Identifierade utvecklingsområden utifrån granskningen

När det gäller lokala programråd behöver skolan i samråd med representanter för det lokala arbetslivet hitta strategier för ett starkare lokalt programråd och en tydlig planering med tydliga målsättningar. I detta arbete är huvudmannens och rektorns ansvarstagande centralt.

Rektor behöver ta ansvar för styrning och ledning av programrådet. I detta ligger också att ta ansvar för att identifiera problem i syfte att hitta former och förutsättningar för rådets möten så att många olika aktörer i det lokala arbetslivet vill och kan delta.

När det gäller samverkan för en god utbildning på arbetsplatser (apl) behöver skolan tydliggöra sitt eget, programrådets, arbetsplatsernas respektive handledarnas olika ansvar och uppdrag. I detta ingår att säkerställa att det finns en gemensam förståelse och ett gemensamt förhållningssätt till elevernas utbildning på arbetsplatser.

Arbetslivsanknytning och samverkan med det lokala arbetslivet behöver vara en del av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete. Samverkan med det lokala arbetslivet och apl är viktiga byggstenar i elevernas yrkesutbildning och därför är det viktigt att dessa områden också synliggörs i såväl skolans som huvudmannens kvalitetsarbete.

Helhet i utbildningen på gymnasieskolans yrkesprogram

Skolinspektionen har granskat om helhet och sammanhang i utbildningen skapas utifrån den kunskap som uttrycks i examensmålen för elever på yrkesprogram.⁷² Huvudfokus var lärares samverkan utifrån examensmålen och på hur rektor bedriver sitt pedagogiska ledarskap för att skapa en sammanhållen utbildning för eleverna.

På 29 av de 34 granskade skolorna bedömde Skolinspektionen att eleverna inte i tillräcklig utsträckning får den helhet som behövs för att stärka deras lärande. Om utbildningarnas kunskapsinnehåll inte placeras i ett relevant sammanhang för eleven riskerar det enligt Skolinspektionen att medföra att eleverna går miste om lärandetillfällen som kan berika deras utveckling. En annan risk är att eleverna inte tillräckligt tillägnar sig det yrkeskunnande som efterfrågas på arbetsmarknaden.

Resultaten visade att samverkan mellan lärare inte är ett etablerat arbetssätt. Vanligast var att lärarna arbetar ensamma med sina kurser, även om ämnesövergripande temaarbeten förekommer på de flesta skolor, framför allt under år 1 och 2. Samarbete mellan yrkeslärare och lärare i gymnasiegemensamma ämnen var oftast lärarberoende och därför sårbart för förändringar. Bristen på hållbara strukturer för samverkan mellan lärarna innebär att eleverna riskerar att inte få den helhet och det sammanhang i sin utbildning som skulle kunna bidra till motivation och intresse för studierna. Vidare framkom att undervisningen sällan utgick från examensmålen och att det finns ett flertal organisatoriska hinder som försvårar möjligheter till samarbete över ämnes- och kursgränserna. En slutsats som kan dras är att rektorer i högre grad behöver styra verksamheten mot lärares samverkan.

På 18 av 34 skolor, företrädesvis på bygg- och anläggningsprogrammet, behövde rektor och lärare utveckla bättre rutiner för samverkan mellan skola och arbetsplatser för att skapa helhet och sammanhang i utbildningen. I 12 av 34 skolor behövde de säkerställa att handledarna har tillräcklig kompetens för att kunna stötta eleverna i deras lärande. Skolinspektionen konstaterade att samverkan mellan skola och arbetsliv skiljde sig mycket åt mellan huvudmän, skolor och program. Det gäller elevernas förberedelse inför apl-perioden, handledning och lärarstöd. Det handlar även om hur elevernas kunskaper och erfarenheter från apl följs upp och används när de kommer tillbaka till skolan.

---

72 Skolinspektionen (2017), *Helhet i utbildningen på gymnasiet yrkesprogram*. Dnr 2016:202.

I åtta skolor framkom vissa gemensamma drag som enligt Skolinspektionen skulle kunna betecknas som framgångsfaktorer när det gäller att skapa helhet och sammanhang för eleverna. Dessa framgångsfaktorer är:

- Examensmålen är en tydlig utgångspunkt för undervisningen.
- Rektor inspirerar lärare till ökat samarbete.
- Flertalet undervisande lärare på programmet ingår i samma arbetslag.
- Rektor har avsatt särskild tid för lärares samverkan.
- Det finns en flexibilitet i schemalagningen som gynnar samverkan mellan lärarna.
- Samverkan som arbetssätt är en del av ett långsiktigt utvecklingsarbete.
- Välplanerad apl med goda rutiner för samverkan mellan skola och arbetsplatser.
- Utvecklingsarbetet har ett tydligt elevfokus.

3. Yrkesutbildning inom vuxenutbildningen

I detta kapitel redovisas utvecklingen, insatser, uppdrag och rapporter om yrkesutbildning inom skolväsendets vuxenutbildning.

Sammanfattning

Över tid har antalet elever inom vuxenutbildningen varierat, framför allt till följd av statliga satsningar som kunskapslyftet och den pågående satsningen på yrkesvux. År 2017 var antalet elever 86 000 på yrkeskurser i kommunal vuxenutbildning (komvux), en ökning med 7 000 elever jämfört med året före. Av samtliga elever på komvux under 2017 läste nästan 37 procent ett yrkesämne på gymnasial nivå.

Skolverket har på uppdrag av regeringen gjort en uppföljning av utvecklingen i regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux). Intervjuerna tyder på att det finns utmaningar i matchningen av utbildningsutbudet på lokal nivå och efterfrågan på arbetskraft på den regionala nivån. Flera av de samverkande kommunerna har en ambition att skapa kluster av utbildningar inom sin konstellation i syfte att samla den kompetens och de resurser som de behöver för att bedriva utbildning och validering. Regionalt utvecklingsansvariga upplevde att de har svårt att få gehör för sina analyser av kompetensbehovet i regionen. Uppföljningen visar vidare att det finns ett stort behov av utbildning i svenska för invandrare (sfi) i kombination med yrkesvux för nyanlända. Uppföljningen visade också att det råder osäkerhet bland de samverkande kommunerna om hur medfinansieringen kan hanteras.

I redovisningen av insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna för 2016 beskrivs att samverkan mellan kommuner har utvecklats och att det gör att kommuner bättre kan tillhandahålla efterfrågade utbildningsplatser. Kommunföreträdare beskrev samtidigt en problematik med begränsad tillgång till och oönskad konkurrens bland tillgängliga utbildningsanordnare. Även förekomst av brister när det gäller upphandlingskompetensen fanns omnämnt.

Uppföljningen av sysselsättning efter avslutade studier inom komvux bygger på uppgifter om personer som avslutade sina studier inom vuxenutbildningen under år 2013. Av de elever som läst en längre utbildning med yrkesinriktning, motsvarande minst ett års heltidsstudier, hade hälften en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter studierna. Om även andelen med osäker eller svag ställning inkluderas kan det konstateras att 87 procent hade en anknytning till arbetsmarknaden. Motsvarande andel bland elever som läst en kortare yrkesutbildning (mellan ett halvt år och ett års yrkesstudier) var 76 procent. Att läsa mot en yrkesinriktning inom vuxenutbildningen tycks således för flertalet elever innebära att man inom en relativt kort tid efter studierna får någon form av förankring på arbetsmarknaden.

Skolverket hade ett regeringsuppdrag 2017 att utreda förekomsten av lärcentra, vilka behov dessa fyller och effekterna av verksamheterna för målgruppen. I uppdraget ingick också, om behov fanns, att föreslå hur lärcentra kan vidareutvecklas med syfte att öka genomströmning i utbildning och förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Skolverket bedömde att kommuner genom

lärcentra och liknande verksamheter kan främja genomströmning i utbildning och matchning på arbetsmarknaden och att kommuner bör få ekonomiska incitament att starta och vidareutveckla långsiktiga verksamheter som erbjuder en infrastruktur för vuxnas lärande. En förordning om statsbidrag för lärcentrum trädde i kraft i början av 2018.

Skolverket har även redovisat omfattningen av och orsaken till eventuella hinder för individer med bristande kunskaper i svenska språket att delta i utbildning inom komvux. En rad hinder identifierades för elever med bristande kunskaper i svenska språket att delta i annan kommunal vuxenutbildning än sfi. Dessa hinder utgörs bland annat av förekomst av språkrav, lärarbrist, brister i flexibilitet och individanpassning, stödbehov som inte tillgodoses, brister i samverkan mellan olika aktörer och otillräckliga ekonomiska resurser.

Andra insatser som redogörs för i detta kapitel är arbetet med regionalt yrkesvux, projektet Regiovux, språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i yrkesutbildning, öppen kurs och högskolekurs om validering, valideringsdelegationen 2015–2019 samt Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL).

3.1 Elevolymer och utbildningsutbud

Kommunal vuxenutbildning erbjuds i form av kurser på grundläggande och gymnasial nivå. I den nationella statistiken skiljs mellan elever och kursdeltagare. En elev är en person som har studerat en eller flera kurser under året. Eleven räknas som kursdeltagare på varje kurs där hen deltagit, varför antalet kursdeltagare överstiger antalet elever.

Elever och kursdeltagare i yrkeskurser inom kommunal vuxenutbildning 2017⁷³

Antalet individer som läser ett yrkesämne på gymnasial nivå har ökat från ungefär 79 000 år 2016 till drygt 86 000 under 2017. Dessa elever läste under 2017 i snitt 4 kurser och det genomsnittliga antalet verksamhetspoäng inom yrkesämnena var 412. Det genomsnittliga antalet verksamhetspoäng var oförändrat jämfört med året innan.

Antalet kursdeltagare inom yrkesämnena har ökat från nästan 317 000 till drygt 344 400. Antalet kursdeltagare i andra ämnen har istället minskat och andelen kursdeltagare i yrkesämnena under 2017 var 50 procent jämfört med 48 procent under 2016. De fem vanligaste yrkeskurserna var hälsopedagogik, specialpedagogik 1, vård- och omsorgsarbete 1, medicin 1 samt psykologi 1.

Totalt studerade knappt 235 000 elever inom komvux på grundläggande eller gymnasial nivå år 2017. Det motsvarar 4 procent av befolkningen i åldern 20–64 år. Merparten, cirka 80 procent, studerade huvudsakligen på gymnasial nivå. Över tid har antalet elever inom vuxenutbildningen varierat, framför allt till följd av statliga satsningar som kunskapslyftet 1997–2002 och den pågående satsningen på yrkesvux. I slutet av 1990-talet var antalet elever som högst – över 350 000 elever studerade då på komvux.

⁷³ Skolverket (2018), *PM – Elever, kursdeltagare och studieresultat i grundläggande och gymnasial vuxenutbildning år 2017*. Dnr 2018:1008.

Tabell 3.1. Antal kursdeltagare, elever och helårsstuderande på yrkeskurser i komvux.

År	Kursdeltagare	Elever	Omräknat till helårsstuderande*
2005	380 808	107 446	37 373
2006	383 364	105 552	38 082
2007	327 367	86 408	32 563
2008	288 778	74 488	29 057
2009	329 976	80 549	32 887
2010	391 610	88 787	38 589
2011	417 979	91 347	40 927
2012	337 608	77 890	35 560
2013	322 257	76 339	39 368
2014	357 192	82 794	43 719
2015	317 019	76 902	39 643
2016	316 969	79 088	40 403
2017	344 351	86 117	44 388

* Antal helårsstuderande beräknas som totalt antal verksamhetspoäng dividerat med 800.

Elever i särskild utbildning för vuxna 2017/18

Antalet elever i särskild utbildning för vuxna (särsvux) har minskat de senaste åren och hösten 2017 var elevantalet drygt 3 600 elever. De flesta eleverna läser på grundsärskolenivå. I genomsnitt är det knappt tre elever per grupp och de läser i genomsnitt 4 timmar per vecka. Elever som läser på gymnasiesärskolenivå läser i genomsnitt 6 timmar.

3.2 Skolverkets rapporter

Uppföljning av regionalt yrkesvux

Skolverket har på uppdrag av regeringen gjort en uppföljning av utvecklingen i regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux).⁷⁴ Syftet med studien var att skapa en lägesbeskrivning och beskriva vilka utmaningar berörda aktörer hittills identifierat när det gäller regionalt yrkesvux.

Uppföljningen baseras på:

- inhämtade uppgifter från huvudsökande kommun avseende individdata för de elever som statsbidrag lämnats för,
- intervjuer med ett urval av företrädare för de samverkande kommunerna som erhållit statsbidrag, samt
- underlag från de regionala dialoger som Skolverket har genomfört med ansvariga aktörer på lokal och regional nivå under 2018.

⁷⁴ Skolverket (2018), *Regionalt yrkesvux. Uppföljning 2017*. Dnr 2017:294.

Förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning trädde i kraft den 1 januari 2017⁷⁵ och uppföljningen avser utvecklingen under satsningens första år. Inför bidragsåret 2018 gjordes några förändringar i förordningen som styr bidraget när det gäller medfinansieringen. Eftersom uppföljningen avser 2017 har dessa förändringar dock inte beaktats i uppföljningen.

Uppföljningen visade att kommuner som samverkade om regionalt yrkesvux i varierande grad har en historik av att samverka om utbildningsfrågor. I de fall där de samverkande kommunerna tidigare har haft en lägre grad av formaliserad samverkan har regionalt yrkesvux inneburit ett fördjupat samarbete från ett lokalt till ett regionalt perspektiv. Samverkan mellan kommunerna är mer utvecklad vad gäller vissa områden, som planering av utbudet av utbildning, än gällande exempelvis frågor som rör studiehundledning på modersmål, särsvux, uppföljning och principen för urvalsgrunder för sökande.

Inom ramen för studien intervjuades även regionalt utvecklingsansvariga och Arbetsförmedlingen på regional nivå. Intervjuerna tyder på att det finns utmaningar i matchningen av utbildningsutbudet på lokal nivå och efterfrågan på arbetskraft på den regionala nivån. De regionala aktörerna upplevde att de har svårt att få gehör för sina analyser av kompetensbehovet i regionen. De ansåg att kommunerna i första hand utbildar för den offentligt finansierade kommunala arbetsmarknaden och att stort fokus ligger på vård och omsorg. Samråd mellan de samverkande kommunerna och den regionala nivån sker i högst varierande utsträckning. Vissa kommuner uttryckte att det regionala perspektivet har påverkat utbildningsutbudet inom ramen för regionalt yrkesvux.

Uppföljningen visade vidare att det finns ett stort behov av utbildning i svenska för invandrare (sfi) i kombination med yrkesvux för nyanlända. Många elever behöver längre tid på sig för att bli klara med utbildningen och respondenterna uttrycker att statsbidraget inte motsvarar det behov som den här gruppen har för att kunna genomföra en yrkesutbildning och samtidigt lära sig svenska språket. Många respondenter påpekade det stora behovet av kunskaper i det svenska språket för att kunna matchas mot den svenska arbetsmarknaden.

Flera av de samverkande kommunerna har en ambition att skapa kluster av utbildningar inom sin konstellation i syfte att samla den kompetens och de resurser som de behöver för att bedriva utbildning och validering. Vissa orter har till exempel bättre förutsättningar för vissa utbildningar vad gäller lärar-kompetens och närheten till branschen.

Uppföljningen visade också att det råder osäkerhet bland de samverkande kommunerna om hur medfinansieringen kan hanteras. Osäkerheten bottnar främst i om det går att, via gemensam pott, bekosta utbildning för elever från andra kommuner eller om det är oförenligt med kommunallagen. Detta leder till skillnader i hur de kommuner som samverkar hanterar medfinansieringen. Vissa har någon form av gemensam pott som används för att finansiera alla elever oavsett vilken av kommunerna de kommer ifrån. Andra har valt att varje kommun medfinansierar sina egna invånare.

I förordningen anges att vid platsbrist ska företräde ges till sökande med kort tidigare utbildning och svag ställning på arbetsmarknaden. En konsekvens som medfinansieringen kan leda till är att kommuner med små resurser, hög arbets-

---

75 Förordning (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

löshet och en befolkning med svag socioekonomisk ställning tvingas begränsa urvalet till elever som vare sig har svensk eller utländsk gymnasieutbildning. Därmed utesluts sökande med en gymnasieutbildning från hemlandet, även om den inte är omedelbart gångbar i Sverige.

Redovisning av insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna 2016

Rapporten var en uppföljning av kommunernas verksamhet inom yrkesinriktad gymnasial utbildning för vuxna (yrkesvux), lärlingsutbildning för vuxna (lärlingsvux) samt kommunal vuxenutbildning (komvux) och särskild utbildning för vuxna (särsvux), främst utifrån den statliga satsningen på yrkesutbildning med riktade statsbidrag.⁷⁶

Rapporten bestod främst av en sammanställning av enkätsvar från kommunerna som samlades in våren 2017 och var den sista årsrapporten avseende dessa satsningar eftersom förordningarna kring statsbidragen upphörde gälla från och med januari 2017, då de ersattes med förordningen (2016:937) om regionalt yrkesvux.

Rapporten beskrev att samverkan mellan kommuner har utvecklats ytterligare och att det gör att kommuner bättre kan tillhandahålla efterfrågade utbildningsplatser. Kommunföreträdare beskrev samtidigt en problematik med begränsad tillgång till och önskad konkurrens bland tillgängliga utbildningsanordnare. Även förekomst av brister när det gäller upphandlingskompetensen finns omnämnt i rapporten. Det framgick också att det finns stora skillnader mellan kommuner när det gäller vad en utbildningsplats kostar, både beroende på yrkesinriktning och var i landet utbildningen genomförs.

Kommunernas elevuppföljning av vuxenutbildningen har brister, men många kommuner arbetar aktivt för att förbättra insamlingen av relevanta uppgifter. Resultat av utbildningsinsatserna är svåra att bedöma eftersom vuxenutbildningens målgrupper ofta deltar i olika kombinationer av utbildnings- och arbetsmarknadsinsatser.

Unga vuxna är den största målgruppen för vuxenutbildning, men vuxna med utländsk bakgrund som saknar utbildning på gymnasial nivå är en prioriterad målgrupp. Samtidigt anses ofta språkraven för att delta i studierna för höga och tillgången till förberedande språkutbildning varierar, delvis på grund av en brist på lärare i svenska som andraspråk.

Under 2016–2017 genomfördes regionala dialoger på 28 orter. Vid dessa framkom bland annat att:

- samverkan mellan utbildning i svenska för invandrare (sfi) och Arbetsförmedlingen inte fungerar så bra,
- det finns åsikter om att lärarna på vuxenutbildningen borde inkluderas i lönelöft och få en egen lärarutbildning,
- både sfi-utbildning och språkutbildning på grundläggande nivå ökar, samt
- det finns synpunkter kring att det av Skolverket framtagna bedömningsstödet inte räcker till.

⁷⁶ Skolverket (2017), *Redovisning av insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna år 2016*. Dnr 2017:696.

Uppföljning av sysselsättning efter avslutade studier inom kommunal vuxenutbildning

Rapporten bygger på uppgifter om personer som avslutade sina studier inom vuxenutbildningen under år 2013 och deras studiehistorik i form av genomgångna kurser tre år tillbaka i tiden, det vill säga 2011–2013, samt hur deras etablering på arbetsmarknaden och fortsatt studiegång ser ut år 2014, ett år efter avslutade studier.⁷⁷

I rapporten har eleverna klassificerats utifrån omfattningen och karaktären på de kurser som utgör tyngdpunkten i deras vuxenstudier, eftersom detta kan tänkas vara högst relevant för elevernas senare arbetsmarknadsetablering och fortsatta studiegång. Drygt hälften av eleverna, 58 procent, har läst mindre än 400 verksamhetspoäng, se tabell 3.2. Majoriteten av uppföljningsgruppen har således läst någon enstaka kurs eller enbart ett fåtal kurser. Elva procent har läst motsvarande minst ett halvårs studier där åtminstone tre fjärdedelar av verksamhetspoängen utgörs av teoretiska kurser. Närmare 30 procent av uppföljningsgruppen har läst motsvarande minst ett halvårs studier bestående av företrädesvis yrkeskurser. Merparten av dessa har läst mot en specifik yrkesinriktning liknande de yrkesprogram som finns inom ramen för gymnasieskolan, och för dessa elever görs en mer fördjupad redovisning i rapporten med ett särskilt fokus på etableringen på arbetsmarknaden.

Tabell 3.2. Omfattning och karaktär på vuxenstudierna för elever som har avslutat sina studier på gymnasial nivå inom komvux under år 2013.

	Antal	Andel (%)
Samtliga	61 118	100
Yrkesinriktning, minst 800 vp	9 745	16
Yrkesinriktning, 400–799 vp	5 782	9
Minst 400 vp i huvudsak yrkeskurser, ej inom inriktning	1 644	3
Minst 400 vp i huvudsak teoretiska kurser	6 499	11
Minst 400 vp, lika mycket teoretiska som yrkeskurser	2 282	4
Mindre än 400 vp, teoretiska eller yrkeskurser	35 166	58

De elever som har läst huvudsakligen teoretiska kurser är i lägst utsträckning etablerade på arbetsmarknaden, men studerar istället vidare på högskola och universitet i högst utsträckning. En motsatt bild framkom för de som har läst yrkeskurser, och då i synnerhet mot en specifik yrkesinriktad utbildning. Denna elevgrupp befinner sig i större utsträckning än övriga på arbetsmarknaden efter studierna och läser i mycket liten utsträckning vidare.

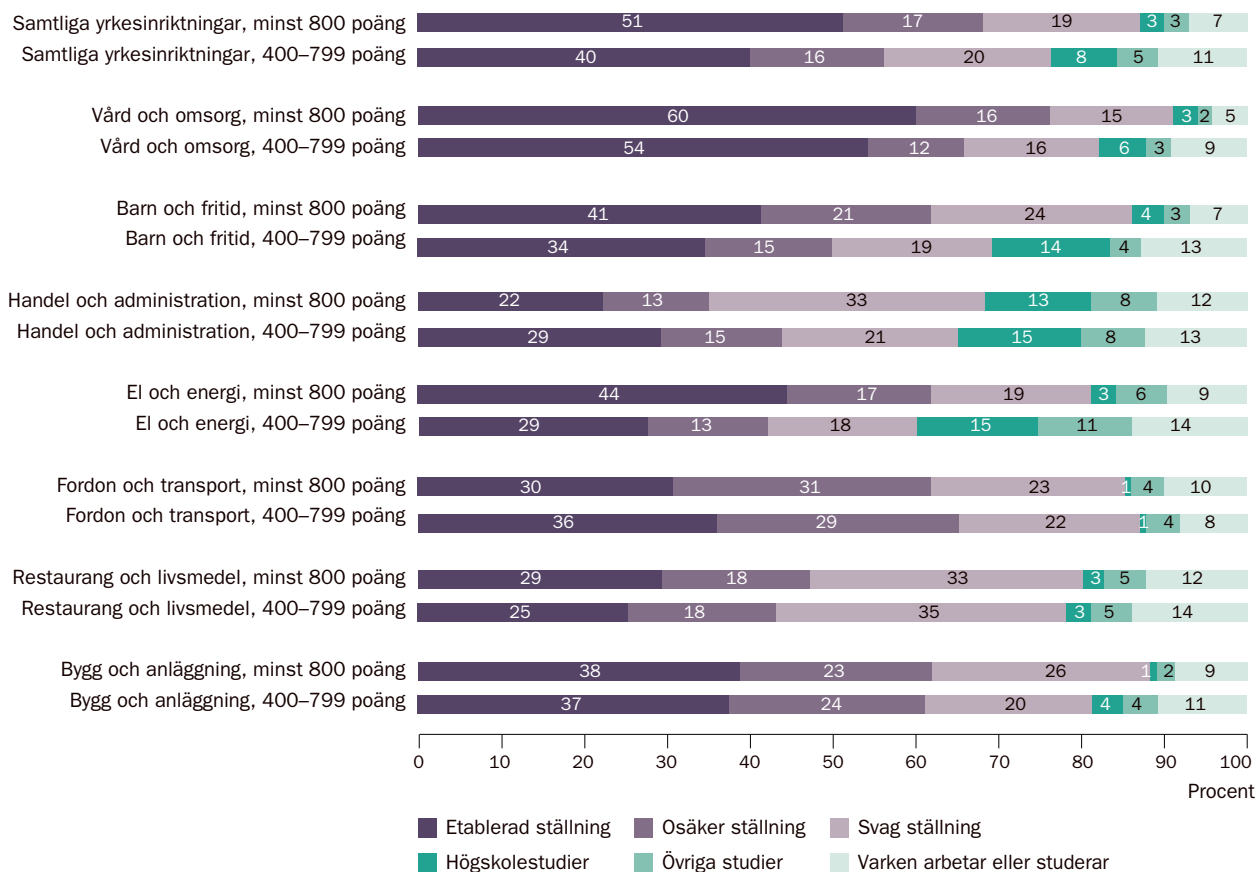
Diagram 3.1 åskådliggör etableringsstatusen för de elever inom vuxenutbildningen som har läst mot en specifik yrkesinriktning, omfattande cirka 15 500 personer, och för eleverna från de åtta största yrkesinriktningarna. Av de elever som läst en längre yrkesinriktning, motsvarande minst ett års heltidsstudier, hade hälften en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter studierna. Om även andelen med osäker eller svag ställning inkluderas kan det konstateras att 87 procent hade en anknytning till arbetsmarknaden. Motsva-

⁷⁷ Skolverket (2017), *Uppdrag om uppföljning av sysselsättning efter avslutade studier inom kommunal vuxenutbildning*. Dnr 2017:1587.

rande andel bland elever som läst en kortare yrkesutbildning (mellan ett halvt år och ett års yrkesstudier) var 76 procent. Att läsa mot en yrkesinriktning inom vuxenutbildningen tycks således för flertalet elever innebära att man inom en relativt kort tid efter studierna får någon form av förankring på arbetsmarknaden.

Diagram 3.1. Etableringsstatus ett år efter avslutade studier bland de som har läst kurser mot en yrkesinriktning inom komvux på gymnasial nivå.

I uppföljningen beaktades även sysselsättningen året närmast före yrkesstudierna inom vuxenutbildningen för att se om en yrkesinriktad utbildning inom vuxenutbildningen genererar positiva utfall för olika typer av elevkategorier. Resultaten visade en relativt god arbetsmarknadsetablering i vid bemärkelse, som även inkluderar elever med en osäker och svag ställning på arbetsmarknaden, för samtliga yrkesstuderande oavsett tidigare sysselsättning. Det gäller även för den elevkategori som varken arbetade eller studerade året före studierna. Samtidigt framkom att det är betydligt vanligare att ha uppnått en etablerad ställning året efter yrkesstudierna om man redan före yrkesstudierna varit väl etablerad på arbetsmarknaden.

Vad gäller arbetsmarknadsetableringen fanns vissa skillnader beroende på yrkesinriktning. Högst arbetsmarknadsetablering hade elever som läst mot en vård och omsorgsinriktning. Även elever som läst mot inriktningarna el och energi, barn och fritid, bygg och anläggning, transport och fordon samt restaurang och livsmedel befann sig i hög utsträckning på arbetsmarknaden året efter yrkesstudierna, men det var här vanligare med en osäker eller svag ställning.

Av de inriktningar som särredovisades i uppföljningen var arbetsmarknadsanknytningen som lägst bland elever som läst mot handel och administration, men dessa elever fortsatte studera i högre grad.

För att se om elever med olika yrkesinriktningar senare också får arbeten som motsvarar studierna inom vuxenutbildningen har en uppföljning av näringsgren och yrkestillhörighet bland de som haft en etablerad ställning gjorts. Elever som läst en inriktning mot vård och omsorg, barn och fritid samt bygg och anläggning har vanligen ett arbete som ligger i linje med deras studieinriktning. Exempelvis av de som läst en yrkesinriktning mot vård och omsorg och som var etablerade på arbetsmarknaden året efter studierna arbetade 90 procent inom näringsgrenen vård och omsorg. Sett till yrkestillhörighet framkom en hög grad av överensstämmelse mellan yrkesinriktning och senare arbetsliv för denna grupp, då 94 procent hade ett yrke inom kategorin ”vård- och omsorgspersonal”.

Uppföljningen visade att andelen utlandsfödda som läser mot en yrkesinriktning är något högre än svenskfödda. Det är även färre av de utlandsfödda som har fortsatt att studera året efter avslutade studier medan det är något vanligare att vara klassificerad som att vara ”varken i arbete eller studier”.

Lärcentra inom vuxenutbildningen

Skolverket hade ett regeringsuppdrag 2017 att utreda förekomsten av lärcentra, vilka behov dessa fyller och effekterna av verksamheterna för målgruppen. I uppdraget ingick också, om behov fanns, att föreslå hur lärcentra kan vidareutvecklas med syfte att öka genomströmning i utbildning och förbättra matchningen på arbetsmarknaden.⁷⁸

I redovisningen av uppdraget beskriver Skolverket hur det inte finns några bestämmelser om lärcentra eller någon allmängiltig definition av begreppet. Samtliga lärcentra i undersökningen bedriver verksamhet för vuxna som studerar, och majoriteten arbetar aktivt för att främja genomströmning och matchning. Komvuxelever och högskolestudenter är de vanligaste målgrupperna. I flera kommuner är lärcentra till för alla vuxna som studerar, oavsett utbildning. Arbetsgivare som vill fortbilda sin personal är en målgrupp för drygt hälften av lärcentra. Majoriteten erbjuder studieplatser, studie- och yrkesvägledning och tentamensservice.⁷⁹

Majoriteten av de lärcentra som finns i de kommuner som besvarade Skolverkets enkät bedriver utbildning inom ramen för sin verksamhet. Över 70 procent bedriver komvux och nästan 40 procent bedriver yrkeshögskoleutbildning. Det förekommer också att lärosäten och yrkeshögskolor utlokaliserar utbildningar till lärcentra. Majoriteten av lärcentra arbetar aktivt för att främja genomströmning och matchning, men omfattningen av och systematiken i detta arbete varierar mellan lärcentra i olika kommuner. För att främja genomströmning anger många lärcentra i enkäten att de ger stöd och information till studerande, har kontakt med utbildningsanordnare och följer upp frånvaro och trivsel.

För att främja matchning undersöker många lärcentra kompetensbehovet på arbetsmarknaden och utbildningsbehovet hos kommuninvånarna. Många lärcentra försöker också påverka lärosäten och yrkeshögskolor att förlägga

78 Regeringsbeslut 2016-12-20 (U2016/05615/S). *Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Statens skolverk.*

79 Skolverket (2017), *Redovisning av uppdrag om lärcentra*. Dnr 2017:00296.

utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden till lärcentra, eller göra sådana utbildningar möjliga att studera på distans.

Om lärcentra ska påbörja eller vidareutveckla arbetet med genomströmning och matchning behövs enligt verksamhetsrepresentanter mer resurser, bättre kontakt med utbildningsanordnare samt att utbildningsanordnare i större utsträckning utlokaliserar utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden eller gör sådana utbildningar möjliga att läsa på distans.

Skolverket bedömde att kommuner genom lärcentra och liknande verksamheter kan främja genomströmning i utbildning och matchning på arbetsmarknaden. Kommuner bör därför få ekonomiska incitament att starta och vidareutveckla långsiktiga verksamheter som erbjuder en infrastruktur för vuxnas lärande.

En förordning om statsbidrag för lärcentrum trädde i kraft i början av 2018. Kommuner kan använda statsbidraget till insatser för att utveckla ett nytt eller befintligt lärcentrum.

Redovisning av hinder för individer med bristande kunskaper i svenska språket att delta i utbildning inom kommunal vuxenutbildning

Skolverket har på uppdrag av regeringen redovisat omfattningen av och orsaken till eventuella hinder för individer med bristande kunskaper i svenska språket att delta i utbildning inom komvux.⁸⁰ För att svara på uppdraget utgick Skolverket från befintlig kunskap inom myndigheten, kontakter med en del berörda aktörer samt gjort en dokumentstudie av relevant information för frågan.⁸¹

De hinder för elever med bristande kunskaper i svenska språket att delta i annan kommunal vuxenutbildning än utbildning i svenska för invandrare (sfi) som identifierades var:

- **Förekomst av språkkrav.** Kommuner ställer många gånger krav på språkkunskaper för att elever ska få delta i komvux på grundläggande och gymnasial nivå. Dessa riskerar att leda till att det inte görs en individuell prövning av elevens faktiska förutsättningar. Förekomsten av språkkrav kan ibland hänga ihop med andra av de identifierade hindren.
- **Läraryrkebrist och svårigheter att erbjuda studiehundledning eller undervisning på elevernas modersmål.** Svårigheter i rekryteringen av personal med relevanta språkkunskaper påverkar kapaciteten att erbjuda studiehundledning eller undervisning på språk som elever behärskar.
- **Organisatoriska förutsättningar och brister i flexibilitet och individanpassning.** Hur utbildningen organiseras kan påverka möjligheterna för deltagande. Detta kan t.ex. handla om huruvida det erbjuds utbildning kontinuerligt under hela året, hur ofta det finns möjlighet att påbörja kurser, i vilken takt de erbjuds, schemaläggning och möjligheten till kvällskurser samt hur kraven på flexibilitet och individanpassning i undervisningen möts.

80 Regeringsbeslut 2018-02-22 (U2018/00760/S). Ändringsbeslut. *Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Statens skolverk.*

81 Skolverket (2018), *Redovisning av uppdrag om hinder för individer med bristande kunskaper i svenska språket att delta i utbildning inom kommunal vuxenutbildning*. Dnr 2018:626.

- **Ökat behov av stöd och av ytterligare eller alternativa lärresurser.** Elever med bristande kunskaper i svenska språket är en grupp som generellt kan ha ett relativt större behov av stöd i form av bl.a. psykosociala och specialpedagogiska insatser. Det kan även finnas andra behov för att kunna tillgodogöra sig utbildningen, t. ex. kursböcker på enklare svenska, kompletterande läroböcker, studiehandledning på modersmålet eller digitala lärresurser på olika språk.
- **Brister i samverkan mellan berörda aktörer.** En väl fungerande samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna lokalt är en viktig del i arbetet för att öka övergångarna till reguljär utbildning. Samverkan mellan kommuner är även viktigt för att möta utbildningsbehovet så att fler kan delta i utbildning inom komvux.
- **Struktur, administration och upphandling.** Hur utbildningen övergripande organiseras och utformningen av upphandlingsavtal kan påverka vilken utbildning som erbjuds och hur denna bedrivs. Även administrativa rutiner och system som inte är anpassade för möjligheten att kombinera studier inom sfi och komvux i övrigt kan utgöra ett hinder.
- **Otillräckliga ekonomiska resurser.** Otillräckliga ekonomiska resurser i kommunen för komvux kan utgöra ett hinder för att anpassa utbildningen efter de behov som finns hos individer med bristande kunskaper i svenska språket.
- **Branschernas språkkrav efter genomförd utbildning.** Många branscher och arbetsgivare upplevs ställa omfattande krav på språklig förmåga efter fullgjord utbildning. En risk är att detta medför att man inom komvux avstår från att erbjuda individer plats på en utbildning med hänsyn till, inte dennes förutsättningar att klara utbildningen, utan till branschens krav.
- **Uppfattningen om en progressionstrappa inom vuxenutbildningen och att kombinerade studier i olika språk kan försvåra inläringen.** Inom komvux kan det förekomma ett synsätt som bygger på att studierna alltid ska genomföras på en nivå i taget och att vidare studier inom komvux därför först blir aktuellt efter att studierna inom sfi fullgjorts.
- **Problem med studiefinansiering.** För dem som får studiemedel och inte etableringsersättning, kan det finnas svårigheter förknippat med studiefinansieringen. Dels handlar det om att antalet veckor som det är möjligt att få studiestöd för är begränsat, dels om att sfi inte berättigar till studiemedel vilket gör att vissa elever tvingas läsa heltid på grundläggande nivå utöver sina studier inom sfi för att klara sin finansiering. Detta riskerar påverka deras studieresultat negativt eller gör att de väljer bort att studera.
- **Elevernas egna intressen och prioriteringar.** Det kan t.ex. handla om de ekonomiska förutsättningarna, familjeförhållanden, tidsåtgång och pendling.

3.3 Skolverkets insatser

Arbete med regionalt yrkesvux

Den 1 januari 2017 ersatte regeringen det tidigare så kallade yrkesvux och lärlingsvux med en modell för statsbidrag för en regionaliserad yrkesutbildning för vuxna, regionalt yrkesvux, som regleras i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Den nya modellen ska i

högre grad möta arbetsmarknadens behov av kompetens och nyanländas behov av yrkesutbildning på gymnasial nivå.

Regionalt yrkesvux är tänkt att kunna erbjuda ett brett utbud av utbildningar som motsvarar de behov som finns i olika regioner. Därför ska utbildningarna både planeras och genomföras på regional nivå av flera kommuner i samverkan. Ett villkor för statsbidrag är att minst tre kommuner samverkar och ansöker gemensamt. Sammansättningen av utbildningar och utbudet ska planeras efter samråd med företrädare för arbetslivet och Arbetsförmedlingen. Regionalt yrkesvux ska erbjuda enstaka kurser utifrån den enskildes behov, men också sammanhållna yrkesutbildningar. Ett annat villkor för bidraget är att de samverkande kommunerna sammantaget själva finansierar utbildning av minst samma omfattning som den utbildning som bidraget lämnas för.

Med anledning av förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning gav regeringen Skolverket i uppdrag att stödja och stimulera huvudmännens arbete med att införa regionalt yrkesvux och informera om förutsättningarna för de riktade statsbidragen.⁸²

I november 2016 anordnades en vuxenutbildningskonferens i Stockholm med fokus på kommande förändringar när det gäller riktade statsbidrag och andra aktuella frågor inom kommunernas vuxenutbildning. Drygt 400 företrädare för kommuner och övriga myndigheter deltog i konferensen.

Vidare genomförde Skolverket tio mötesplatser runt om i landet för i första hand huvudmän för vuxenutbildning, förvaltningschefer och rektorer med ansvar för regional yrkesinriktad vuxenutbildning, aktörer med regionalt utvecklingsansvar samt Arbetsförmedlingen. Mötesplatserna innehöll bland annat information från Skolverket om statsbidragen, om kvalitet i apl och dess organisation, samverkan med arbetslivet via yrkesråd samt information om arbetsmarknad, migration och utbildning. Strukturerade dialoger gav också möjlighet till erfarenhetsutbyte mellan deltagarna.

Skolverket planerar att genomföra fem mötesplatser under hösten 2018. Samverkan har skett med Arbetsförmedlingen, CSN, representanter för de regionala kompetensplattformarna och kommunrepresentanter avseende medverkan och program vid de olika insatserna.

En konferens om lärlingsutbildning genomfördes i mars 2017 för att ge stöd för att utveckla lärlingsutbildning inom regionalt yrkesvux. Konferensen hade ca 60 deltagare och deltagarna utgjordes främst av skolledare och yrkeslärare. Forum med fokus på yrkesutbildning och arbetsplatsförlagt lärande anordnades i december 2017. Under våren 2018 genomfördes regionala dialoger som berör utvecklingen av hela den kommunala vuxenutbildningen och särskild utbildning för vuxna.

För att kunna ge information som stöd till kommunernas arbete med regionalt yrkesvux har en webbplatsingång skapats. På webbplatsen finns allmän information, vanligt förekommande frågor och svar samt länkar till fördjupad information och upplysningar om de olika statsbidragen. Skolverket har även en särskild funktionsbrevlåda för att snabbt kunna svara på kommunernas frågor rörande statsbidraget. Både webbplatsadressen och funktionsbrevlådans e-postadress har kommunicerats till målgrupperna vid Skolverkets olika insatser och aktiviteter rörande regionalt yrkesvux.

---

82 Regeringsbeslut 2016-10-27 (U2016/04619/GV). *Uppdrag om förberedande åtgärder med anledning av förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.*

Regional yrkesinriktad vuxenutbildning innehåller tre statsbidrag med fem spår – enligt förordningen – som enligt budgetpropositionen år 2017 planeras finnas kvar till och med 2021.⁸³ Mer information om statsbidragen finns i kapitel 5 i denna rapport.

Yrkespaket inom gymnasial vuxenutbildning

Huvudmän eller enskilda utbildningsanordnare i vuxenutbildningen har sedan det förra Kunskapslyftet, som inleddes 1997, utvecklat och i hög grad erbjudit yrkespaket inom olika kunskapsområden med en viss variation på omfattning och innehåll av yrkesämnena.

Skolverket har inom regeringsuppdraget om sammanhållna yrkesutbildningar inom vuxenutbildning och gymnasieskola skrivit fram förslag till nationella yrkespaket, i samråd med branscherna och de nationella programråden.⁸⁴ Ett nationellt framtaget yrkespaket ska bestå av kurser, som är påbyggnadsbara, vars innehåll motsvarar kraven för anställning och ha en kursammansättning som rekommenderas på nationell nivå.

De nationella yrkespaketen ska:

- bestå av de kurser vars innehåll motsvarar de kunskaper som krävs på arbetsmarknaden,
- vara en snabbare väg ut till arbetslivet,
- kunna användas inom gymnasieskolans introduktionsprogram där det är lämpligt, samt
- fungera som påbyggbara utbildningspaket som kan leda till gymnasieexamen.

För vissa av yrkespaketen finns framtagna förslag på påbyggnadspaket och för många yrkespaket finns förslag på lämpliga kurser att komplettera med.

Vissa av de nationella yrkespaket som Skolverket har föreslagit innehåller delvis nya sammansättningar av kurser utifrån uttalade branschönskemål. Majoriteten av paketen är dock en standardisering av det befintliga utbudet av yrkespaket, som i många fall även de har tagits fram med stöd av branscher. En fördel med ett standardiserat utbud är att det underlättar för både elever och arbetsgivare att förstå vilket yrkeskunnande och vilka anställningsmöjligheter en utbildning verkligen kan leda till. Det underlättar även för en elev om hen flyttar och vill fortsätta sina studier någon annanstans i landet.

Inom regionalt yrkesvux kan nationella yrkespaket bidra till möjligheterna att erbjuda ett bredare utbud av yrkesutbildningar, genom att kommunerna inom regionen kan samverka och fördela utbildningar mellan varandra. Det kommer fortfarande att vara möjligt att lokalt eller regionalt bestämma om andra sammanhållna yrkesutbildningar än de nationellt framtagna yrkespaketen.

Projektet Regiovux

I maj 2016 startade Skolverket projektet RegioVux med stöd från den Europeiska Socialfonden (ESF). Projektet är en pilotverksamhet som syftar till att

⁸³ Prop. 2016/17:1, *Budgetpropositionen för 2018*, utgiftsområde 16.

⁸⁴ Skolverket (2017), *Uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar – nationella yrkespaket*. Dnr 2016:694 och 2017:702.

utveckla regionala strukturer och samverkansformer mellan kommuner, och i den konstellationen mellan regionalt utvecklingsansvarig, Arbetsförmedlingen och branscher. Fyra regioner/delregioner har varit huvuddeltagare: Lapplands Kommunalförbund (Region Norrbotten), Västerbotten Vux (Region Västerbotten), Skaraborgs Kommunalförbund (Västra Götalandsregionen) och Kommunförbundet Skåne (Region Skåne).

Syftet med satsningen är att utveckla och pröva metoder och samverkansformer för utformningen av ett regionalt yrkesvux, få utvecklingsarbetet utvärderat samt pröva hur goda resultat kan tillämpas och implementeras i ordinarie verksamhet och få spridning. Insatserna handlar om att utveckla samarbete mellan olika branscher, utbildningsanordnare och myndigheter i respektive regioner och därigenom förstärka kopplingen mellan utbildning, arbetsliv och arbetsplatsförlagt lärande.

Inom projektet har varje region utsett en projektmedarbetare som anställts av Skolverket på halvtid. Skolverket organiserar inom projektet konferenser nationellt och regionalt, regionala fortbildnings- och spridningsinsatser respektive projektmöten med berörda aktörer regionalt och lokalt.

Skolverket fördelar även medel för utbildningsplatser som en del i arbetet med att stimulera regionalt nyindustrialiseringsarbete inom ramen för Regionvux-projektet.⁸⁵

Yrkessvenska – språk och kunskapsutvecklande arbetssätt i yrkesutbildning

Skolverket har under 2017 inom ramen för uppdraget om nyanlända med kort utbildning⁸⁶ påbörjat ett arbete med att utveckla ett stödmaterial för grundläggande färdigheter i arbetslivet vad gäller litteracitet, numeracitet och digital kompetens inom några olika yrkesområden. Syftet är att det ska ge stöd i utbildningen och synliggöra grundläggande färdigheter i yrkeslivet. Målgruppen är framförallt lärare som undervisar på yrkesutbildningar.

Under våren 2018 gjorde Göteborgs universitet en studie av några komvuxverksamheters arbete med språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i yrkesutbildning. Resultatet ska publiceras i det webbaserade stödmaterial som ska tas fram i enlighet med regeringsuppdraget.

Validering – öppen kurs samt högskolekurs

På uppdrag av regeringen genomför Skolverket fortbildning om validering.⁸⁷ Det har bland annat resulterat i webbutbildningen ”Valideringsarbete i teori och praktik – en introduktion”. Den är öppen för alla att delta i och på tider som passar den enskilde. Utbildningen lanserades den 1 september 2017 och hade 1805 registrerade deltagare i slutet av augusti 2018. Kursen riktar sig främst till studie- och yrkesvägledare och lärare inom vuxenutbildningen. Men bland de registrerade deltagarna finns även handläggare inom Arbetsförmedlingen

85 Regeringsbeslut 2016-12-20 (U2016/05615/S). *Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Statens skolverk.*

86 Regeringsbeslut 2017-06-29, (U2017/02921/GV). *Uppdrag om utbildning för nyanlända med kort utbildning – utveckling av kommunal vuxenutbildning.*

87 Regeringsbeslut 2015-12-18 (U2015/05928/S). *Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Statens skolverk.*

samt lärare, vägledare och administratörer inom yrkeshögskola, universitet och högskola, personal inom folkbildnings- och studieförbunden och omställningsaktörer.⁸⁸

I Skolverkets uppdrag ingick även att upphandla en kurs på högskolenivå om hur kartläggning av en individs kunskaper och kompetenser utförs som ett led i en valideringsprocess. Skolverket skapade tillsammans med två lärosäten en vidareutbildning, Validering i praktiken 7,5 hp, med den ovan nämnda webb-utbildningen, Valideringsarbete i teori och praktik – en introduktion, som bas.

Under hösten 2017 bedrev Linnéuniversitetet och Linköpings universitet utbildningarna. Under våren bedrev dessa båda samt Högskolan i Dalarna och till hösten genomför åter Linköpings universitet och Linnéuniversitetet utbildningen. Planen är att genomföra utbildningarna även under 2019. Fram till årsskiftet 2018/19 kommer cirka 180 deltagare att ha deltagit i lärosätesutbildningarna. Även denna kurs riktar sig främst till studie- och yrkesvägledare och lärare inom vuxenutbildningen, men bland deltagarna finns också personal från till exempel Arbetsförmedlingen och lärosäten.

Valideringsdelegationen 2015–2019

Regeringen tillsatte Valideringsdelegationen 2015–2019 som följer, stödjer och driver på en samordnad utveckling av validering inom utbildning och arbetsmarknad. Målgruppen är individer som på olika sätt behöver validering som ett led i fortsatt utveckling eller omställning inom arbetslivet.

I Valideringsdelegationen ingår, förutom Skolverket, arbetsmarknadens parter samt ESF-rådet, Arbetsförmedlingen, Tillväxtverket, Myndigheten för Yrkeshögskolan, Universitets- och högskolerådet och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Valideringsdelegationen träffas fysiskt cirka fyra gånger per år. Däremellan sker arbetsinsatser kring de frågor som delegationen arbetar med.

Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL)

Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL) är ett program för vuxnas lärande som VIA University College i Danmark administrerar på uppdrag av Nordiska Ministerrådet som också finansierar verksamheten. Målsättningen för nätverket är att främja livslångt lärande för vuxna i Norden utifrån de temaområden som tagits fram.

I det pågående femårsprogrammet finns över tio temaområden där NVL samlar experter från hela Norden. Bland viktiga utvecklingsområden kan nämnas validering, vägledning, utbildning i fängelser, grundläggande färdigheter för vuxna samt distansutbildning.

De olika temaområdenas expertnätverk samlar totalt mer än 130 nordiska experter och arbetar med att ta fram rapporter och beslutsunderlag. Nätverken organiserar också seminarier, konferenser och webinarier för att skapa nordiska mötesplatser för erfarenhetsutbyte och lärande. I Sverige är Skolverket värdeorganisation för NVL.

---

⁸⁸ Skolverket (2018), *Uppdrag att genomföra fortbildning om validering*. Dnr 2016:1298.

4. Rapporter och insatser som rör yrkesutbildning inom både gymnasieskolan och vuxenutbildningen

I det här kapitlet redovisas Skolverkets rapporter och insatser som berör yrkesutbildning inom både gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Sammanfattning

En rapport om införande av yrkesprov publicerades under 2017. Skolverket bedömde att det behövs en fortsatt utredning och en försöksverksamhet för att undersöka om ett införande av yrkesprov skulle vara möjligt och önskvärt för all yrkesutbildning på gymnasial nivå samt för att undersöka om det är möjligt att ta fram yrkesdelprov som kan leda till anställningsbarhet. En försöksverksamhet med yrkesprov har därefter inletts.

I kapitlet beskrivs insatser avseende utbildning för handledare och kvalitet i det arbetsplatsförlagda lärandet (apl), försöksverksamhet med yrkesprov, insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare, entreprenörskap i skolan, stödmaterial för förarutbildning, nya ämnen och kurser samt nationellt referenscentrum för yrkesutbildning.

4.1 Skolverkets rapporter

Uppdrag om hur yrkesprov kan utveckla yrkesutbildningen

Skolverket redovisade ett regeringsuppdrag 2017 där myndigheten analyserade om, och på vilket sätt, yrkesprov kan bidra till att utveckla yrkesutbildningen i komvux på gymnasial nivå samt i gymnasieskolans introduktionsprogram och nationella program.⁸⁹

I redovisningen bedömdes att ett införande av yrkesprov skulle kunna vara en av de insatser som bidrar till att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans genom utökad samverkan mellan skola och arbetsliv och ett tydliggörande av vad utbildningarna leder till.

Gymnasiearbetet, men även redan förekommande former av yrkesprov och certifieringar, skulle kunna utgöra en grund för att utveckla yrkesprov för yrkesutbildning på gymnasial nivå. Skolverket ansåg dock att det krävdes en fortsatt utredning och en försöksverksamhet för att undersöka om ett införande av yrkesprov skulle vara möjligt och önskvärt för all yrkesutbildning på gymnasial nivå samt för att undersöka om det är möjligt att ta fram yrkesdelprov som kan leda till anställningsbarhet.

---

⁸⁹ Skolverket (2017), *Redovisning av uppdrag om hur yrkesprov kan utveckla yrkesutbildningen*. Dnr 2017:252.

4.2 Skolverkets insatser

Utbildning för handledare och apl-utvecklare

Skolverket fick i regleringsbrevet för 2013 i uppdrag att 2013–2016 upphandla eller genomföra utbildning för handledare. Uppdraget förlängdes 2017 och har därefter ytterligare förlängts till 2021.

Apl-handledarutbildning

Skolverket har tagit fram en webbaserad handledarutbildning.⁹⁰ Syftet med satsningen är att handledare ska få nödvändiga kunskaper och färdigheter för att ta emot en elev i apl för att därmed höja kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet. Utbildningen ska också höja kvaliteten i skolans arbete med apl när lärare och annan personal i skolan som arbetar med apl har deltagit i utbildningen. Innehållet i utbildningen stämde av med de nationella programråden under 2013. Utbildningen har funnits på webben sedan oktober 2014. Under 2016 samverkade Skolverket med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) i att ta fram kompletterande material om att handleda elever som behöver extra stöd.

Under 2017 registrerade sig 18 840 personer på Skolverkets webbaserade utbildning, varav 13 300 var handledare. Totalt 10 800 personer deltog i den grundläggande handledarintroduktionen, varav 8 100 var handledare och 880 var lärare. Fördjupningsmodulen om handledning och lärlingsutbildning användes under 2017 av 4 953 personer, varav 3 500 var handledare. Sedan lanseringen i oktober 2014 och fram till och med augusti 2018 har:

- 59 200 personer registrerat sig på Skolverkets webbaserade utbildning, varav 40 750 är handledare.
- 33 400 personer har deltagit i handledarintroduktionen (modul 1–4), varav 24 700 är handledare och 3 550 är lärare.
- 13 850 personer, varav 10 550 är handledare har använt fördjupningsmodulen om handledning och lärlingsutbildning.

Skolverkets regionala handledarutbildare

Skolverket har under 2018 anställt nio regionala handledarutbildare med nationell spridning. Handledarutbildarna ska, som stöd för skolor, erbjuda anpassad handledarutbildning till arbetsplatser kopplade till de lokala skolornas yrkesutbildningar. I första hand ska utbildning erbjudas till arbetsplatser inom yrkesområden där skolorna inte lyckats nå ut. Syftet är att öka antalet handledarutbildade yrkesverksamma i arbetslivet för att stärka kvaliteten i apl och samverkan mellan skola och arbetsliv samt öka handledarnas intresse för elevers lärande inom yrkesområdet.

Apl-utvecklarutbildning

Under hösten 2013 startade Skolverket en apl-utvecklarutbildning. Syftet med utbildningen är att deltagare ska kunna stödja och utveckla den egna skolans systematiska kvalitetsarbete om arbetsplatsförlagt lärande och samverkan med

---

⁹⁰ Handledarutbildningen används för det arbetsplatsförlagda lärandet för både gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning.

arbetsplatser. Syftet är också att öka kvaliteten i yrkesutbildningen och därmed öka attraktionskraften för att få fler elever att välja yrkesutbildning.

Från hösten 2016 till och med våren 2018 genomfördes utbildningen av 5–7 lärosäten på 6–8 orter. Totalt 550 lärare har fullföljt utbildningen under perioden.

Skolverket erbjuder även uppföljningsträffar för erfarenhetsutbyte och vidareutbildning för alla som deltagit i en apl-utvecklarutbildning under året. Hösten 2016 och 2017 deltog sammanlagt ca 260 personer i dessa.

Deltagarnas respektive rektor har bjudits in till en endagsträff kring apl-utvecklarutbildningen och rektorns roll i utvecklingen av det arbetsplatsförlagda lärandet. Sedan starten med endagsträffar 2014 har ca 300 rektorer deltagit vid dessa träffar varav 48 rektorer under våren 2018.

Skolverket har gjort en uppföljning av apl-utvecklarutbildningen och apl-handledarutbildningen under 2017 i form av en intervjustudie.⁹¹ Studien, som omfattade 18 deltagare från apl-utvecklarutbildning, 15 yrkeslärare och 14 handledare, visade att utbildningarna upplevts som bra och överlag var lärarna och handledarna nöjda med dem. Deltagarna i apl-utvecklarutbildningen lyfte framförallt fram mötet med andra lärare samt gruppmomenten som positiva delar i utbildningen, och de yrkeslärare och handledare som deltagit i handledarutbildningen betonade delarna om bemötandet av eleven som särskilt bra. Intervjuerna visade att både apl-utvecklar- och handledarutbildningen i flera fall har lett till ett förändrat synsätt och arbetssätt hos den enskilda läraren och/eller handledaren samt i flera fall i dennes organisation.

Nationella apl-utvecklare

Skolverket har nationella apl-utvecklare som stödjer skolors utvecklingsarbete om arbetsplatsförlagt lärande. Skolan bokar en nationell apl-utvecklare som under en dag tillsammans med en arbetsgrupp från skolan ringar in och planerar ett litet utvecklingsprojekt. Skolan genomför projektet och det följs upp av den nationella apl-utvecklaren. De nationella apl-utvecklarna har under 2017 genomfört 111 uppdrag på skolor. Totalt har de nationella apl-utvecklarna genomfört 515 uppdrag sedan starten 2014.

Försöksverksamhet med yrkesprov

Skolverket har under 2018 inlett en försöksverksamhet med yrkesprov. Försöksverksamheten ska praktiskt pröva om yrkesprov kan bidra till att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans och samverkan mellan skola och arbetsliv, samt tydliggöra vad yrkesutbildningarna leder till. Försöksverksamheten ska även pröva om utvecklingen av yrkesprov kan bidra till att underlätta validering för elever inom vuxenutbildningen eller för nyanlända elever med tidigare yrkes- eller utbildningserfarenhet, samt om det är möjligt och lämpligt att utveckla yrkesdelprov på delar av en gymnasial yrkesutbildning och om gymnasiearbetet bör ersättas med yrkesprov.⁹²

91 Skolverket (2017), *Uppföljning av Skolverkets apl-utvecklar- och apl-handledarutbildning*. Dnr 2016:1060.

92 Regeringsbeslut 2017-12-18 (U2017/05037/S). *Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Statens skolverk*.

Yrkesproven ska utformas i samverkan med branscher och i dialog med de nationella programråden. Skolverket ska delredovisa verksamheten årligen och slutredovisa försöksverksamheten 2022.

Insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare

I regleringsbrevet för 2018 fick Skolverket i uppdrag att genomföra insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Inom ramen för det uppdraget kommer Skolverket genomföra en kommunikationskampanj med syftet att synliggöra att rekryteringsbehovet av yrkeslärare kommer att öka. Kommunikationskampanjen syftar också till att synliggöra yrkesläraryrket som en karriärväg.

Även riktade informationsinsatser kommer att genomföras. Den första vänder sig till yrkesverksamma handledare, verksamma obehöriga yrkeslärare samt yrkeslärare som är i en alternativ karriär med budskap om möjligheten att bli yrkeslärare och hur man kan bli det.

Ytterligare en informationsinsats kommer att rikta sig till branschorganisationer och arbetsgivare med budskap om att yrkeslärare är viktiga för kvaliteten i utbildningarna och för branschens framtida möjligheter att rekrytera. En informationsinsats kommer också att rikta sig till huvudmän med budskap om en förestående brist på yrkeslärare, samt ett eventuellt framtida legitimitationskrav på yrkeslärare.

Entreprenörskap i skolan

Skolverket ska enligt sin instruktion stimulera arbetet med entreprenörskap i skolväsendet.⁹³ Uppdraget knyter an till myndighetens uppgift att lämna statsbidrag enligt förordningen (2011:192) om statsbidrag för entreprenörskap i skolan. I regleringsbrev för 2016 och 2017 omnämns även upphandling av tjänster för att stödja entreprenörskap inom skolväsendet.

Syftet med insatser kring entreprenörskap är att lyfta att skolan enligt läroplanerna ska bidra till att eleverna utvecklar förhållningssätt, förmågor och kunskaper som främjar entreprenörskap och i vissa skolformer även företagande och innovationstänkande. Entreprenörskap nämns i läroplanerna eller examensmålen för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och skolväsendet för vuxna. När det gäller dessa insatser har Skolverket samverkat med både organisationer, lärosäten och andra myndigheter, främst Tillväxtverket, genom nätverksträffar, möten och uppdragsutbildningar.

Insatserna vänder sig till huvudmän, skolledare, lärare och studie- och yrkesvägledare. Förutom fördelning av statsbidrag till huvudmän för att stimulera arbetet med entreprenörskap i skolan till gymnasieskolan har Skolverket upphandlat organisationen Ung Företagsamhet för tjänster för att stödja entreprenörskap i gymnasieskolan.

En insats som Skolverket arbetar med är entreprenörskapsfortbildning för yrkeslärare. Den syftar till att fördjupa yrkeslärares kunskaper och färdigheter att arbeta med entreprenörskap i skolan genom att synliggöra och skapa förståelse för de kreativa och innovativa aspekterna inom yrkesutbildning. Därigenom ska eleverna få bättre möjligheter att omsätta idéer i praktisk verksamhet och

⁹³ 8 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

utveckla förmågor som att ta initiativ, lösa problem, samarbeta, planera och kommunicera. Fortbildningen ska också ge yrkeslärare möjlighet att utveckla färdigheter i att bedriva undervisningen i projekt- eller företagsform.

Ytterligare en insats som pågår är att stärka yrkeslärares kunskaper kring hur elever inom yrkesutbildningarna kan stimulera sina kreativa och innovativa förmågor genom att arbeta med entreprenörskap och tillämpad programmering eller digitala verktyg i skolan, kopplat till programmets karaktär.

Inom ramen för uppdraget har två uppdragsutbildningar genomförts. En poänggivande kurs i Entreprenöriellt lärande om 7,5 högskolepoäng samt kursen Entreprenörskap i tiden. Sammanlagt har sju kursomgångar genomförts vid tio lärosäten med totalt 1 970 deltagare.

Som ett led i Skolverkets arbete med att identifiera målgruppens behov av stöd har flera insatser genomförts, bland annat verksamhetsbesök i grund- och gymnasieskolor. En workshop har genomförts i Luleå med 16 skolledare från förskolan till gymnasieskolan.⁹⁴

Stödmaterial för förarutbildning

Skolverket och Transportstyrelsen har tagit fram ett myndighetsövergripande stödmaterial för förarutbildning inom gymnasieutbildning och kommunal vuxenutbildning. Stöd materialet har reviderats och utökats till sin omfattning två gånger sedan 2016 och den senaste versionen publicerades i februari 2018.

Materialet ger stöd till huvudmän, utbildningsanordnare, rektorer och lärare med information om de regelverk som reglerar förarutbildning och hur dessa regelverk ska efterlevas i utbildningen. Syftet är att främja en nationell likvärdighet och en hög kvalitet i utbildningen i de fall en huvudman eller en utbildningsanordnare har förarutbildning integrerat i gymnasieutbildningen eller den kommunala vuxenutbildningen.

Från juni 2016 till november 2017 genomförde Transportstyrelsen och Skolverket ett 20-tal myndighetsövergripande implementeringsinsatser genom att presentera materialet på konferenser, forum och fortbildningar för branschrepresentanter, huvudmän, utbildningsanordnare, rektorer och lärare.

Reviderade tåg- och flygteknikutbildningar

Skolverket påbörjade under 2015 ett arbete med att revidera och ta fram nya ämnen och kurser samt programstruktur inom tågteknik- respektive flygteknikutbildningen. Dessa utbildningar är riksrekryterande utbildningar med egna examensmål.

Flygteknikutbildningen och tågteknikutbildningen präglades fram till hösten 2017 av två stora ämnen, flygvrksteknik respektive spårfordonsteknik. Dessa ämnen hade sedan de togs fram i samband med Gy 2011 blivit mindre och mindre relevanta för den kompetensprofil som tågbranschen respektive flygbranschen efterfrågar. Skolverkets översyn visade även att ämnena var så breda att det i princip varit omöjligt för huvudmännen att hitta lärare som kan undervisa i hela ämnet. Skolverket har utifrån detta tagit fram nya ämnen samt reviderat programstrukturen på båda utbildningarna. Arbetet har genomförts i samarbete med huvudmän, tåg- och flygbranschen samt med andra myndigheter.

---

94 Skolverket (2018), *Skolverkets årsredovisning 2017*.

Översynen av utbildningarna mynnade ut i åtta nya ämnesplaner inom området tågteknik och sju nya ämnesplaner inom flygteknik, samt i en reviderad programstruktur för respektive utbildning. Dessa ämnen tillämpas för alla elever som påbörjat sin utbildning från och med hösten 2017.

Skolverket har sedan dess fört en löpande dialog med rektorer, lärare och branschrepresentanter, samt sänt ut en enkät för att följa upp att revideringen har fyllt sitt syfte.

Nationellt referenscentrum för yrkesutbildning

Skolverket samverkar med Myndigheten för yrkeshögskolan, Arbetsförmedlingen och Universitets- och högskolerådet för att samla och sprida kunskap om yrkesutbildning i Europa inom ramen för insatsen Nationellt Referenscentrum för Yrkesutbildning (NRY).⁹⁵ Arbetet utgår från Skolverkets instruktionsstyrda uppdrag och verktygen ReferNet, EQAVET och ECVET, samt verktyg som andra myndigheter är ansvariga för, som exempelvis Europass.

---

95 16 § Förordning (2015:1047) med instruktion för Statens Skolverk.

5. Statsbidrag för yrkesutbildning

Detta kapitel innefattar en översikt av de statsbidrag som Skolverket handlägger inom yrkesutbildningsområdet. Vi redogör för statsbidragen i ordning utifrån vilka skolformer de riktar sig till. Först återges bidrag som riktar sig till gymnasie- eller gymnasiesärskola, sedan mot kommunal vuxenutbildning (komvux) eller särskild utbildning för vuxna (särvox) och slutligen statsbidrag som riktar sig till samtliga dessa skolformer.

Sammanfattning

Skolverket hanterade 2018 totalt tio statsbidrag inom yrkesutbildningsområdet med varierande syfte och omfattning vilket redogörs för nedan. Översikten inkluderar alla olika statsbidrag som utbetalats under perioden sedan den senaste samlade redovisningen av yrkesutbildningsområdet publicerades hösten 2016.⁹⁶ Därför redogörs även för statsbidrag som inte längre är sökbara men som varit det under den aktuella perioden.

5.1 Statsbidrag inom gymnasie- och gymnasiesärskola

Gymnasial lärlingsutbildning

Statsbidraget för gymnasial lärlingsutbildning infördes från och med halvårsskiftet 2011 och kan sökas av huvudmän som bedriver lärlingsutbildning i gymnasie- eller gymnasiesärskolan. Bidraget lämnas för ersättning till den arbetsgivare som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen och för utveckling av lärlingsutbildningen.⁹⁷ Syftet är att underlätta för huvudmän att bedriva lärlingsutbildning samt att stimulera, dels arbetsgivare till att ta emot gymnasiala lärlingselever, dels utbildning av handledare på arbetsplatserna. En förutsättning för att få statsbidraget är att det upprättas ett utbildningskontrakt mellan elev, huvudman och arbetsplats – samt om eleven är under 18 år även vårdnadshavare.⁹⁸

Statsbidraget består av fyra delar:⁹⁹

1. Bidrag om högst 16 250 kronor per elev och termin till arbetsgivare som tar emot lärlingar.
2. Bidrag till huvudmannen om högst 2 500 kronor per elev och termin för kostnader för att utveckla lärlingsutbildningen. Huvudmannen kan välja att lämna även denna del av statsbidraget till arbetsgivaren.

⁹⁶ Skolverket (2016) *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*, rapport 442.

⁹⁷ 3 § förordningen (2011:947) om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning under introduktionsprogram.

⁹⁸ 3–3a §§ förordningen (2011:947) om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning under introduktionsprogram och 16 kap. 11 a § skollagen (2010:800) samt 19 kap. 10 a § skollagen (2010:800).

⁹⁹ 3 § förordningen (2011:947) om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning under introduktionsprogram.

3. Bidrag därutöver om högst 5 000 kronor per elev och termin går till arbetsgivaren om elevens handledare har gått en handledarutbildning som godkänts av Skolverket.¹⁰⁰
4. Bidrag om ytterligare högst 2 500 kronor per elev och termin går även till arbetsgivaren för varje elev som har en gymnasial lärlingsanställning.¹⁰¹

Det har under de år statsbidraget varit sökbart genomförts ett antal ändringar i förutsättningarna för bidraget.¹⁰² Till exempel kan nu, från och med andra halvåret 2018, bidrag även sökas för elever som går lärlingsliknande utbildning på introduktionsprogram.¹⁰³ År 2018 halverades också ersättningen för huvudmannens utvecklingskostnader.

Ramarna för statsbidraget ökade, från det att det infördes 2011, fram till och med år 2017 men minskade under 2018. När bidraget infördes var det undersökt men sedan 2014 har den största delen av bidragsramen betalats ut.¹⁰⁴ Fördelningen av beviljade medel på de olika delarna av statsbidraget var under 2017 som följer; 94 miljoner kronor för huvudmännens utvecklingskostnader av utbildningen, 357 miljoner kronor för ersättning till elevernas arbetsgivare och 27 miljoner kronor till arbetsgivare för utbildade handledare.

Huvudmännen söker och beviljas bidrag per termin och de flesta som söker gör detta återkommande. Det är fler kommuner än enskilda huvudmän som söker. Dock går cirka 40 procent av eleverna för vilka bidrag söks på skolor som tillhör två enskilda huvudmän, Praktiska Sverige AB och Thorengruppen AB. De senaste ansökningsomgångarna har det beviljats bidrag för ungefär 9 500 elever inom gymnasial lärlingsutbildning per omgång. Det program för vilket det beviljas bidrag för flest elever är bygg- och anläggningsprogrammet där ungefär en fjärdedel av dessa elever går.¹⁰⁵

De flesta huvudmän som sökt har beviljats bidrag och det är generellt små skillnader i sökt och beviljat belopp. Det är färre huvudmän som söker bidrag för utbildade handledare än för bidragets andra delar och där finns en möjlighet till ökat medelsutnyttjande.

Generellt är det låga återkrav på detta statsbidrag och de består främst av de medel som huvudmännen själva uppger att de inte använt eller betalat ut. Återkraven har sedan läsåret 2013/14 uppgått till mellan 12 och 15 miljoner kronor, i dessa uppgifter ingår inte eventuella återkrav efter granskningar med stickprov. De två första läsåren var återkraven 0,3 respektive 4,8 miljoner kronor.

---

100 SKOLFS (2014:49). Föreskrifter om krav för handledarutbildning.

101 Lagen (2014:421) om gymnasial lärlingsanställning.

102 Se exempelvis Skolverket (2016) *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*, rapport 442, s.94.

103 1 § förordningen (2011:947) om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning och lärlingsliknande utbildning under introduktionsprogram.

104 Bidragsdelen för utbildad handledare tillkom år 2014 och utgjorde en egen budgetpost år 2014 och 2015. Den bidragsdelen ingår sedan 2016 i samma budgetpost som de övriga bidragsdelarna. Sökt belopp för utbildad handledare översteg tillgängliga medel under 2015 men bidraget har i övrigt inte nyttjats fullt. Samtliga bidragsdelar är sammanslagna i tabell 5.1 nedan.

105 Skolverket (2017), *Redovisning av uppdrag om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning läsåret 2016/17*. Dnr 2017:1269.

Tabell 5.1. Antal huvudmän som beviljats statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning samt beviljat belopp, per bidragsomgång hösten 2011–våren 2018.

Bidragsomgång	Ram (mnkr) per år*	Antal huvudmän som beviljats bidrag	Beviljat bidrag i mkr (avrundat nedåt)
ht 2011	44	82	15
vt 2012	146	96	26
ht 2012		107	40
vt 2013	360	111	79
ht 2013		114	115
vt 2014	410	114	181
ht 2014		119	206
vt 2015	467	123	215
ht 2015		131	243
vt 2016	487	131	214
ht 2016		135	234
vt 2017	568	133	243
ht 2017		139	259
vt 2018	482	138	174

* Budgeten beslutas per kalenderår i regleringsbrevet, men huvudmännen begär ut medlen per läsår och får halva beloppet på hösten och halva på våren (olika kalenderår). Bidrag söks och beviljas alltså till samma huvudman och för samma individer två gånger under ett och samma år.

Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år

Statsbidraget, som infördes inför läsåret 2015/16, är tänkt för finansiering av vidareutbildning i form av ett fjärde påbyggnadsår på teknikprogrammet i gymnasieskolan. Bidraget kan sökas för upp till fyra läsår i taget av huvudmän som anordnar utbildning på teknikprogrammet och som redan anordnar eller planerar att anordna vidareutbildningen. Statsbidrag får lämnas om huvudmannen har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller, samt om utbildningen även i övrigt bedöms vara av god kvalitet och kostnaden för utbildningen är rimlig i förhållande till utbildningens syfte och kostnaden för annan gymnasial utbildning. Skolverket ska vid fördelning av bidraget ta hänsyn till arbetsmarknadens behov, behovet av geografisk spridning av utbildningen, behovet av spridning av utbildningen mellan branscher och utbildningens kvalitet.¹⁰⁶

Varje huvudman och skolenhet beviljas ett antal elevplatser och ett belopp per elev som deltar i utbildningen. Beviljade belopp varierar mellan huvudmännen och beloppet per elev har varierat mellan 46 100–114 900 kronor per elev och läsår. Första läsåret, 2015/16 beviljades 47 skolenheter bidrag för fyra läsår framåt. Antalet skolenheter som beviljats bidrag har sedan ökat och är läsåret 2018/19 totalt 84 stycken.

¹⁰⁶ 11 kap. 2 och 6–7 §§ förordning (2014:854) om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år och statsbidrag för sådan utbildning.

Bidraget har inte nyttjats fullt ut. Ramen för bidraget beslutas per kalenderår men huvudmännen begär ut medel per läsår. För 2017 var ramen för bidraget 116,2 miljoner kronor och år 2018 var ramen 119,2 miljoner kronor. 51,4 miljoner kronor betalades ut läsåret 2016/17 och 43,6 miljoner kronor betalades ut läsåret 2017/18.

Tidigare statsbidrag

Främja lärlingsutbildning

I början av 2014 infördes detta statsbidrag för kommunala utvecklingsinsatser med syfte att öka antalet elever i gymnasial lärlingsutbildning eller att underlätta startandet av sådan utbildning. Statsbidraget var sökbart fram till och med 2017 men upphävdes inför 2018.¹⁰⁷ Bidraget kunde sökas av kommuner som bedrev, eller ville bedriva, lärlingsutbildning i gymnasie- eller gymnasiesärskolan eller på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning. Bidraget var översökt under samtliga år det var sökbart och 2017, det sista bidragsåret, beviljades nio kommuner hela ramen om totalt 8,7 miljoner kronor i bidrag.

Utveckling av det arbetsplatsförlagda lärandet

Detta statsbidrag infördes 2013 och var möjligt att söka fram till och med år 2016. Bidrag kunde sökas av huvudmän för gymnasie- eller gymnasiesärskola för att vidareutveckla kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet.¹⁰⁸ Insatserna skulle vara en del i yrkesutbildningens systematiska kvalitetsarbete för att öka kvaliteten i elevernas lärande. Bidraget var översökt under samtliga år det var sökbart och 2016, det sista bidragsåret, beviljades 79 huvudmän sammanlagt 48,7 miljoner kronor. Skolverket fick in ansökningar från 116 huvudmän om 84 miljoner kronor.

Yrkesintroduktion

Detta statsbidrag var möjligt att söka under perioden 2013–2016 för insatser som utvecklade kvalitén i yrkesintroduktionen. Bidrag lämnades till huvudmän inom gymnasieskolan för insatser för att utveckla samarbetet mellan huvudmännen och det lokala arbetslivet när det gällde yrkesintroduktionen samt för att utveckla yrkesintroduktionen så att eleverna förberedes för vidare studier på yrkesprogram eller för konkreta arbetsuppgifter som efterfrågas på arbetsmarknaden.¹⁰⁹ För det sista bidragsåret 2016 beviljades 39 huvudmän bidrag om totalt nästan 25 miljoner kronor. Skolverket fick in ansökningar från 65 huvudmän om 48,5 miljoner kronor.

---

¹⁰⁷ Förordningen (2011:947) om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning upphävdes genom SFS 2018:104.

¹⁰⁸ 1 § förordningen (2012:992) om statsbidrag för arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

¹⁰⁹ 1–2 §§ Förordningen (2013:444) om statsbidrag för yrkesintroduktion i gymnasieskolan.

5.2. Statsbidrag inom kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna

Regional yrkesinriktad vuxenutbildning

Kommuner kan sedan den 1 januari 2017 söka statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux) inom kommunal vuxenutbildning (komvux) och särskild utbildning för vuxna (särsvux).¹¹⁰ Jämfört med det tidigare yrkesvux¹¹¹ ska denna modell i högre grad möta arbetsmarknadens behov av kompetens och nyanländas behov av yrkesutbildning på gymnasial nivå. Utbildningen ska därför planeras efter samråd med företrädare för arbetsgivare, organisationer och branscher som finns företrädda i de samverkande kommunerna.

Kommunerna meddelar Skolverket vid ansökan hur många platser de vill ansöka om. Kommunerna rekviderar senare bidrag för de elever som faktiskt börjar på utbildningen.

Regionalt yrkesvux omfattar tre olika statsbidrag:

- yrkesvux och yrkesvux i kombination med utbildning i svenska för invandrare (sfi) eller svenska som andraspråk (sva),
- lärlingsvux och lärlingsvux i kombination med sfi eller sva, och
- yrkesförarutbildning.

En förutsättning för att ta del av bidragen är att minst tre kommuner ansöker tillsammans och samverkar kring planering och genomförande av utbildningen.¹¹² I yrkesvux och yrkesvux i kombination med sfi eller sva ska sökande kommuner också medfinansiera lika mycket utbildning som de blir beviljade bidrag.¹¹³ Regionalt yrkesvux ska erbjuda både enstaka kurser i yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar. Utbildningsutbudet ska planeras efter samråd med regionalt utvecklingsansvarig aktör i respektive län samt med Arbetsförmedlingen.¹¹⁴

Yrkesvux och yrkesvux i kombination med sfi eller sva

Syftet med detta bidrag är att finansiera yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå för att ge fler vuxna en möjlighet att gå en yrkesutbildning. Det kan också sökas för elever som läser en yrkesinriktad vuxenutbildning i kombination med sfi eller sva på grundläggande nivå.

Bidrag lämnas per årsstudieplats. Beroende på utbildningsinriktning lämnas bidrag med 30 000 kronor, 35 000 kronor eller 75 000 kronor per årsstudieplats. En årsstudieplats kan fördelas mellan flera elever.¹¹⁵

¹¹⁰ Förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

¹¹¹ Förordningen (2009:43) om statsbidrag för yrkesinriktad och viss teoretisk vuxenutbildning på gymnasial nivå.

¹¹² Undantag från villkoret om samverkan mellan minst tre kommuner får medges om det finns synnerliga skäl enligt 20 § förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

¹¹³ 33 § förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

¹¹⁴ 4–6 och 20 §§ förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

¹¹⁵ En årsstudieplats motsvarar 800 verksamhetspoäng inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller inom särskild utbildning för vuxna.

För 2017 var bidragsramen 1 088 miljoner kronor varav 100 miljoner kronor avsattes för yrkesvux i kombination med sfi eller sva. För bidragsåret 2018 är bidragsramen totalt 1 857,5 miljoner kronor varav minst 100 miljoner kronor är avsatta för yrkesvux i kombination med sfi eller sva.

Tabell 5.2. Bidrag per budgetår avseende statsbidrag för yrkesvux och yrkesvux i kombination med sfi och sva, år 2017–2018.

År	Ram (mnkr)	Beviljat belopp (mnkr)	Antal beviljade kommuner*	Ej nyttjat bidrag av beviljat	Förbrukat bidrag av ram
2017 Yrkesvux	988	901,4	290	10,8 %	81,3 %
2017 Yrkesvux + sfi/sva	100	78,3	276	46,4 %	42,0 %
2018 Yrkesvux	1 757,5	1 390,3	289	Redovisas 2019	Redovisas 2019
2018 Yrkesvux + sfi/sva	> 100	189,3	280	Redovisas 2019	Redovisas 2019

* Samtliga sökande kommuner har beviljats bidrag under aktuella år.

Lärlingsvux och lärlingsvux i kombination med sfi eller sva

Syftet med denna del av statsbidraget är att ge elever inom komvux på gymnasial nivå och sårsvux sammanhållna yrkesutbildningar i form av lärlingsutbildning. Bidraget ska ge ökad arbetslivserfarenhet och en möjlighet att få kunskaper inom ett yrkesområde på en arbetsplats under en handledares ledning. Bidraget ska samtidigt tillgodose behoven på arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna. Liksom bidraget för yrkesvux kan detta statsbidrag sökas i kombination med sfi eller sva.

Bidraget är indelat i tre delar; ersättning för årsstudieplats, ersättning till arbetsplatsen samt bidrag för utbildad handledare. En årsstudieplats motsvarar 50 000 kronor. Huvudmannen får högst 40 000 kronor per årsstudieplats för ersättning till arbetsplatsen. Huvudmannen får högst 3 500 kronor per årsstudieplats för utbildad handledare.

Ramen för 2017 var 243 miljoner kronor varav 50 miljoner kronor var avsatta för lärlingsvux i kombination med sfi eller sva. För bidragsåret 2018 var bidragsramen totalt 295 miljoner kronor varav 50 miljoner kronor var avsatta för lärlingsvux i kombination med sfi och sva.

Tabell 5.3. Bidrag per budgetår avseende statsbidrag för lärlingsvux och lärlingsvux i kombination med sfi eller sva, år 2017–2018.

År	Ram (mnkr)	Beviljat belopp (mnkr)	Antal beviljade kommuner*	Ej nyttjat bidrag av beviljat	Förbrukat bidrag av ram
2017 Lärling	193	193	269	26,4 %	73,6 %
2017 Lärling + sfi/sva	50	38,5	110	87 %	10 %
2018 Lärling	245	239,4	276	Redovisas 2019	Redovisas 2019
2018 Lärling + sfi/sva	50	40,3	213	Redovisas 2019	Redovisas 2019

* Samtliga sökande kommuner har beviljats bidrag under aktuella år.

Yrkesförarutbildning

Detta bidrag ska gå till att ge elever en möjlighet att gå yrkesförarutbildningar inom komvux på gymnasial nivå. Syftet är att det ska bli fler utbildningsplatser och att tillgodose behoven på arbetsmarknaden i de samverkande kommunerna.

Statsbidraget kan användas för tre sammanhållna utbildningar; Yrkesförare persontransport, yrkesförare godstransport 1 samt yrkesförare godstransport 2. Yrkesförare persontransport omfattar 500 verksamhetspoäng och bidrag lämnas med 60 000 kronor per plats. Yrkesförare godstransport 1 omfattar 600 verksamhetspoäng och bidrag lämnas med 69 000 kronor per plats. Yrkesförare godstransport 2 omfattar 800 verksamhetspoäng och bidrag lämnas med 95 000 kronor per plats.

Skolverket fördelade samtliga 65,5 miljoner kronor inom ramen för bidragsomgången 2017. År 2018 var bidragsramen 160,1 miljoner kronor varav nästan hela beloppet fördelades efter ansökan.

Tabell 5.4. Bidrag per budgetår avseende statsbidrag för yrkesförarutbildning, år 2017–2018.

År	Ram (mnkr)	Beviljat belopp (mnkr)	Antal beviljade kommuner*	Ej nyttjat bidrag av beviljat	Förbrukat bidrag av ram
2017	65,5	65,5	232	6,7 %	93,3 %
2018	160,1	148,8	275	Redovisas 2019	Redovisas 2019

* Samtliga sökande kommuner har beviljats bidrag under aktuella år.

Utbildning som kombineras med traineejobb

Det här bidraget kan sökas av kommuner – själva eller i samverkan – och av kommunalförbund för kurser inom kommunal vuxenutbildning (komvux) som kombineras med traineejobb.¹¹⁶ Bidraget ska användas till utbildning som motsvarar komvux på gymnasial nivå för den som är 20 år eller äldre och som bedrivs som deltidstudier i kombination med ett traineejobb. Bidraget syftar till att ge deltagaren kompetens för anställning inom traineejobbets yrkesområde. Traineejobb ska vara möjliga både inom välfärdssektorn och inom sektorer på hela arbetsmarknaden där det finns bristyrken. Bidraget uppgår till 47 500 kronor per årsstudieplats. Satsningen på traineejobb aviserades tillsammans med satsningen på utbildningskontrakt i vårändringsbudgeten för 2015 som en väg in på arbetsmarknaden för att minska arbetslösheten för ungdomar över 20 år.¹¹⁷

Bidragsramen minskade i storlek från 2017 till 2018 och för bidragsomgången 2018 har i stort sett hela det avsatta beloppet om 4,4 miljoner kronor beviljats. Antalet beviljade årsstudieplatser för 2018 är 92,5.

¹¹⁶ Förordningen (2015:504) om statsbidrag för utbildning som kombineras med traineejobb eller annat arbete.

¹¹⁷ Prop. 2014/15:99. *Vårändringsbudget för 2015*.

Tabell 5.5. Bidrag per budgetår avseende statsbidrag för utbildning som kombineras med traineejobb, år 2015–2018.

År	Ram (mnkr)	Beviljat belopp (mnkr)	Antal ansökningar	Antal beviljade ansökningar	Återkrävt belopp (mkr)
2015	14	10,7	10	10	8,5
2016	168,7	135,5	167	167	71,1
2017	58,9	58,1	107	107	37
2018	4,4	4,39	42	24	Redovisas 2019

Utbildning för tidsbegränsat anställda inom hälso- och sjukvården eller äldreomsorgen

Detta bidrag avser utbildning för personer som är tillfälligt anställda inom hälso- och sjukvården eller äldreomsorgen för kurser inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Syftet med bidraget är att sådan utbildning ska kunna kombineras med traineejobb eller ge deltagare kompetens för en tillsvidareanställning inom hälso- och sjukvård eller äldreomsorg. För att beviljas statsbidrag ska huvudmännen erbjuda studie- och yrkesvägledning och vid planeringen och genomförandet av utbildningen tillvarata deltagarens tidigare förvärvade kunskaper och kompetens.¹¹⁸ Bidragsramen för 2018 var 200 miljoner kronor. Skolverket har beviljat 143 ansökningar om totalt 138,4 miljoner kronor.

Tabell 5.6. Bidrag per budgetår avseende statsbidrag för utbildning för tidsbegränsat anställda inom hälso- och sjukvården eller äldreomsorgen, år 2017–2018.

År	Ram (mnkr)	Beviljat belopp (mnkr)	Antal ansökningar	Antal beviljade ansökningar	Förbrukat bidrag/ram
2017	50	49,8	155	155	99,6 %
2018	200	138,4	143	143	69,2 %

Insatser inom yrkesintroduktionsavtal

Detta bidrag har funnits sedan 2014 och syftar till att utveckla kvaliteten i det lärande som sker på arbetsplatser inom ramen för yrkesintroduktionsavtal.¹¹⁹ Bidraget kan sökas av arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer gemensamt samt av organisationer gemensamma för arbetsgivare och arbetstagare.

De som får statsbidraget ska själva stå för minst hälften av kostnaden för insatsen. Dessutom ska organisationerna hålla resultaten av insatserna tillgängliga för samtliga aktörer inom den bransch som insatserna avser. Bidraget kan gå till olika typer av insatser som syftar till att bygga upp stödstrukturer för lärande

¹¹⁸ Förordning (2015:504) om statsbidrag för utbildning som kombineras med traineejobb eller annat arbete.

¹¹⁹ Förordningen (2014:375) om statsbidrag för utveckling av lärande på arbetsplatser och regionala stödfunktioner för yrkesutbildning. Med yrkesintroduktionsavtal avses i förordningen (2 §) ett centralt kollektivavtal om yrkesintroduktion som reglerar anställningar som innehåller en andel med utbildning eller handledning och som gäller personer som saknar relevant yrkeserfarenhet eller är arbetslösa.

på arbetsplatser inom ramen för yrkesintroduktionsanställningar. Insatserna kan avse något av följande:

1. kompetensprofiler och valideringsmodeller för anställningsbarhet i branscher och yrken,
2. system för certifiering av aktörer som kan bistå arbetsplatser med att upprätta utbildningsplaner och följa upp lärande på arbetsplatsen,
3. upprätta certifiering av handledarutbildningar som motsvarar branschens kriterier, eller
4. regional samverkan för att stödja lärande på arbetsplatser.¹²⁰

Tabell 5.7. Bidrag per budgetår avseende statsbidrag för insatser inom yrkesintroduktionsavtal, år 2014–2018.

År	Ram (mnkr)	Beviljat belopp (mnkr)	Antal sökande organisationer	Antal beviljade organisationer	Återkrävt bidrag/beviljat (%)	Förbrukat bidrag/ram (%)
2014	20	7,1	11	11	12,4	30,9
2015	20	10,9	8	8	28,0	39,2
2016	30	9,3	9	9	22,0	24,1
2017	19,6	19,6	8	8	11,0	89,0
2018	20	9,6*	9	9	*	*

*Bidraget ansöks i två omgångar per år. Den andra omgången för 2018 handläggs under hösten.

Tidigare statsbidrag

Utbildningsplatser för viss utbildning för arbetslösa ungdomar 20–24 år

Detta statsbidrag kunde huvudmän söka för vissa ungdomar som har utbildningskontrakt¹²¹ eller som studerar på komvux under perioden 2011–2017. Bidraget kompenserar kommunen för utbildningsplatserna för arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år som får studiemedel enligt den högre bidragsnivån från Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Bidraget uppgick till 37 000 kronor per årsstudieplats. Budgeten för statsbidraget år 2016 uppgick till totalt 177 600 000 kronor, därav betalades knappt 70 miljoner kronor ut. År 2017 fasades bidraget ut och ramen uppgick till 13,9 miljoner kronor som fördelades till 226 huvudmän. Bidraget har inte gått att söka för år 2018 eftersom det inte finns några pengar avsatta för detta budgetår.

¹²⁰ Ibid 4–5 och 8 §§.

¹²¹ Utbildningskontrakt är en insats som Arbetsförmedlingen och kommunen genomför gemensamt och syftar till att arbetslösa ungdomar mellan 20–24 år ska påbörja eller återgå till studier med målsättningen att fullfölja en gymnasieutbildning.

5.3 Statsbidrag inom gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna

Utveckla arbetsplatsförlagt lärande genom regionalt stöd

Det här statsbidraget infördes 2016 och kan sökas av arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, organisationer gemensamma för dessa samt intresseorganisationer i näringslivet. Syftet med statsbidraget är utveckling av regionala stödfunktioner för samverkan mellan skola och arbetsliv om yrkesutbildning inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå i syfte att höja utbildningens kvalitet.¹²²

Tabell 5.8. Bidrag per budgetår avseende statsbidrag för att utveckla arbetsplatsförlagt lärande genom regionalt stöd, år 2014–2018.

År	Ram (mnkr)	Beviljat belopp (mnkr)	Antal sökande organisationer	Antal beviljade organisationer	Återkrävt bidrag/beviljat	Förbrukat bidrag/ram
2016	5,0	5,0	14	6	9,9 %	90,1 %
2017	10,0	10,0	28	12	8,7 %	91,3 %
2018	10,0	10,0	21	7	Redovisas 2019	Redovisas 2019

Kompetensutveckling av lärare i yrkesämnen

Statsbidraget kan sedan 2012 sökas av huvudmän för kompetensutveckling av lärare i yrkesämnena.¹²³ Bidraget syftar till att ge lärare i yrkesämnena i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna möjlighet att delta i verksamhet på en arbetsplats utanför skolan. Huvudmannen ska stå för minst hälften av kostnaden med anledning av kompetensutveckling av lärare i yrkesämnena.

Kompetensutvecklingen innebär att läraren deltar i verksamhet på en arbetsplats utanför skolan som rör det eller de ämnen som läraren undervisar i. Läraren kan då få aktuell kunskap och hålla sig uppdaterad kring den tekniska utvecklingen inom sitt yrkesområde. På så sätt kan kvaliteten i den undervisning som yrkesläraren ansvarar för höjas.

Från det att bidraget infördes 2012 fram till år 2015 var det kraftigt underutnyttjat. År 2016 beviljades nästan hela bidraget – även om en betydande del sedan återkrävdes – men var 2017 återigen underutnyttjat. Skolverket har fått signaler från huvudmän om det finns svårigheter med att hitta vikarier för de lärare som ska delta i kompetensutvecklingen vilket leder till att bidraget inte utnyttjas fullt ut. År 2018 beviljades 66 av 68 sökande kommuner bidrag om nästan 7 miljoner kronor.

¹²² Förordning (2014:375) om statsbidrag för utveckling av lärande på arbetsplatser och regionala stödfunktioner för yrkesutbildning.

¹²³ Förordningen (2012:144) om statsbidrag för kompetensutveckling av lärare i yrkesämnena.

Tabell 6.11 Bidrag per budgetår avseende statsbidrag för kompetensutveckling av lärare i yrkesämnena, år 2012–2018.

År	Ram (mnkr)	Beviljat belopp (mnkr)	Antal beviljade kommuner
2012	17	1,07	30
2013	17	6,4	96
2014	17	6,6	77
2015	22	9,2	87
2016	12,4	11,5	106
2017	12,4	7,8	97
2018	12,4	6,8	66

Behörighetsgivande utbildning av yrkeslärare

Sedan år 2013 kan huvudmän ansöka om bidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnena.¹²⁴ Syftet med bidraget är att ge lärare i yrkesämnena i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna en möjlighet att kombinera studier och arbete och få en yrkeslärarexamen. Bidraget ersätter huvudmannen för lärarens minskade arbetstid.

De första åren var bidraget underutnyttjat men nyttjandegraden har ökat de senaste åren. Bidraget kan betalas ut under högst två år till en huvudman. Ursprungligen var statsbidraget begränsat till och med höstterminen 2019 men möjligheten att dela ut medel har förlängts till att nu gälla studier som påbörjas till och med den 1 oktober 2020.¹²⁵

År 2018 beviljades 137 av 150 sökande huvudmän bidrag om nästan 64 miljoner kronor.

Tabell 6.12 Bidrag per budgetår avseende statsbidrag för behörighetsgivande utbildning av yrkeslärare, år 2015–2018.

År	Ram (mnkr)	Beviljat belopp (mnkr)	Antal beviljade huvudmän	Antal lärare
2015	50	29,3	90	484
2016	60	64,7	107	821
2017	59	53,6	95	829
2018	66	63,6	137	946

Försöksverksamhet med branschskolor

Under perioden 2018–2023 kommer en försöksverksamhet med branschskolor att pågå. Inom försöksverksamheten har tio branschskolor, efter ansökan, utsetts av Skolverket. Branschskolorna tillhandahåller yrkesutbildning på gymnasial nivå inom olika yrkesområden där det lokalt inte finns tillräckligt många elever, men där efterfrågan på arbetskraft är stor.¹²⁶ Satsningen ska ge elever större

¹²⁴ Förordningen (2013:60) om statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnena.

¹²⁵ Förordningen (2017:1291) om dels fortsatt giltighet av förordningen (2013:60) om statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnena.

¹²⁶ Förordning (2017:623) om försöksverksamhet med branschskolor och statsbidrag till vissa huvudmän.

möjligheter att välja yrkesutbildningar inom områden där det finns goda möjligheter till arbete.

Huvudmän för gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning kan sluta avtal med branschskolorna om att förlägga delar av vissa yrkesutbildningar på entreprenad. Huvudmännen kan sedan söka statsbidrag för de elever som går delar av sin utbildning på en branschskola. Statsbidraget uppgår till högst 50 000 kronor per elev och läsår och kan sökas för högst fem elever per yrkesområde. Elevens tid på branschskolan ska vara minst sex veckor per läsår och under högst två läsår. Det totala bidragsbeloppet för 2018 är 10 miljoner kronor.

6. Vad behövs för att främja den fortsatta utvecklingen?

Det här kapitlet innehåller Skolverkets analys och bedömningar av vad som behövs för att främja den fortsatta utvecklingen av yrkesutbildningarna.

Yrkesutbildning är ett område med många olika insatser och statsbidrag. De olika statsbidragen har stor betydelse för huvudmännens beslut att starta eller utveckla olika yrkesutbildningar och bidragen kan ha inverkan på såväl utbildningarnas kvalitet som deras attraktionskraft för eleverna.

När det gäller kvaliteten på yrkesutbildning anser Skolverket att de bedömningar som lyftes i myndighetens tidigare redovisning av utvecklingen inom yrkesutbildningsområdet från 2016 är fortsatt angelägna.¹²⁷ Skolverket vill framhålla behovet av långsiktighet när det kommer till satsningar inom yrkesutbildningsområdet. Det tar ofta en viss tid innan nya begrepp blir etablerade och innan målgrupperna får kännedom om vilka satsningar som finns. Om en satsning är alltför kortvarig finns en risk att den upphör innan den når sin fulla potential.

Utifrån redovisningen har Skolverket gjort följande bedömningar av vad som kan behövas för att utveckla yrkesutbildningarnas kvalitet och attraktionskraft:

- Regeringen behöver fortsätta utveckla flexibla vägar in i läraryrket och bör se över de ekonomiska förutsättningarna för de yrkesverksamma som påbörjar en yrkeslärarutbildning.
- Regeringen bör så långt som möjligt inkludera alla skolformer i satsningar för att stärka utbildningens kvalitet och läraryrkets attraktionskraft
- De nationella programråden utgör ett viktigt forum för dialog mellan Skolverket och branscherna för att utveckla utbildningarna utifrån arbetsmarknadens behov. Skolverket avser därför att fortsätta utvecklingsarbetet med de nationella programråden.
- Huvudmän behöver intensifiera sin regionala samverkan. Det finns behov av mer lokalt och regionalt samarbete, mellan kommuner, skolor och arbetsgivare respektive mellan utbildningsformer, när det gäller anordnande av yrkesutbildningar och genomförande av både det arbetsplatsförlagda lärandet (apl) och lärlingsutbildning.
- Huvudmän och rektorer behöver i högre utsträckning se till att apl inkluderas i det systematiska kvalitetsarbetet.
- Huvudmän och rektorer behöver se till att den berörda skolpersonalen har förutsättningar att planera, stödja och följa upp det arbetsplatsförlagda lärandet.
- Huvudmän och rektorer måste i högre grad säkerställa att det görs en individuell prövning av de faktiska förutsättningarna att delta i en utbildning för personer med bristande kunskaper i svenska.
- Huvudmän behöver säkerställa att även utrikesfödda kan påbörja en yrkesutbildning så snabbt som möjligt.

---

¹²⁷ Skolverket (2016), *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*. Rapport 442.

- Skolverket bedömer att det är viktigt att myndigheten fortsätter att göra insatser för att utveckla studie- och yrkesvägledningsområdet. Insatserna kan baseras på vad som kommer fram i den pågående utredningen men också Skolverkets egna iakttagelser i samband med det aktuella uppdraget att stärka kvaliteten inom studie- och yrkesvägledning.

Nedan lyfter vi fram områden som Skolverket, utifrån denna redovisning, bedömer angelägna för yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft. Dessa områden är lärarförsörjning, samverkan mellan skola och arbetsliv, utbildningens förmåga att möta behoven hos utrikesfödda elever, studie- och yrkesvägledning samt praktisk arbetslivsorientering.

Lärförsörjningen är avgörande för kvaliteten

Hösten 2017 fanns omkring 8 500 tjänstgörande yrkeslärare i gymnasieskolan. Omräknat till heltidstjänster är motsvarande antal 6 710 lärare, varav 45 procent har lärarlegitimation. I gymnasieskolan är andelen behöriga lärare betydligt lägre i yrkesämnen och visstidsanställningar är betydligt vanligare än i allmänna ämnen.¹²⁸

Ett stort rekryteringsbehov framöver

Rekryteringsbehovet av yrkeslärare, i förhållande till dagens lärarkår, väntas bli mycket stort.¹²⁹ Behovet i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå hänger samman med behovet av ämneslärare med inriktning mot gymnasieskolan. För gymnasieskolans yrkesämnen beräknas rekryteringsbehovet uppgå till cirka 13 600 heltidstjänster fram till 2031. Skolverkets prognos bygger på ett antagande att visstidsanställda lärare utan pedagogisk högskoleexamen ska ersättas av behöriga lärare under den närmsta femårsperioden.¹³⁰

För att täcka det framräknade rekryteringsbehovet i gymnasieskolans yrkesämnen, uttryckt i heltidstjänster, krävs en total examination på cirka 16 900 yrkeslärare under hela prognosperioden fram till 2031. Det motsvarar en årlig examination på cirka 1 250 yrkeslärare den första femårsperioden, 1 120 den andra och 1 000 den sista femårsperioden.¹³¹ Detta kan jämföras mot att antalet yrkeslärarexamina under 2017 enligt Universitetskanslersämbetet var 478 stycken.¹³²

Krav på legitimation kan påverka rekryteringsläget

Det finns idag undantag från kraven på legitimation och behörighet för att undervisa i yrkesämnen. Utredningen *Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner* föreslog i sitt delbetänkande att detta undantag ska tas bort från och med 1 juli 2022.¹³³ Skolverket tillstyrkte att undantaget från kravet på legitima-

128 I gymnasieskolan är andelen behöriga lärare 57 procent av heltidstjänsterna i yrkesämnen, motsvarande i allmänna ämnen 72 procent. Bland yrkeslärarna är det 16 procent av heltidstjänsterna som innehas av lärare som har en visstidsanställning men som saknar pedagogisk högskoleexamen, motsvarande i allmänna ämnen är 8 procent.

129 Av lärarna i gymnasieskolans yrkesämnen är drygt 55 procent 50 år eller äldre. Äldst är lärarna på el- och energiprogrammet där 70 procent är 50 år eller äldre.

130 Skolverket (2017), *Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av förskollärare och olika lärarkategorier*. Dnr: 2016:906.

131 Ibid.

132 Universitetskanslersämbetets statistik. (www.uka.se).

133 SOU 2017:51. *Utbildning, undervisning och ledning – reformvård till stöd för en bättre skola*.

tion och behörighet bör upphöra, men ställde sig tveksamt till att detta krav kan uppfyllas via behörighetsgivande fortbildning inom den utsatta tiden. Ett legitimationskrav bedöms innebära större svårigheter att rekrytera yrkeslärare. Det kan också innebära att många lärare som idag undervisar tas från undervisningen för att genomgå behörighetsgivande utbildning.

Skolverkets ståndpunkt är att om en sådan förändring ska genomföras måste den göras på lång sikt och föregås av en analys över vilka eventuella insatser som krävs för att förändringen ska vara genomförbar. Om möjligheten till undantag från kravet på legitimation och behörighet skulle upphöra kommer det utgöra ett incitament för fler att skaffa en behörighetsgivande utbildning. Det är också möjligt att yrkeslärarnas status stärks om undantaget upphör, vilket på lång sikt skulle kunna förbättra rekryteringsläget.¹³⁴

Insatser för att höja läraryrkets attraktionskraft

Det pågår en rad insatser för att påverka läraryrkets attraktionskraft, såsom lärarlönelyftet, statsbidrag för kompetensutveckling av yrkeslärare, försök att minska lärarnas administrativa börda och informationsinsatser. Insatser för arbetsmiljön och långsiktiga satsningar på kompetensutveckling är viktiga för att långsiktigt säkra tillgången på behöriga lärare.¹³⁵ Skolverket har också, i regleringsbrevet för 2018, fått i uppdrag att genomföra insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning, vilka ska redovisas till regeringen under våren 2020.¹³⁶

Fler flexibla vägar in i läraryrket behövs

Det behövs fler vägar in i läraryrket för att rekrytera yrkeslärare. Yrkeslärare har i högre utsträckning en alternativ arbetsmarknad jämfört med andra lärare, vilket kan vara en utmaning i rekryteringen.¹³⁷ Lärarlönelyftet, som infördes 2016 och som utgör ett statsbidrag till huvudmän för höjda löner för lärare, förskollärare och fritidspedagoger utöver vad som följer av den ordinarie lönerrevisionen, omfattar inte yrkeslärare inom vuxenutbildningen. Det gäller även satsningarna på karriärtjänster. Skolverket har via regionala dialoger med personer inom komvux fått beskrivningar av hur avsaknaden av de satsningar på lärarlönelyft och karriärsteg som införts i andra delar av skolväsendet medfört att det blivit svårare att rekrytera behöriga lärare till komvux.¹³⁸ Skolverket anser att satsningar på att stärka utbildningens kvalitet och läraryrkets attraktionskraft därför, så långt som möjligt, ska omfatta alla skolformer. Detta lyfte Skolverket även i Lägesbedömningen 2017.¹³⁹

En utmaning med att få yrkesverksamma att påbörja en yrkeslärarutbildning är att de redan är etablerade på arbetsmarknaden, vilket gör att det kan vara ekonomiskt svårt att börja studera. Skolverket anser att det är viktigt att satsningar

---

134 Skolverket (2017), *Yttrande över Utbildning, undervisning och ledning – reformvård till stöd för en bättre skola* (SOU 2017:51). Dnr 2017:1156.

135 Skolverket (2017) *Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av förskollärare och olika lärarkategorier*. Dnr 2016:906.

136 Regeringsbeslut 2017-12-18 (U2017/05037/S). *Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Statens skolverk*.

137 SOU 2017:51. *Utbildning, undervisning och ledning – reformvård till stöd för en bättre skola*.

138 Skolverket (2017) *Skolverkets lägesbedömning 2017*. Rapport 455.

139 Ibid.

på fler och mer flexibla vägar in i läraryrket fortsätter och att de ekonomiska förutsättningarna för de yrkesverksamma som påbörjar en yrkeslärarutbildning behöver ses över.

Samverkan mellan skola och arbetsliv behöver stärkas

En väl fungerande samverkan mellan skola och arbetsliv, liksom mellan utbildningsformer på lokal och regional nivå är en viktig fråga för yrkesutbildningarna. Samverkan behövs för att kvalitetssäkra utbildningarnas innehåll mot arbetsmarknadens behov, att ordna apl-platser och att se till att det finns ett väl-dimensionerat utbud av yrkesutbildningar.

På nationell nivå utgör de nationella programråden ett viktigt forum för dialog mellan Skolverket och branscherna för att utveckla utbildningarna utifrån arbetsmarknadens behov. Skolverket avser att fortsätta utvecklingsarbetet med de nationella programråden.

Lokal och regional samverkan

Skolan och arbetslivet behöver samverka närmre än i dag för att få kompetensförsörjningen att fungera och för att skapa utbildningar som leder till att unga får jobb. Samverkan med det regionala och lokala arbetslivet är av stor betydelse för yrkesutbildningen. Arbetslivet i regionen är en viktig samverkanspart och resurs för skolorna.¹⁴⁰

Gymnasieskolan och vuxenutbildningen har varit föremål för flera utredningar de senaste åren. En bristande samordning och avsaknad av en gemensam planering, inklusive dimensionering av utbildningar och utbildningsutbud, kan bl.a. leda till ett ineffektivt resursutnyttjande, att elever i praktiken inte erbjuds ett allsidigt utbud av utbildningar och att den gymnasiala utbildningen inte motsvarar arbetsmarknadens behov av kompetens. En pågående utredning om planering och dimensionering av gymnasial utbildning ska lämna förslag på hur utbildning inom gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna bättre kan dimensioneras för att möta regionala och nationella kompetensbehov.¹⁴¹

Det ska finnas ett eller flera *lokala programråd* för samverkan kring yrkesprogram i gymnasieskolan mellan skola och arbetsliv.¹⁴² Att de lokala programråden finns och fungerar är en grund för ett väl fungerande arbetsplatsförlagt lärande. Skolinspektionens granskning av restaurang- och livsmedelsprogrammet och hantverksprogrammet, som beskrivs mer utförligt i avsnitt 2.3 i den här rapporten, visar dock att de lokala programråden ibland förefaller fungera bristfälligt.¹⁴³

För yrkesutbildningar utanför gymnasieskolans nationella yrkesprogram finns inga bestämmelser om lokala programråd, men för regionalt yrkesvux finns det krav på att det ska finnas ett eller flera *yrkesråd* för samråd mellan företrädare för utbildningen och arbetslivet. Ett yrkesråd får vara gemensamt för flera utbildningar och får även vara gemensamt med motsvarande funktion inom gymnasie-

140 SOU 2017:35. *Samling för skolan. Nationell strategi för kunskap och likvärdighet.*

141 Kommittédirektiv, *Planering och dimensionering av gymnasial utbildning.* Dir. 2018:17.

142 1 kap. 8 § gymnasieförordningen (2010:2039).

143 Skolinspektionen (2016), *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning.* Dnr 2015:3299.

skolan. Yrkesrådet ska medverka till att utveckla samverkan mellan utbildning och arbetsliv, bistå kommunerna med att belysa behoven i arbetslivet och med att ordna platser för arbetsplatsförlagt lärande i utbildningen. Yrkesrådet ska också medverka vid uppföljning och utvärdering av den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen.¹⁴⁴

Regional samverkan behövs för att möjliggöra ett brett utbud av yrkesprogram, för att minska konkurrensen mellan skolor och skolformer samt förbättra kvaliteten på utbildningen. Gymnasieutredningen, konstaterade i sitt betänkande att en kommun ibland är en för liten organisatorisk enhet för att hantera frågor om utbildningsutbud. Om underlaget av elever, lärare eller andra resurser är för litet för att en viss utbildning ska vara möjlig att erbjuda lokalt kan det enligt utredningen vara positivt om den åtminstone kan erbjudas regionalt.¹⁴⁵

Ibland kan regionala programråd fungera som en mellanhand mellan skola och arbetsgivare, men en mer systematisk regional organisation skulle vara främjande för yrkesutbildningarnas kvalitet.

Arbetsplatsförlagt lärande (apl)

Arbetsplatsförlagt lärande (apl) av hög kvalitet är ett viktigt inslag i yrkesutbildningen.¹⁴⁶ Arbetsplatsförlagt lärande förekommer i flera utbildningsformer och det kan uppstå konkurrens mellan skolor och skolformer om arbetsplatser.¹⁴⁷

Det är huvudmannens ansvar att hitta apl-platser till sina elever¹⁴⁸, men ofta faller det faktiska ansvaret att hitta apl-platser på lärarna. Läraren behöver ha kontakt med arbetsplatserna för att se hur det arbetsplatsförlagda lärandet fungerar. Enligt riktlinjer ska en sådan kontakt helst ske genom arbetsplatsbesök, men detta är inte reglerat.¹⁴⁹ Den enskilde läraren bär ofta ett stort ansvar för att hitta apl-platser till sina elever, planera och följa upp apl-perioden och ska även betygsätta kurser där apl har ingått.

Skolinspektionen bedömde att det finns två centrala utvecklingsområden när det gäller samverkan för en god utbildning på arbetsplatser (apl). Det första utvecklingsområdet är att skolan behöver tydliggöra sitt eget, programrådets, arbetsplatsernas respektive handledarnas olika ansvar och uppdrag. I detta ingår att säkerställa att det finns en gemensam förståelse och ett gemensamt förhållningssätt till elevernas utbildning på arbetsplatser. Det andra utvecklingsområdet är att arbetslivsanknytning och samverkan med det lokala arbetslivet behöver vara en del av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete. Samverkan med det lokala arbetslivet och apl är viktiga byggstenar i elevernas yrkesutbildning och därför är det viktigt att dessa områden synliggörs i såväl skolans som huvudmannens kvalitetsarbete.¹⁵⁰

---

144 Förordning §§ 17–18 förordning (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

145 SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.*

146 Skolverket (2017), *Lathund om apl. Information och praktiska tips om hur du planerar, genomför och följer upp arbetsplatsförlagt lärande.* Dnr 2017:1722.

147 Skolverket (2018), *Regionalt yrkesvux. Uppföljning 2017.* Dnr 2017:294.

148 4 kap. 12 § gymnasieförordning (2010:2039), 2 kap. 27 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

149 Skolverket (2017), *Lathund om apl. Information och praktiska tips om hur du planerar, genomför och följer upp arbetsplatsförlagt lärande.* Dnr 2017:1722.

150 Skolinspektionen (2016), *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning.* Dnr 2015:3299.

Relationen mellan lärare, handledare och elev är betydelsefull och det behövs ett gemensamt ansvar för det arbetsförlagda lärandet mellan huvudmän, skolornas aplansvariga och arbetsplatser. En väg mot en ömsesidig förståelse är att utbilda fler aplhandledare eftersom handledaren är en nyckelperson för eleverna på arbetsplatser. Sedan Skolverkets handledarutbildning startade 2014 har ett ökande antal genomgått en handledarutbildning som är godkänd av Skolverket. Satsningen på handledarutbildningar förstärks nu med regionala handledarutbildare.¹⁵¹

Flertalet skolor i Skolinspektionens granskning om *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning*, som går att läsa om i avsnitt 2.4 i den här rapporten, har inte en systematisk planering för den del av utbildningen som förläggs till arbetsplatser. Det saknas alltför ofta strukturerade rutiner och system kring förberedelser, innehåll och uppföljning av elevernas lärande på apl. Detta innebär att eleverna inte får likvärdiga förutsättningar och möjligheter för att utveckla sitt yrkeskunnande ute på arbetsplatser. Skolverkets bedömning är därför att huvudmän och rektorer i högre utsträckning behöver se till att apl inkluderas i det systematiska kvalitetsarbetet.

Skolverkets apl-utvecklarutbildning syftar till att deltagare ska kunna stödja och utveckla den egna skolans systematiska kvalitetsarbete om apl och samverkan med arbetsplatser. Skolverkets utbildningar för handledare och apl-utvecklare är fortsatt viktiga insatser för att höja kvaliteten i apl.

Lärlingsutbildning

I dagsläget finns knappt 10 900 gymnasiala lärlingar och det motsvarar cirka 11 procent av eleverna som går en yrkesutbildning. Huvudmän har en skyldighet att erbjuda alla anordnade yrkesprogram som skolförlagda. Huvudmännen har däremot ingen skyldighet att erbjuda yrkesprogrammen som lärlingsutbildning.

Skolverket bedriver Lärlingscentrum som utgör ett viktigt stöd för många huvudmän, rektorer och arbetsgivare i såväl uppstarten som vidareutvecklingen av lärlingsutbildningen. Lärlingscentrum har fått signaler om ett intresse från arbetsgivare att även kunna anställa elever från introduktionsprogrammen som har en lärlingsliknande utbildning och som har rätt till statsbidraget för gymnasial lärlingsutbildning. I dagsläget finns ingen reglering för en sådan anställning. Detta gäller även för lärlingar på gymnasiesärskolan som inte heller innefattas av lagen om gymnasial lärlingsanställning.¹⁵²

Utbildning för utrikesfödda

Utrikesfödda personer har blivit en större elevgrupp i alla skolformer och även inom yrkesutbildningarna. Från och med 2018 omfattas också nyanlända i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag av så kallad utbildningsplikt vilket innebär att de i vissa fall är skyldiga att delta i utbildning inom bland annat komvux. Både gymnasieskola och vuxenutbildning behöver därför kunna möta dessa personers behov av utbildning. När andelen elever i större utsträckning är utrikesfödda ökar också behovet av stödinsatser. Lärare och annan personal behöver rustas med rätt kompetens för att undervisa elever med ett annat modersmål än svenska.

¹⁵¹ Läs vidare under avsnitt 4.2 i den här rapporten.

¹⁵² Lagen (2014:421) om gymnasial lärlingsanställning.

För personer med bristande kunskaper i det svenska språket kan det finnas många olika hinder för att delta i kommunal vuxenutbildning. Kommunen ska individuellt bedöma om en sökande är behörig till en viss utbildning och i det ingår att bedöma om den sökande har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹⁵³ Tidigare undersökningar har dock visat att det förekommer att kommuner ställer upp språkrav för deltagande i kommunal vuxenutbildning, på grundläggande eller gymnasial nivå. Sådana mer eller mindre formaliserade språkrav riskerar att leda till att det inte görs en individuell prövning av elevens faktiska förutsättningar och att personer som därför haft förutsättningar att delta i utbildningen utestängs. Andra hinder för individer med bristande språkkunskaper att delta i vuxenutbildning är exempelvis lärarbrist och svårigheter att rekrytera personal med relevanta språkkunskaper. Dessa hinder kan även direkt eller indirekt påverka förekomsten av språkrav.

Även brister när det gäller flexibilitet eller individanpassning sätter hinder för att kombinera deltagande i utbildning i svenska för invandrare (sfi) med annan vuxenutbildning. Huvudmän och rektorer måste i högre grad säkerställa att det görs en individuell prövning av de faktiska förutsättningarna att delta i en utbildning för personer med bristande kunskaper i svenska, samt möjliggöra för de med behov av en yrkesutbildning att få börja en sådan så snabbt som möjligt.¹⁵⁴

Validering av individers kunskap och kompetens är en betydelsefull del av utbildning och matchning mot arbetsmarknaden. Personer som nyligen invandrat till Sverige har olika kompetenser och kunskaper. Det är därför angeläget att det pågående utvecklingsarbetet gällande validering fortsätter för att öka genomströmningen i utbildningen för elever med kort tid i Sverige.

Yrkesutbildningarnas attraktionskraft

Intresset för gymnasieskolans yrkesprogram har fallit sedan införandet av Gy 2011. Läsåret 2017/18 sökte 37 procent av eleverna ett yrkesprogram i första hand jämfört med 47 procent läsåret 2010/11. Samtidigt är arbetsmarknadens behov av yrkesutbildad arbetskraft stor. SCB prognosticerar en framtida brist på utbildade från de flesta av gymnasieskolans yrkesprogram.¹⁵⁵ Att intresset för gymnasieskolans yrkesprogram har minskat är dock inte en utveckling som är unik för Sverige. Flera länder upplever samma utmaning. I gymnasieutredningen jämfördes utbildning motsvarande gymnasieskolan i sex stycken OECD-länder. Där konstateras att samtliga länder har en utveckling mot vikande intresse för yrkesutbildning, även om utbildningssystemen ser mycket olika ut.¹⁵⁶

Yrkesprogramsutredningen angav i sitt betänkande *Välja yrke* (SOU 2015:97) att en bättre matchning mellan ungdomars val av utbildning och arbetsmarknadens efterfrågan i stort kan åstadkommas på två sätt, dels genom att dimensionera antalet platser inom gymnasieskolans nationella program efter arbetsmarknadens efterfrågan, dels genom att öka yrkesutbildningarnas attraktivitet.

---

¹⁵³ 20 kap § 20 skollagen.

¹⁵⁴ Skolverket (2018), *Redovisning av uppdrag om hinder för individer med bristande kunskaper i svenska språket att delta i utbildning inom kommunal vuxenutbildning*. Dnr 2018:626.

¹⁵⁵ SCB (2017), *Trender och prognoser*.

¹⁵⁶ SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*. Bilaga 7.

Utredningen föreslog olika typer av insatser för att öka yrkesutbildningarnas attraktivitet genom att ge eleven ett bättre beslutsunderlag inför gymnasievalet, öka tillgången till yrkesutbildning och förbättra utbildningarnas kvalitet genom en stärkt samverkan med arbetslivet.

Det finns föreställningar om yrkesprogrammen som Skolverket bemöter i informationskampanjen ”gymnasiemytologin”.¹⁵⁷ Det kan handla om att yrkesprogrammen skulle vara till för ”studietrötta” elever, eller att de stänger dörrar för fortsatt utbildning och utveckling. En undersökning från Cedefop om européers attityder till yrkesutbildningar visar att Sverige är ett av de länder i EU där lägst andel instämmer i att det är lätt att fortsätta studera på universitet eller högskola efter en slutförd yrkesutbildning.¹⁵⁸ Att yrkesprogrammen sedan 2011 inte längre per automatik leder till grundläggande högskolebehörighet kan ha bidragit till en förstärkning av sådana föreställningar. Åtgärder som synliggör yrkesprogramelevernas möjlighet till grundläggande behörighet och lyfter fram styrkor med yrkesprogrammen kan därför bidra till att höja utbildningarnas attraktionskraft. En viktig faktor för att få fler att vilja börja en yrkesutbildning är att yrket, som utbildningen leder till, är attraktivt för eleverna. Det är viktigt att branscherna medverkar i arbetet med att öka attraktionskraften och intresset för olika yrken och yrkesutbildningar.

Studie- och yrkesvägledning behöver stärkas

Det kan vara svårt för den enskilde att själv skapa sig en uppfattning om vilka yrken som finns och som kan vara möjliga att inrikta sig mot genom ett yrkesprogram. En välfungerande studie- och yrkesvägledning kan vägleda ungdomar och tydliggöra möjligheterna vid yrkesval, förändrade önskemål kring yrkesval och kan hjälpa till att arbeta mot befintliga myter gentemot yrkesutbildningar. Idag finns stora skillnader i kvalitet på och tillgång till studie- och yrkesvägledning och dessutom är det en svag statlig styrning av verksamheten.¹⁵⁹

Att arbeta med studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar. Studie- och yrkesvägledningen behöver bidra till att elevernas val av utbildning eller yrke inte begränsas av kön, social bakgrund eller av funktionsnedsättning. Skolverket konstaterar att en pågående utredning om en utvecklad studie- och yrkesvägledning ska lämna förslag på hur studie- och yrkesvägledningen kan stärkas samt föreslå möjliga åtgärder för att minska betydelsen av kön, social bakgrund och funktionsnedsättning vid utbildnings- och yrkesval.¹⁶⁰

Studie- och yrkesvägledning kan vara avgörande för att hitta en utbildning som passar och för att få kunskaper om arbetsmarknaden i Sverige. Förutom den kommunala vuxenutbildningen finns utbildningar för vuxna på yrkeshögskolan, folkhögskolor, Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar, universitet och högskolor samt olika privata utbildningar. Utbildningarna kan ibland överlappa, samtidigt som förutsättningarna för utbildningarna kan skilja sig. Elever som studerar yrkesutbildningar på komvux finansierar sina studier

---

157 Webbplatsen www.skolverket.se ”De nio vanligaste myterna om gymnasievalet”.

158 Cedefop (2017), *Cedefop European public opinion survey on vocational education and training*.

159 Skolverket (2018), *Redovisning av uppdrag om att genomföra fortbildningsinsatser för att förbättra kvaliteten inom studie- och yrkesvägledningen*. Dnr 2018:219.

160 Dir. 2017:166, *En utvecklad studie- och yrkesvägledning*.

med studiemedel från CSN, medan de som går en arbetsmarknadsutbildning har rätt till aktivitetsstöd.¹⁶¹

Skolverket har ett pågående uppdrag att stärka kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen. Dessutom pågår en statlig utredning för att utveckla studie- och yrkesvägledningen. Skolverket bedömer att studie- och yrkesvägledningen behöver stärkas och att det är viktigt att det pågående utvecklingsarbetet fortsätter.

Prao kan öka elevernas intresse för yrkesprogram

Från och med höstterminen 2018 blir det obligatoriskt för huvudmän att anordna praktisk arbetslivsorientering, prao, för elever i årskurs 8 och 9 i grundskolan, efter ett förslag från yrkesprogramsutredningen.¹⁶² Den praktiska arbetslivsorienteringen ger elever kunskaper om arbetslivet inför kommande studie- och yrkesval. Skolverket är positivt inställt till att elever nu får rätt till prao, och menar att det kan vara viktigt för att få fler elever att välja ett yrkesprogram. Skolverket vill betona vikten av att elever får genomföra sina prao-veckor på arbetsplatser av olika karaktär för att ge dem en bredare bild av arbetslivet.

Att hitta prao-platser till eleverna kan bli en utmaning för skolorna. Om prao inte kan anordnas på en arbetsplats kan eleven istället delta i undervisning på ett yrkesprogram i gymnasieskolan. Att elever får prova på en yrkesutbildning under sin prao-period kan även det bidra till yrkesprogrammets ökade attraktionskraft.

---

¹⁶¹ Skolverket har tidigare lyft detta, bland annat i *Lägesbedömning 2017*.

¹⁶² 10 kap 8 a § skollagen (2010:800) För elever i specialskolan gäller motsvarande i årskurs 9 och 10 enligt 12 kap. 8 a §.

Bilaga 1. Förteckning över Skolverkets uppdrag inom yrkesutbildningsområdet under 2017–2018

För information om Skolverkets uppdrag för 2016 hänvisas till den föregående redovisningen, *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*, rapport 442.

Uppdrag som redovisas i och med denna rapport

Uppdrag om att lämna en samlad redovisning och analys av myndighetens insatser och uppdrag inom yrkesutbildningsområdet, uppdraget återgavs i regleringsbrevet för 2017.

Uppdrag om att höja yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft, uppdraget återgavs i regleringsbrevet för 2017.

Dessa två uppdrag återges i sin helhet i kapitel 1.

Uppdrag specifikt kopplade till yrkesutbildningsområdet enligt Skolverkets instruktion

Myndigheten ska bidra till och redovisa sitt arbete med att trygga den nationella kompetensförsörjningen och underlätta elevers etablering på arbetsmarknaden. Myndigheten ska också följa upp och analysera kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden eller fortsatta studier, efter avslutad utbildning. Myndigheten ska vidare stödja utvecklingen vad gäller samverkan mellan skola och arbetsliv.

Myndigheten ska främja utvecklingen av yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft. Myndigheten ska även stödja utvecklingen av berörda myndigheters och branschorganisationers samarbete när det gäller gymnasial yrkesutbildning och yrkesintroduktionsanställning. Förordning (2017:1302).

Myndigheten ska ansvara för

1. de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning, och
2. Nationella rådet för vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år.

Myndigheten ska

1. ha det svenska samordningsansvaret för information om det europeiska stödsystemet för meritöverföring inom yrkesutbildningen (European Credit Transfer System for Vocational Education and Training, ECVET),
2. ingå i det europeiska nätverket ReferNet i syfte att samla in, analysera och sprida information om yrkesutbildning i Sverige och internationellt, och
3. vara en nationell referenspunkt för kvalitetssäkring inom yrkesutbildningen.

Myndigheten ansvarar för Rådet för dansarutbildning.

Uppdrag i regleringsbrevet

Återkommande redovisningar i Skolverkets regleringsbrev för 2017

Statens skolverk ska redovisa en analys av *utvecklingen i gymnasieskolan*. Redovisningen ska ge en bred, aktuell och samlad bild av respektive program och av unga kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden eller fortsatta studier efter avslutad utbildning.

Statens skolverk ska följa upp och analysera kvinnors och mäns sysselsättning eller annan *aktivitet efter avslutade studier inom kommunal vuxenutbildning* och utbildning i svenska för invandrare. Särskild vikt ska läggas vid analys av etablering på arbetsmarknaden.

Tillfälliga uppdrag i Skolverkets regleringsbrev för 2017

Statens skolverk ska analysera om och i så fall på vilket sätt *yrkesprov* kan bidra till att utveckla yrkesutbildningen i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt i gymnasieskolans introduktionsprogram och nationella program.

Statens skolverk ska *följa upp och redovisa utvecklingen* i fråga om statsbidrag som under 2017 lämnats för *regionalt yrkesvux* enligt förordningen (SFS 2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning samt resultatet av den uppföljning som gjorts enligt 35 § samma förordning.

Statens skolverk ska förbereda och föreslå ändringar avseende en sammanslagning av barn- och fritidsprogrammets inriktningar pedagogiskt arbete och socialt arbete samt en sammanslagning av hotell- och turismprogrammets inriktningar. Skolverket ska vidare göra en översyn av hantverksprogrammets inriktning frisör och eventuella konsekvensändringar för inriktningen övriga hantverk. Skolverket ska även lämna förslag till en ny inriktning mot naturturism på naturbruksprogrammet. Skolverket ska även när det gäller fordons- och transportprogrammet samt restaurang- och livsmedelsprogrammet lämna förslag till justerade examensmål och justeringar i programstrukturen.

Statens skolverk ska inleda arbetet med att förbereda en *försöksverksamhet med yrkesprov* i yrkesutbildningen inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt inom gymnasieskolans introduktionsprogram och nationella yrkesprogram. Gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna kan ingå i försöksverksamheten i den utsträckning som Skolverket finner lämpligt. Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2022.

Statens skolverk ska genomföra *fortbildningsinsatser för främst studie- och yrkesvägledare* för att förbättra kvaliteten inom vägledningen. Uppdraget ska delredovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) årligen senast den 15 mars och slutredovisas senast den 15 mars 2019.

Statens skolverk ska under 2016 och 2017 genomföra *fortbildning om validering* genom att upphandla en kurs på högskolenivå om hur kartläggning av en individs kunskaper och kompetenser utförs som ett led i en valideringsprocess.

Statens skolverk ska fortsätta insatserna att genomföra *utbildning för handledare och stärka kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet*.

Statens skolverk ska utreda *förekomsten av lärcentra*, vilka behov dessa fyller och effekterna av verksamheterna för målgruppen. Skolverket ska utifrån analysen, om behov finns, föreslå hur lärcentra kan vidareutvecklas med syfte att öka genomströmning i utbildning och förbättra matchningen på arbetsmarknaden.

Skolverket ska *kartlägga hur kommunerna lever upp till kravet att erbjuda kontinuerlig utbildning inom komvux.*

Statens skolverk ska *revidera allmänna råd för mottagande i grundsärskolan och gymnasiesärskolan* genom att inkludera urval till gymnasiesärskolans nationella program. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 15 december 2018.

Statens skolverk ska fördela medel för utbildningsplatser som en del i arbetet med att *stimulera regionalt nyindustrialiseringsarbete inom ramen för Regiovux-projektet.*

Nya uppdrag i Skolverkets regleringsbrev för 2018¹⁶³

Deltagande i kommunal vuxenutbildning Statens skolverk ska redovisa om det finns hinder för individer med bristande kunskaper i svenska språket att delta i utbildning inom kommunal vuxenutbildning och i förekommande fall omfattningen av och orsaken till dessa hinder.

Ändringar i Handels- och administrationsprogrammet Skolverket ska lämna förslag till vissa justeringar inom handels- och administrationsprogrammet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 mars 2019.

Insatser för bättre samverkan Statens skolverk ska tillsammans med Arbetsförmedlingen stödja och underlätta samverkan mellan kommuner och Arbetsförmedlingen på lokal nivå om övergång till studier i kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. En gemensam redovisning ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 29 mars 2019.

Goda exempel på sfi kombinerad med yrkesutbildning Statens skolverk ska samla in och sprida goda exempel på hur svenska för invandrare (sfi) kan kombineras med yrkesutbildningar, inklusive lärlingsutbildningar, inom kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 29 mars 2019.

Fler yrkeslärare Statens skolverk ska genomföra insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Skolverket ska redovisa genomförda insatser till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 31 mars 2020.

Utvärdering av försöksverksamhet Statens skolverk ska utvärdera försöksverksamheten med branschskolor, bl.a. i vilken utsträckning dessa har bidragit till att tillgång till yrkesutbildning inom små yrkesområden som efterfrågas på arbetsmarknaden förbättras. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 december 2021.

Etablering för elever med funktionsnedsättning Statens skolverk ska, i samråd med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Myndigheten för delaktighet, ta fram och genomföra en informations- och fortbildningsinsats med fokus på att minska de etableringssvårigheter som unga med intellektuell funktionsnedsättning möter på arbetsmarknaden samt på det stöd från olika myndigheter som dessa ungdomar kan få. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 28 maj 2021.

---

163 Här ingår även uppdrag som inte i övrigt är redovisade i rapporten.

Pågående uppdrag i Skolverkets regleringsbrev för 2018

Förbereda och föreslå ändringar i gymnasieskolans program Uppdraget kompletteras med att Statens skolverk ska föreslå justeringar i programstruktur och examensmål för vård- och omsorgsprogrammet samt ta fram förslag till de förordningsändringar som krävs med anledning av ett införande av en undersköterskeexamen inom såväl gymnasieskolan som inom kommunal vuxenutbildning. Uppdraget i denna del ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 30 november 2018.

Försöksverksamhet med yrkesprov Uppdraget om försöksverksamhet med yrkesprov ändras så att det tydliggörs att försöksverksamheten även ska pröva om utvecklingen av yrkesprov kan bidra till att underlätta validering för elever inom vuxenutbildningen eller för nyanlända elever med tidigare yrkes- eller utbildningserfarenhet, utreda om det är möjligt och lämpligt att utveckla yrkesdelprov på delar av en gymnasial yrkesutbildning och om gymnasiearbetet bör ersättas med yrkesprov. Uppdraget att löpande informera Regeringskansliet ersätts med att Skolverket ska delredovisa uppdraget årligen senast den 1 april till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2022.

Utbildning för handledare och stärka kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet Uppdraget förlängs och ska i stället slutredovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 juni 2021.

Fördela medel för utbildningsplatser för att stimulera regionalt nyindustrialiseringsarbete (uppdraget återges i regleringsbrevet för 2017)

Fortbildning om validering (uppdraget återges i regleringsbrevet för 2017)

Utvärdering av försöksverksamhet enligt förordningen (2016:350) om försöksverksamhet med anställning under viss kompletterande utbildning (uppdraget återges i regleringsbrevet för 2017)

Fortbildningsinsatser inom studie- och yrkesvägledning (uppdraget återges i regleringsbrevet för 2017)

Uppdrag om att följa upp och redovisa utvecklingen av bidrag som lämnats för yrkesvux (uppdraget återges i regleringsbrevet för 2017)

Regeringsuppdrag med nära koppling till yrkesutbildning givna i särskild ordning

Uppdrag om sammanhållna yrkesutbildningar i gymnasieskolan, U2017/01930/GV

Utbildning för nyanlända med kort utbildning – utveckling av kommunal vuxenutbildning, U2017/02921/GV

Uppdrag om förberedande åtgärder med anledning av förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning, U2016/04619/GV

Uppdrag om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, U2013/3681/GV

Uppdrag till Statens skolverk om att främja lärlingsutbildning, U2013/7249/GV

Bilaga 2. Redovisning om Rådet för dansarutbildning och dansarutbildningen

Rådet för dansarutbildning är ett statligt råd inom Skolverket. Rådet svarar inför Skolverkets generaldirektör och beslutar enligt Förordning (2011:7) för dansarutbildning, om antagning till dansarutbildningen, organisation av antagningen och hur färdighetsproven ska genomföras. Rådet ska också bidra till uppföljning och utveckling av kvaliteten i dansarutbildningen. Rådets ordförande är utsedd av regeringen och ledamöter och ersättare är utsedda av Skolverket.

Bakgrund

Inriktningen av arbetet i Rådet för dansarutbildning framgår av propositionen Ett steg framåt – en ny dansarutbildning (prop. 2010/11:19). I propositionen framgår att bristande kvalitet i den tidigare dansarutbildningen föranlett en tydligare statlig styrning. Syftet med dansarutbildningen är att en konkurrenskraftig, svensk utbildning i klassisk balett ska finnas och att den klassiska balettens repertoar ska kunna fortsätta att utvecklas. Satsningen var även menad att främja den moderna dansen som också ska kunna fortsätta att utvecklas. För att höja kvaliteten i utbildningen och öka likvärdigheten inrättades rådets verksamhet. Ett tydligare regelverk för dansarutbildningen infördes samtidigt.

Nuläge

Dansarutbildningen är i sin nya form inne på sitt sjunde läsår. Tre kommunala huvudmän – Göteborg, Stockholm och Piteå – har avtal med regeringen om att bedriva förberedande dansarutbildning i femåriga avtal som sträcker sig från 2011–2016. Därefter förlängs avtalen med ett år i taget om de inte sägs upp av endera parten. Stockholm har dessutom på samma sätt ingått avtal om att bedriva yrkesdansarutbildning på gymnasienivå. Piteå valde att säga upp sitt avtal med regeringen under 2018. Detta innebar att ingen antagning till Piteå genomfördes under 2018. Piteå avvecklar sin utbildning och de elever som finns på skolan får gå kvar inom ramen för den förberedande dansarutbildningen fram till 2019.

Skolverkets uppgifter

Skolverkets uppgifter i samband med dansarutbildningen är att vara föredragande för rådet, att på uppdrag av rådet organisera och administrera antagningen, färdighetsprovdagarna som är cirka 35 under våren, sköta information om dansarutbildningen, implementera reformen.

Framtida insatser

Skolverket kommer att genomföra en uppföljning och utvärdering av dansarutbildningen. Uppdraget avser en studie som genomförs hösten 2018 och våren 2019.

I uppdraget ingår inte att göra en internationell jämförelse av dansarutbildningens utformning och resultat utan studien avgränsas till att avse att följa upp och utvärdera den form Sverige har valt för sin dansarutbildning och frågeställningarna är:

1. Är den förberedande dansarutbildningen (grundskolan) och yrkesdansarutbildningen (gymnasieskolan) funktionella i förhållande till hur det var tänkt enligt propositionen?
2. Hur uppfattar de berörda skolorna, Skolverket och Rådet för dansarutbildningen rådets utformning och funktionalitet?

Arbetet ska resultera i en samlad skriftlig rapport som ska lämnas till regeringen.

Rapporten ger en lägesbeskrivning och en översikt av de insatser och uppdrag inom yrkesutbildningsområdet som Skolverket arbetat med de senaste två åren. Rapporten innehåller också bedömningar av vad som behövs för att främja den fortsatta utvecklingen av yrkesutbildningarna.

Rapporten är den fjärde i sitt slag och ger en översiktlig bild av Skolverkets arbete på området. Rapporten handlar om yrkesutbildningar inom skolväsendet, vilka huvudsakligen finns på gymnasieskolans nationella yrkesprogram, yrkesintroduktion, gymnasiesärskolans nationella program samt inom vuxenutbildningen.

Skolverket

www.skolverket.se